

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN İNSAN HAKLARI BOYUTU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gül İsmahan BABA

**Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Programı**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Enver BOZKURT

AĞUSTOS, 2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN İNSAN HAKLARI BOYUTU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gül İsmahan BABA
(Y1212.180002)

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Enver BOZKURT

AĞUSTOS, 2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Tezli Yüksek Lisans Programı Y1212.180002 numaralı öğrencisi **Gül İsmahan BABA**'nın "**KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN İNSAN HAKLARI BOYUTU**" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 26.06.2015 tarih ve 2015/13 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından **oynuğu** ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak **Kabul** edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :07/08/2015

1)Tez Danışmanı: Prof. Dr. Enver BOZKURT

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ercan EYUBOĞLU

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Hilal Yener COŞKUN

[Signature]

[Signature]

[Signature]

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Kentsel Dönüşümün İnsan Hakları Boyutu**” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya ’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (07/08/2015)

Gül İsmahan BABA

İmza

ÖNSÖZ

Tez konusunun belirlenmesinde, araştırma aşamasında, yön tayininde ve tamamlanmasında destek olan değerli hocam ve tez danışmanım sayın Prof. Dr. Enver BOZKURT' a,

Tezimin başlangıcından bitimine kadar bana inanan, benden yardımlarını esirgemeyen, her zaman yanımda olan, bildiklerini paylaşan ve bildiklerimi paylaşmamı öğreten sayın Yrd. Doç. Dr. Hilal YENER COŞKUN' a,

Son olarak da; gösterdikleri sabır ve verdikleri her türlü destek için sevgili babam Abdülkadir KARABAĞ ve değerli eşim Mahmut BABA' ya teşekkür ederim.

Ağustos 2015

Gül İsmahan BABA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	İV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	Vii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	İx
ÖZET.....	X
ABSTRACT.....	Xi
1. GİRİŞ	1
2.KENT VE KENTSEL DÖNÜŞÜM KAVRAMLARI.....	3
2.1. Kent Kavramı Ve Kentleşme	3
2.2.Kentsel Dönüşüm Kavramı	6
2.3. Kentsel Dönüşümün Unsurları	8
2.3.1. Kentsel koruma	9
2.3.2. Kentsel yenileme	10
2.3.3. Kentsel sağlıklılaştırma	13
2.3.4. Kentsel yeniden canlandırma	14
2.3.5. Soylulaştırma	15
2.3.6. Eski haline getirme.....	17
2.3.7. İmar-ıslah	18
2.4. Kentsel Dönüşümün Amaçları	18
2.5. Kentsel Dönüşümün Gelişimi	19
2.5.1. Dünyada kentsel dönüşümün gelişimi.....	20
2.5.2. Türkiye’ de kentsel dönüşümün gelişimi.....	24
2.5.2.1. Kent planlamasına ilişkin ilk düzenlemeler	25
2.5.2.2. Yaşanan göç sonrası kent planlamasına ilişkin ilk düzenlemeler	26
2.5.2.3. Planlı kalkınma döneminde kent planlamasına ilişkin düzenlemeler	28
2.6. Türkiye’de Kentsel Dönüşümle İlgili Yasa Ve Yönetmelikler	29
3.İNSAN HAKLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ	32
3.1. İnsan Hakları	32
3.2. İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi	35
3.2.1. Dünyada insan haklarının gelişimi	36
3.2.1.1. İnsan hakları kavramının düşünsel gelişimi	36
3.2.1.2. İnsan hakları kavramının hukuksal gelişimi	37
3.2.2. Türkiye’de insan haklarının tarihsel gelişimi	39
3.2.2.1. Cumhuriyet öncesi	39
3.2.2.2. Cumhuriyet dönemi.....	41
3.3. İnsan Haklarının Özellikleri	42

3.4. Kent Hakkı Tanımı	44
3.4.1. Kent hakkının kavramsal temelleri.....	45
3.4.1.1. Henri lefebvre'e göre kent hakkı.....	45
3.4.1.2. David harvey'e göre kent hakkı.....	46
3.4.2. Kent haklarının içeriği	47
3.4.2.1. Eşitlik ve ayrımcılığa uğramama hakkı.....	49
3.4.2.2. Barınma hakkı.....	51
3.4.2.3. Sağlık hakkı	53
3.4.2.4. Eğitim hakkı	54
3.4.2.5. Çalışma hakkı.....	55
3.4.2.6. Güvenlik hakkı.....	57
3.4.2.7. Katılım ve demokratik temsil hakkı	58
3.4.2.8. Uyumlu gelişme hakkı.....	61
3.4.2.9. Çevre hakkı.....	63
3.4.2.10. Alt yapı ve kamusal hizmetler hakkı	65
3.4.2.11. Ulaşım hakkı	66
3.4.2.12. Kültür hakkı	68
3.4.2.13. Dinence ve spor hakkı.....	69
3.4.2.14. Bilgi edinme hakkı	70
3.4.3. Türkiye'deki mevzuata göre kent hakkı	71
3.4.3.1. 1580 sayılı belediyeler kanunu	71
3.4.3.2. 5272 sayılı belediye kanunu	72
3.4.3.3. 5393 sayılı belediye kanunu	73
3.4.3.4. 5366 sayılı yıpranan tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenecek korunması ve yasatılarak kullanılması hakkında kanun	75
4. İDARİ YARGI KARARLARI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ.....	78
4.1. Yargılama Usulüne İlişkin Kararlar	78
4.2. Uygulamaya İlişkin Kararlar	83
5. SONUÇ.....	88
KAYNAKLAR	93
ÖZGEÇMİŞ.....	102

KISALTMALAR

Akt.	:Aktaran
AVM	:Alışveriş Merkezi
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
ed.	:Editör
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
ODTÜ	:Orta Doğu Teknik Üniversitesi
s.	:Sayfa
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMMOB	:Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
UNESCO	:United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1. Kent Planlamasına İlişkin İlk Düzenlemeler	26
Çizelge 3.1. Literatürdeki İnsan Hakları Tanımları	33
Çizelge 3.2. Kent Hakları ve Çeşitli Şartlarda Bunlara Karşılık Gelen Maddeler	48
Çizelge 3.3. 5393 Sayılı Belediyeler Kanunu ve Kent Hakları.....	75

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Kentsel Dönüşüm Unsurları.....	9
Şekil 2.2. Kentsel Dönüşümün Amaçları.....	19
Şekil 2.3. Dünyada Kentsel Dönüşümün Gelişimi.....	20
Şekil 2.4. Türkiye’ de Kentsel Dönüşümün Gelişimi	25
Şekil 3.1. İnsan Haklarının Ana Hatları	34
Şekil 3.2. Osmanlı İmparatorluğu’nun İnsan Hakları Tarihsel Seyri.....	41
Şekil 3.3. İnsan Haklarının Özellikleri.....	43
Şekil 3.4. Kent Şartlarında Eşitlik ve Ayrımcılığa Uğramama.....	51
Şekil 3.5. Kent Şartlarında Barınma	53
Şekil 3.6. Kent Şartlarında Sağlık	54
Şekil 3.7. Kent Şartlarında Eğitim	55
Şekil 3.8. Kent Şartlarında Çalışma	57
Şekil 3.9. Kent Şartlarında Güvenlik	58
Şekil 3.10. Kent Şartlarında Katılım ve Demokratik Temsil	61
Şekil 3.11. Kent Şartlarında Uyumlu Gelişme.....	63
Şekil 3.12. Kent Şartlarında Çevre.....	64
Şekil 3.13. Kent Şartlarında Altyapı ve Kamusal Hizmetler	66
Şekil 3.14. Kent Şartlarında Ulaşım.....	68
Şekil 3.15. Kent Şartlarında Kültür.....	69
Şekil 3.16. Kent Şartlarında Dinlence ve Spor Hakkı.....	70
Şekil 3.17. Kent Şartlarında Dinlence ve Spor Hakkı.....	71

KENTSEL DÖNÜŐMÜN İNSAN HAKLARI BOYUTU

ÖZET

Küreselleşme ile birlikte ulus devlet modelinin desantralizasyonu ve belediyelerin politik süreçlerde artan rolleri sebebiyle İnsan Haklarının korunması ve saygı duyulması konuları yalnızca devlerin sorumluluğu değil aynı zamanda yerel yönetimlerin de sorumluluk alanına girmektedir. Dolayısıyla son senelerde Kent Hakkı alanında ulusal, uluslararası ve bölgesel olarak birçok Őart yayınlanmıştır. Bunlar yerel yönetimlerin insan hakları hakkında görev ve sorumluluklarını tayin etmektedir.

Bu çalışmada kentsel dönüşüm insan hakları çerçevesinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kentsel Dönüşüm, İnsan Hakları, Kent Hakkı, İdari Yargı

THE HUMAN RIGHTS DIMENSION OF URBAN REGENERATION

ABSTRACT

With globalization nation-state model of decentralization and municipal protection of human rights and respect due to the increasing role in the political process is not only the responsibility of the huge issues also enter into the area of responsibility of local governments. Thus, the Right to the City in recent years, national, was published several conditions in international and regional. They are to determine the duties and responsibilities of local authorities about human rights.

This will be discussed in the framework of human rights in the urban transformation.

Keywords: Kent, Urban Transformation, Human Rights, Right to the City, Administrative Justice

1. GİRİŞ

Kent, hem fiziksel hem sosyal ve kültürel hem de politik boyutları bulunan bir olgu olduğundan birden çok alanın inceleme konusu olmuştur. Bu boyutların sürekli değişimi kent tarihinin de sürekli değişimine sebep olmuştur. Hiç kuşkusuz bu değişim öncelikle ekonomik etkenlerden doğmuş ve sosyal etkenlere kayarak kent değişimini ortaya çıkarmıştır.

Günümüz koşullarında kentler, fiziksel çevrenin deforme olması, gecekondulaşma, trafik sorunu, doğal ve tarihi yerlerin yitirilmesi tehlikesi, plansız yapılaşma, kentsel ekonominin çöküşü, kent kimliğinin dejenere olması ve kentsel yoksulluğun artması gibi farklı nedenlerden dolayı bu problemlere çözüm bulmaya yönelmişlerdir. Sorunların oldukça kompleks ve çok boyutlu olmasından dolayı çözümün de pratik ve çok boyutlu olması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu gereklilik, kentsel sorunun çözümünde farklı uzmanlık alanlarının bir arada çalışmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim kentsel tasarım, mimari, peyzaj gibi birçok alan kentsel sorunların çözümünde beraber çalışmaktadır.

Kent sorunlarına yönelik Sanayi Devrimi'nde ortaya çıkan bir kavram olan kentsel dönüşüm; zamanlar eskiyen ve yıpranan kent yapılarının, dönemin ekonomik ve sosyal koşullarına ilişkin şekilde değiştirilmesi ya da yenilenmesini sağlayan süreçtir.

Türkiye'de kentsel dönüşüm Amerika ve Avrupa'ya oranla daha geç uygulamaya koyulmuştur. Plansız konut üretiminin bir neticesi olarak ortaya çıkan gecekondulaşma probleminin varlığı Türkiye'deki dönüşüm planlarında etkili olmuştur. Dolayısıyla kentsel dönüşüm denildiğinde Türkiye'de algılanan, gecekonduların yıkılıp yüksek blokların yapılmasıdır.

Türkiye'de son senelerde gittikçe artan kentsel dönüşüm projesi uygulaması yasama ve yürütme organlarının yanı sıra yargının da konusu haline gelmiştir. Bu anlamda kentlerin sosyal mekânlar olması kentsel dönüşümün de insan hakları çerçevesinde incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı kentsel dönüşümün insan hakları açısından incelenmesidir. Çalışma üç bölümde oluşmaktadır. Birinci bölümde kent ve kentsel dönüşüm kavramlarından; ikinci bölümde insan hakları kavramından ve üçüncü bölümde ise idari yargı kararları kapsamında kentsel dönüşümden söz edilmiştir.

2.KENT VE KENTSEL DÖNÜŞÜM KAVRAMLARI

2.1. Kent Kavramı Ve Kentleşme

Her dilde hemen hemen farklı kelimelerle ifade edilmesine karşın kent kelimesi köken olarak medeniyet, uygarlık veya yurttaşlık vb. anlamları ifade etmektedir. sözcüğün Arapça anlamı kentli medeni, medeniyet gibi sözcüklerle eş anlamlı olarak kullanılırken; İngilizcede ise civilized, city ve civilization sözcükleri ile eş anlamlıdır. Görüldüğü üzere uygarlık ile kent kavramları arasındaki bağ oldukça güçlüdür. Tarihte yaşanan sosyoekonomik gelişmeler doğrultusunda kent olgusu bazı değişikliklere uğrayarak “sur”, “kale” vb. sözcükleri kent tanımı içindeki belirleyici konumlarını kaybetmiş, yerine istihdam yapısı, nüfus yoğunluğu, ekonomik faaliyet vb. kavramları kent tanımı içindeki yerini almıştır (Topal, 2004: 277).

Kent olgusu genel olarak şu şekilde tanımlanabilir: köyden farklı yönetsel örgüt biriminin sınırları içinde bulunan; belli bir nüfus yoğunluğunda olan; hizmet ve malların üretim, pazarlama ve tüketim aşamalarında toplumun ihtiyaçlarını gidermeye çalışan; toplumsal anlamda farklı kültürel yapılara sahip olan insanları bir arada tutan yerleşmelerdir (Genç,2008:357) .

Kentler, nüfus yoğunluğu, heterojenlik ve büyüklüğü açısından ele alındığında; ikincil bağların dikkat çektiği yüz yüze ilişkilerin geçici, yapay ve parçalı bulunduğu; yalnızca yerleşim olanağı tanımayan aynı zamanda da siyasal, kültürel ve ekonomik hayatın kontrol mekanizması olan yerleşim yerleridir (Wirth ,2002).

Kent, ekonomik, sosyal, kültürel, demografik ve yönetsel özellikler bakımından köyden farklılaşan ve özellikle üretimin yoğunluklu olarak hizmet ve sanayi sektörlerinde olduğu, heterojen ve yoğun yapıya sahip, uzmanlaşma ve iş paylaşımının bulunduğu, zaman ve mekanda insan yerleşmeleridir (Özer,2004:18-20).

Kentleşme kavramı ise kentlerde yaşayanların çoğalması, tarım dışı üretimin artması, kentin belli bir doğrultuda gelişmesi, yoğunluk, heterojenlik, büyüklük düzeylerinin artması sürecidir (Tekeli,2009:16-17).

Kentleşmenin sahip olduğu temel özellikler ise şu şekilde sıralanabilir(Gün,2013:7):

- Rekabet
- Çeşitlenme
- Heterojenlik
- Hareketlilik
- Yoğunluk
- İhtisaslaşma
- Anonim ilişkiler
- İş bölümü

Kentleşme süreci, siyasi, ekonomik, psikolojik, sosyolojik ve teknolojik gelişmelerin etkisinde seyir izlemektedir. Bu faktörler birbirinden ayrılmayan, birbirine etki eden faktörlerdir. Tarımda modern üretim araçlarına geçilmesi, kazanılan gelirin yetersiz kalması, toprakların parçalanması, yaşam standartları ve kentte yeni iş olanaklarının olması kentleşmenin oluşmasına zemin hazırlayan etkenlerdir (Genç,2008:356). Bununla birlikte tarımda gelişen teknoloji ile makineleşmenin artması kentleşmenin teknolojik nedeni olmakla birlikte; hukuk kuralları, siyasal kararlar, uluslar arası ilişkiler, yönetim yapısının özellikler, toplumsal ve kültürel imkanlar, kentsel ve kırsal hayat şekilleri ise sosyo-psikolojik nedenler olmaktadır (Keleş,2012:35-41).

Kentleşme, göçlerle ve doğumlarla birlikte zamanla yoğunlaşan ve değişim gösteren bir süreci ifade etmektedir (Gün,2013:7). Bununla birlikte yalnızca nüfus hareketleri ile ifade edilebilecek bir olgu da değildir (Bal,2011:68). Sanayileşme ile beraber, hizmet ve sanayi sektörlerinde üretimin artması, ürünlerin koordinasyonun yoğunlaşması ve ekonomik hayatta yaşanan değişimlerle birlikte uzmanlaşma, iş bölümü, örgütlenme, farklılaşma ve sosyal ilişkiler kentleşme sürecini açıklamaktadır (Başaran,2008:19).

Kente paralel bir şekilde gelişim kaydeden kentlilik kavramı, demografik, fiziksel, toplumsal, ekonomik özellikleri ile kentte yaşayanların hayat stilleri üstünde belirleyici bir role sahiptir (Genç vd.,2008). Bundan dolayı da hem kent hem de kentleşme, kentlileşmeyi ortaya koyan kavramlardır. Türkiye’de nüfusun belli bir noktaya yoğunlaşması ile kültürün yayılması farklı zamanlarda gerçekleştiği için kentleşme kavramına ek olarak kentlileşme kavramı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla

kentlileşme kentleşmeden farklı anlam ifade etmekle birlikte kentlileşme neticesinde oluşan toplumsal değişimler ilişkisi, davranış, tinsel ve özdeksel yaşam tarzları ve değer yargılarında önemli farklılıklar oluşturmuştur (Tekeli,2009:11).

Kentli kavramını öncelikli olarak ele almak kentlileşme kavramının anlaşılmasında yardımcı olacaktır. Bu anlamda kentli kavramı Eren tarafından “*kentte yaşayan ve kentin kendine özgü kültürünü benimsemiş olan, kırsal yaşam biçimlerinden farklı bir yaşam biçimi sürdüren, geçimini tarım ve hayvancılık dışı faaliyetlerden kazanan kişi*” şeklinde tanımlanmıştır (Erten,1999:30).

Kentlileşme kavramı ise Başaran tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: “*kente göç edenlerin yeniden toplumsallaşma süreci*” olarak tanımlamakta ve toplumsallaşmayı bireyin içinde bulunduğu toplumun ve toplumsal grupların değerlerini, normlarını ve davranış kalıplarını içselleştirmesidir (Başaran,2008:71)”.

Kentlileşme kavramı hakkında gerçekleştirilen açıklamalar Wirth tarafından detaylı olarak açıklanmıştır. Buna göre kentlileşme aşağıdaki özellikler çerçevesinde ele alınarak tanımlanabilir (Wirth,2002:88) :

- “*Nüfusu, teknolojiyi ve ekolojik düzeni kapsayan fiziksel bir yapı*
- *Özgül toplumsal yapıyı, toplumsal kurumlar dizisini ve tipik toplumsal ilişkiler kalıbını içeren bir toplumsal örgütlenme sistemi*
- *Tutumlar ve düşünceler bütünü olarak ve tipik ortak davranış kurallarından kaynaklanan ve toplumsal denetim mekanizmasına bağlı kişiliklerin bir araya getirilmesi*”

İkincil ilişkilerin hakimiyet kurduğu, toplumsal dayanışmanın her geçen gün azaldığı, aile kavramının önemini kaybettiği, eğlence ve eğitim faaliyetlerinin ev dışına kaydırıldığı toplumsal bir örgütlenme şekli olan kentlileşme, modernize ile kentleşme arasında bağlantı kurulması nedeniyle modern bir asimilasyondur diyebiliriz. Bununla birlikte bu açıklamada asimilasyon yerine entegrasyon kavramını kullanan araştırmacılar da bulunmaktadır. Bunun nedeni ise Türkiye'nin üç kuşak öncesinde şehre yerleşen gecekondu ailelerin kente entegre olarak kendilerine ait kültür oluşturmalarıdır (Tekeli,2009:5).

Kentlileşme ekonomik anlamda, kentte yaşayanlar ile göç edenlerin işgücünün tarım dışında hizmetler ve sanayi alanında kullanılmasını serbest piyasa şartlarında örgütlenmeyi, tasarruf ve yatırımı ifade etmektedir (Bal,2011:76). Bununla birlikte kentlileşmenin ekonomik yapıya, bu anlamda oluşan yeni gelişime, ekonomik yaşam standartlarına, çalışma şartlarına, iş yapısına, entegre olma ile yakinen ilişkili olması “kentlileşmenin modern kapitalizm ve emperyalizm ile karıştırılması tehlikesi” de bulunmaktadır (Wirth,2002:84).

Psikolojik anlamda kentlileşme, nesnel ölçülebilir başarı sağlama gayesini, akılcılığı, boş vakitlerin verimli değerlendirilmesini, planlı gelecek oluşturmayı, özgüven ve empatiyi geliştirmeyi, hem kentsel hem de hukuksal kurallara uyum göstermeyi anlatmaktadır (Gün,2013:10). Kişilerin kente tam anlamıyla uyum gösterememesi, kentin gerek psikolojik gerekse de kültürel özelliklerine uyum gösterememesi, kültürel boşluğun oluşmasına ve sonucunda da kentsel başkalaşmaya neden olmaktadır. Buradaki kentsel başkalaşma ise, şiddet, suç, gettolaşma, mafya yapılaşmalarına dolayısıyla da kentsel yabancılaşmaya sebep olmaktadır(Genç,2008:67).

Siyasal anlamda kentlileşme ise, vatandaşlık kimliğini ve siyasi toplumsallaşmayı göz önüne sermektedir. Siyasi anlamda kentlileşme olgusu, kent yönetiminde aktif, bilinçli, sorumluluklarının ve haklarının farkındalığında, toplumsal sorunlara karşı duyarlı olabilmektir (Bal,2011:77).

Özetle kentlileşme, yerleşimlerin ekonomik, siyasi, fiziksel, kültürel özellikleri açısından gelişim göstermesinin yanında kentte ikamet edenlerin bu yapıya uyum sağlama süreçlerini anlatmaktadır.

2.2.Kentsel Dönüşüm Kavramı

Değişimden farklı olarak dönüşüm kavramı yapısal farklılaşmaya, kent ve parçalarında oluşan evrimsel bir oluşuma göndermede bulunmaktadır (Akkar,2006:29). Kavramın tanımlanmasında toplumsal, ekonomik, fiziksel, yönetsel ve çevresel olmak üzere birçok unsur etki etmektedir. dolayısıyla kentsel dönüşümle ilişkili olarak literatürde dikkat çekilen, amaç, strateji, vizyon ve yöntemlerine yönelik olarak değişen sayısız tanım görmek mümkün olmaktadır (Şişman ve Kibaroglu,2009).

Kentsel dönüşüm hakkında yapılan en yaygın tanım Roberts tarafından yapılmıştır (Roberts,2000:17). Roberts'a göre kentsel dönüşüm, belli bir alanın çevresel, fiziksel, ekonomik ve sosyal şartlarının sürekli iyileştirilmesi gayreti şeklinde bütünleşik ve kapsamlı bir eylem ve vizyondur (Roberts,2000:17).

Lincfield (1992)'a göre kentsel dönüşüm, kentsel bozulmaları daha iyi görebilme gereksinimiyle oluşan ve yapılacak dönüşümden kazanılacak sonuçlarda bir uzlaşma sürecidir (Akkar,2006:29).

Dannison (1993) ise kentsel dönüşümü şu şekilde tanımlamıştır: kentsel bozulma alanlarında ortaya çıkan problemleri eş zamanlı olarak çözme yöntemidir (İlkme,2008:5).

Yukarıdaki tanımlara istinaden kentsel dönüşüm tanımını yaparken aşağıdaki özellikleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Buna göre kentsel dönüşümün gerçekleştirileceği alanlarda aşağıdaki özelliklerin bulunması gerekmektedir (Ülger,2010:235):

- Kentsel riskler ve afetlere duyarlı
- Çarpık ve alt yapısız
- Birçok mekânsal ve sosyal problemi içinde bulunduran
- Zaman içinde özelliğini yitirmiş
- Çevresel ve fiziksel anlamda bozulmuş
- Ekonomik ve sosyal anlamda dışlanmış
- Sağlıksız, yıpranan, yasadışı ya da arsa değeri binadan daha yüksek olan

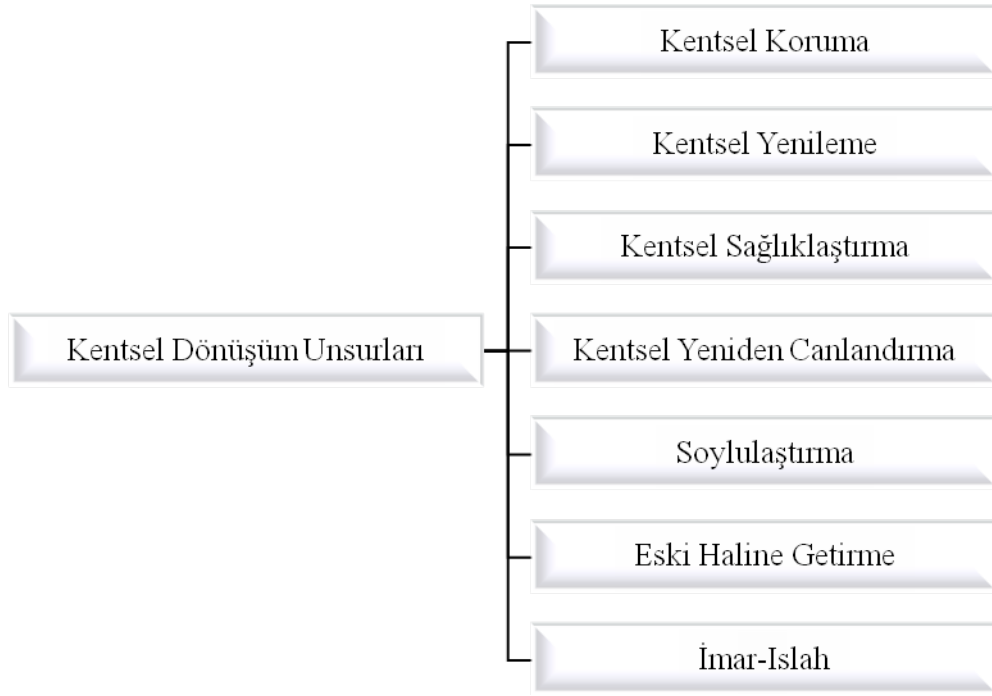
Yukarıdaki alanlarda sosyal, mekânsal, ekonomik, yasal, çevresel ve yönetsel faktörler dikkate alınarak kamu girişimi ya da desteği ile barınma koşullarının yoksul semtlerde iyileştirilmesi, yıpranan tarihi çevrenin korunması yani kentsel alanın günümüz fiziksel ve sosyal koşullarına uygun şekilde geliştirilmesi ve tekrar canlandırılması için özel, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile ortaklık temelinde hedeflenen eylemlerin tamamına kentsel dönüşüm adı verilmektedir (Turok,2005,386).

Kentsel değişim ya da dönüşümü devamlı olarak gündeme taşıyan sebepler bulunmaktadır ve bunlardan en mühimi de kent nüfusundaki yoğunlaşmanın her geçen gün artmasıdır (Tekeli,2011:272-273).

Kentin büyümesi yalnızca yayılıma ya da dönüşüme değil aynı zamanda da kentin her köşesindeki görelî erişilebilirlikleri de farklılaşmaya neden olmaktadır. Kentin gelişim göstermesi, artan refah seviyesi, tüketimde meydana gelen farklılaşmalar, özel araba sayısındaki artış ve beraberinde yol sıkıntısı, alt yapıda değişikliği zorunlu kılmaktadır. Aynı zamanda yapıların deforme olması, deprem, yangın, su baskını gibi felaketslere neden olacağı düşünülürse kentsel dönüşüm ihtiyacı daha net olarak algılanabilecektir (Tekeli,2009:16-17).

2.3. Kentsel Dönüşümün Unsurları

Günümüzde kentsel dönüşüm yerine kullanılan birçok kavram bulunmaktadır. Kentsel yenileme, kentsel koruma, kentsel yeniden canlandırma, kentsel yeniden geliştirme, kentsel soylulaştırma, kentsel yeniden üretim bu kavramlar arasında en sık kullanılanlardandır (Gül,2006:41). Bu bölümde bu kavramlar (Şekil 2.1) ayrıntılı olarak incelenecektir.

Şekil 2.1. Kentsel Dönüşüm Unsurları

Kaynak: Keleş, 2004: 73; Gül, 2006: 1255; Tekeli, 2009: 5-6; Özden, 2008: 159-180; Polat ve Dostoğlu, 2007: 63; Uzun, 2006: 41

2.3.1. Kentsel koruma

Kentsel koruma, geçmiş dönemlerde toplumun ekonomik, sosyal ve ekonomik değerlerini yansıtan fiziksel yapısını gerçekleştiren farklılaşmalar sebebiyle yok olmasının önüne geçilerek kentsel yapılaşmanın modern dünya ile bütünleştirilip kültürel varlıkların işlevsel faaliyetler ile sağlıklı konuma getirilmesi; çoğunlukla faaliyetlerini yerine getiren yapıların, kültürel, mimari ve tarihsel değer sahibi olan alanlarda, onlarla birlikte korunmasını gerçekleştirmek amacıyla plansızlığın denetlenmesi ve aşırı nüfus artışının önüne geçilmesidir (Polat,2007:63).

Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde ise kentsel dönüşüm şu şekilde ifade edilmektedir: *“kentlerin belli kesimlerinde yer alan çağbilimsel ve yapıtasarıcılık değerleri yüksek yapılarla, anıtların ve doğal güzelliklerin- kentte bugün yaşayanlar gibi- gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı saldırgan dokuncalı eylemler karşısında güvence altına alınması(Gün,2013:7)”*.

Kentsel koruma, kentsel yenileme ile ilişkili bir olgudur. Zamanla bozulan, çöken ve tahribata uğrayan eski kent alanlarının yenilenmesi, kentsel koruma prensipleri ile

beraber yapılmalıdır. Bu kapsamda kültür mirası özelliği gösteren kent merkezlerinin hem güncel koşullara uyum göstermesi hem de özgün kimliklerini korumaya çalışmaları gerekmektedir. Dolayısıyla da kentsel koruma gerekli olmaktadır (Özden,2008:44).

Kentsel koruma; “genellikle işlevlerini yerine getirebilmekte olan yapıların, büyük tarihsel mimari ve kültürel değerler taşıyan bölgeler içinde korunmasını sağlamak için plansızlığın denetlenmesi ve aşırı nüfus birikiminin önlenmesi” şeklinde de tanımlanmaktadır(Keleş,2012:298).

2.3.2. Kentsel yenileme

Bütün canlılarda olduğu gibi kentler de doğan, büyüyen ve sürekli gelişen birimlerdir. Kentlerin eskiyen alanları, hem gelişen hem de gelişmekte olan bütün ülkelerde zaman içinde bir yenileme gereksinimini ya da zorunluluğunu oluşturmaktadır. Kentsel yenileme zorunluluğu; kentte var olan yapılaşmaların hem sosyal hem de fiziksel anlamda eskimesi neticesinde oluşabileceği gibi aynı zamanda kentsel alanın değerini kaybetmesi neticesinde de ortaya çıkabilmektedir. Bu süreç içinde, konut sahipleri gerek dışsal faktörlerin etkisiyle gerekse de kendiliğinden yapılarının yıkılmasına ve yerine yeni konutların yapılması kararını alabilmektedirler (Keleş,2012:73).

Genel olarak kentsel yenileme; zamanla yıpranan, eskiyen, köhneleşen, yasadışı ya da sağlıklı büyüyen ya da potansiyel arsa değerinin altında konuta sahip olan, yaygın bir yoksunluğun egemen olduğu kent yapısının, kamu desteğiyle altyapısının ekonomik ve sosyal programlarla büyüdüğü bir politika yaklaşımı kapsamında, günün fiziksel ve ekonomik koşullara uyumlu şekilde değiştirilerek geliştirilmesi ve canlandırılması ile daha iyi bir çevre oluşturabilecek hale getirilmesi eylemidir (Özden,2008:55).

Kentsel yenilemenin öncelikli üç amacı bulunmaktadır. Bu amaçlar Keleş’e göre şu şekilde sıralanabilmektedir(Keleş,2012:297):

1. Yoksul konutların temizlenmesi
2. Kent merkezlerinin kentin diğer kesimleriyle olan ekonomik farklılıklarının giderilmesini sağlamak
3. Yerel yönetimlerin imkanlarının arttırılmasını sağlamak

Kentsel yenileme süreci, kentte yaşan kişiler bakımından kimi hedefler barındırmaktadır. Bu amaçlanan hedefler yönünde kentsel yenileme sürecinde aşağıdakiler yerine getirilmelidir (Ergun,2011):

- Yaşam alanlarının iyileştirilmesi ile yaşam kalite standardının yükseltilmesi gerekmektedir.
- Gelir düzeyi düşük olanlara, daha iyi konutta yaşama imkanı tanınması amacıyla destek sağlanmalıdır.
- Kiracıların da ev sahibi yapılması gerekmektedir.

Kentsel yenileme, bir şehirdeki sokakların, konutların, kanalizasyonun onarımı ya da yeniden yapılması konusundan sorumlu olan planlamacının şehri tamamıyla sağlıklı bir yapıya ulaştırabilmesinin temel aracı olmaktadır. yenileme süreci içinde plancının tek problemi, fiziksel olarak düzeltmeler ve iyileştirmeler gerçekte olmamaktadır. Kentsel yenileme; değişime aık kentsel bölgenin problemlerinin çözüm sürecine dair fiziksel, ekonomik, çevresel ve sosyal şartlar göz önüne alınarak bölgeye dair planlanan proje biçiminde konu edinilmelidir. Plan yapan kişi ya da kurum yenileme ile birlikte değer kaybetmiş kentsel bölgelerde oluşan toplumsal problemlerin önüne geçmeyi başarmalıdır. Dolayısıyla kentsel yenileme, yalnızca teknik bir süreç değil aynı zamanda da toplumsal bir kavram olmaktadır. Kentlerin hepsi kendi sosyal, fiziksel, ekonomik ve siyasi şartları kapsamında incelenerek politikalar oluşturulmalıdır (Erbey,2004:80).

Yenileme stratejileri başlarda dar çerçevesel amaçlarla geliştirilerek standardın altında bulunan binaların yok edilmesinin aracı şeklinde nitelendirilmişlerdir. Gerek ekonomik gerekse de sosyal anlamda çöküntüde olan bölgelerin sorunlarına çok boyutlu olarak yaklaşılmaya çalışıldııkça yenileme eyleminin çöküntü semtlerinde geniş kapsamlı bir değişimin yapılmasını gerçekteleştireceği iddia edilmiştir (Bailey,2005:171). Günümüz koşullarında var olan projelerin, bahsedilen kapsamin konut bölgeleri ile beraber kentlileri de içine aldığı ve mekanlarla beraber sahiplerinin de farklılaştığı görülmektedir(Ergun,2011).

Kentsel yenileme, kentsel yerleşim bölgelerinin kalitesini arttırmak hedefinde fiziksel bir müdahale anlamında gelmektedir. Başka bir deyişle yenileme süreci içinde, eylem şekli olarak yıkarak yeniden yapma durumu gerçekteleştirmektedir. Bu

tip bir yaklaşımda kentsel doku üzerinde eskiye yönelik herhangi bir referans göstermek imkansız hale gelmektedir (Bilsel vd.,2003:55).

Küreselleşen dünyada kentsel dönüşüm yaklaşımı, genellikle fiziksel yapılanma temelinde bulunmaktadır. Ancak kentsel dönüşüm olgusu, sosyal bir projedir ve fiziksel planlama bunun bir aracı şeklinde görülmelidir. Kentsel dönüşümde dönüşüm bölgesi olarak görülen bölgelerde gerçekleştirilen mekânsal farklılıkların yanında, o alanlarda bulunanların hayatları da değişmektedir (Çakılcıoğlu ve Cebeci,2003:298). Kentlerin canlandırılması ve yenilenmesi sürecinde gerçekleştirilen projelerin başarıya ulaşabilmesi için; bölgenin özelliklerine yönelik proje modellerinin çizilmesi, mekânsal ve görsel özellikler kadar sosyal yönünün de dikkate alınması, dönüşüm alanında ikamet edenlerin süreç içinde yer alması ve projeler bittiğinde de orada yaşamasının garanti edilmesi gerekli olmaktadır (Cömertler,2003:91).

Dönüşüm bölgesinde ikamet edenlerin katılım göstermesinin en önemli katkısı, halkın bulunduğu ortama yönelik problemlerin farkında olmasıdır. Dolayısıyla hem proje başlangıcında sorun tanımlamada hem de uygulamada o bölgede yaşayanların süreç içinde yer alması son derece önemli olmaktadır (Hague,2005:156). Bununla birlikte kentsel dönüşüm sürecine katılım, çoğunlukla sürekli yinelenen, fakat ihmal edilen ve gerektiği ölçüde üzerinde durulmayan bir konudur. Oysaki alınacak bir kararın netleşmesi açısından yasa ve yönetmelik çıkarmak yeterli olmamaktadır. Alınan karar, herkes tarafından benimsenerek desteklendiği oranda meşru kılınabilmektedir(Çakılcıoğlu ve Cebeci,2003:296). Bunun tersi bir durumda ise ekonomik ve siyasi egemenliği elinde tutanlar tarafından düzenlenen ve gerçekleştirilen, başka bir deyişle yukarıdan aşağıya empoze edilen bir değişimin dönüşüm bölgelerinde ikamet edenleri yerinden etme ihtimali bir hayli yüksek olmaktadır (Hague,2005:186).

Kentsel yenileme, birçok stratejinin birleşimi ile bir sürecin oluşmasıdır. Bu sürecin gerek sosyal gerekse de kültürel yanlarının olduğu unutulmamalıdır. Bu stratejileri meydana getirip uygulamada yerel yönetimlerin omuzlarına önemli yükümlülükler binmektedir. Yerel yönetimler, bu sorumluluklarını, bölgenin ekonomik, sosyo-kültürel ve fiziksel özelliklere yönelik olarak, farklı kurumlarla paylaşarak bir iş bölümü gerçekleştirilmelidir (Özden,2001:265).

Kentsel dönüşümün çok yanlı, birden fazla disiplini barındıran bir uygulama alanı ortaya çıkarmasından ötürü, kent yenileme konusundan alınan kararlar ve uygulamaları farklı meslek gruplarını bir araya getirmektedir (Şahingür ve Müderrisoğlu,2005,513).

Kent sadece binalarla örülü, adsız sakinlerine hem hizmet hem de mal sağlamak açısından tasarlanan bir yerleşim yeri olmamaktadır. Bunun aksine vatandaşların gönüllü etik birliğine, katılım göstermesine, ortak bir şehir kültürü ve toplum bilinci çerçevesinde birleşimin adıdır (Duru,2001:357). Başka bir deyişle semt, kent, mahalle vb. ölçekler ya da genel olarak mekanlar; sadece demografik ve fiziksel anlamda ölçülebilen sayısal büyüklükler olmamakta, belli bir süreç içinde, belli toplumsal sınıflarca belli bedeller ödenerek sosyal olarak kurulan ölçeklerdir(Çizmecici ve Çınar,2007:275). Dolayısıyla da kentler ilk olarak kentlilerin konusu şeklinde incelenmelidir. Kenti oluşturmak, düzenlemek, yenilemek, farklı bölgelerin uzmanlarından önce kentlilerin görevi olmaktadır. Bireyler kentlerinde karar alma sorumluluğunu merkezi iktidar ya da yerel yönetimlere bırakmamalıdır. Kentlilerin etkin katılımı kentin kurulmasında mutlaka gerekmektedir (Çavuşoğlu,2008:33-34).

Kentsel alana yönelik olarak en acil gereksinimleri, öncelik ve talepleri en iyi şekilde tanımlayacakların o bölgelerde ikamet edenlerin olduğu gerçeğini dikkate almalıdır. Dönüşümün zorunlu olarak görüldüğü kentsel bölgelerde o bölgede yaşayan insanlar, sürece ne derece etkin katılım sağlarsa öncelikleri de o denli çok karşılanabilmektedir.

2.3.3. Kentsel sağlıklaştırma

Sağlıklaştırma yani rehabilitasyon genel olarak esenleştirme, eski durumuna döndürme, ıslah etme vb. kavramlarla açıklanmaya çalışılmaktadır. Sağlıklaştırma kentin planlı olarak geliştirilen fakat zaman içinde bozulma durumuna gelen bölgelerine yeniden değer kazandırılması, bu bölgelerin nispi yenileme ile kullanıma sokulması şeklinde tanımlanabilir(Kara ve Palabıyık,2009:11). Bununla birlikte sağlıklaştırma tanımında dikkat çeken konu özgün değer olmalıdır. Dolayısıyla sağlıklaştırma, sağlıklı, deformasyon yaşamış, niteliksiz gelişimlerin ve dejenerasyonların görüldüğü, fakat özgün değerini yitirmemiş kent parçalarını eski

durumuna dönüştürmek, bu bölgeleri daha işlevsel bir duruma getirmek şeklinde ifade edilmektedir(Özden,2001:179-180).

Sağlıklaştırma projelerine örnek olarak Fener- Balat Rehabilitasyon Projeleri, Eyüp Rehabilitasyon Projeleri, Rio Kenti Gecekondü Sağlıklaştırma Programı gösterilebilir(Ergun,2011).

Rio de Janerio Brezilya'nın en büyük ikinci kentidir ve nüfusunun nerdeyse üçte biri kanalizasyon, su, elektrik, çevre kirliliği, yoksulluk gibi sorunlarla mücadele etmektedir. Bu sorunun giderilmesi amacıyla kamu ve özel sektörlerin beraber uygulamaya koydukları sağlıklaştırma projesinin hedefleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (www.kentselyenileme.org, Erişim:21.6.2014):

- Alt yapı sorunlarının giderilerek sportif alanlar, halk meydanları gibi sosyal alanların inşa edilmesi
- İş ve eğitim olanaklarında fırsat eşitliğinin yaratılması
- Konut alanlarının iyileştirilmesi
- Sosyal sorunların giderilmesi
- Çevre kirliliğinin önüne geçilmesi

Türkiye'de ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere özel girişimciler ve yerel halkın da katkısı ile birlikte Eyüp Rehabilitasyon Projesi uygulamaya konulmuştur. Bu uygulama ile alanının ekonomik, sosyal ve mekânsal sorunlarının giderilerek yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmiştir(Erbey,2004:85-88).

Fener-Balat Rehabilitasyon Programı ile de sürdürülebilirlik, katılımçılık ve yerel kapasitelerin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu proje Batı'da uygulanan projelere en fazla benzerlik gösteren projedir (Özgüner,2010:370-371).

2.3.4. Kentsel yeniden canlandırma

Kentsel yeniden canlandırma: binaların kendilerine has özelliklerini kaybettikleri, yapı anlamında sağlam olmalarına rağmen değerlerinin çeşitli sebeplerden ötürü azaldığı durumlarda oluşan bir ihtiyaçtır(Keleş,2012:297-298).

Yeniden canlandırma Özden'e(Özden,2001:179-180).

göre ise; sosyal, ekonomik ya da fiziksel anlamda bir dejenerasyon yaşayan ya da çöküntü sebebiyle terk edilen kentsel bölgelerin çöküntü yaratan faktörlerin yok edilmesiyle yenilenmesidir.

Yeniden canlandırma; sanayinin desantralizasyonu ile beraber kullanım dışına atılan sanayi dallarının global sermayeye ve global kültüre pazarlanma sürecidir. Yerel problemlerin varlığından hareketle fakat uygulama bakımından ortaya koyduğu ürünlerle küresele hizmet sunmaktadır. Dolayısıyla bu süreç sermayeyi çekmek amacıyla bir aracı olarak görülmektedir (Özkan,2005:283).

Yeniden canlandırmaya yönelik projeler genellikle Avrupa ve Asya kıtalarında uygulanmaktadır. Bunlara örnek olarak Elephant & Castle Projesi ve Londra Thames Gateway Projesi gösterilebilir. Elephant & Castle Projesi ile düşük gelir grubuna mensup kişilerin ikamet ettiği alanların hem sosyal hem de ekonomik anlamda iyileştirilmesi ve canlandırılması hedeflenmiştir. Londra Thames Gateway Projesi de 700 bin haneyi kapsayan, eğitim, konut ve sağlık alanlarında iyileştirmelerin, ekonomik canlandırmanın gerçekleştirilmesinin hedeflendiği bir yeniden geliştirme projesidir (www.kentselyenileme.org, Erişim:21.6.2014).

2.3.5. Soylulaştırma

1994 senesinde Ruth Glass tarafından soylulaştırma kavramı ilk kez tanımlanmıştır. O'na göre Londra'da işçi sınıfının ikamet ettiği alan orta ve üst sınıf tarafından işgale uğrayarak müstakil binalar lüks binalar olarak dönüşüme uğramıştır (Smith,2006:20). Soylulaştırma kavramına ilişkin yaklaşımlar literatürde arz ve talep merkezli olarak iki başlık altında toplanmaktadır(Gün,2013:15):

1. Talep merkezli yaklaşım: Orta sınıfının oluşumu ile orta sınıfın kent merkezini talep etmesidir.
2. Arz merkezli yaklaşım: Orta sınıfın varlığını reddetmektedir.

Genel anlamıyla soylulaştırma; orta ve üst sınıf tarafından, sosyal ve fiziksel yıkımın görüldüğü kent merkezlerinin fiziksel, kültürel, ekonomik ve sosyal açılardan işgal altına alınarak alt sınıfın terk etmesini sağlamak yani mülkiyet değerlerinin el değiştirmesi şeklinde tanımlanabilir (Uysal,2006:257-258). Soylulaştırma, işçi sınıfı ile yeni orta sınıfın karşı karşıya kalması neticesinde işçi sınıfının yerinden

kovulması, sebep ve sonuçlarıyla siyasi bir alana işaret etmektedir. Nitekim sosyal ve mekânsal ayrışma nedeniyle toplumsal eşitsizlik oluşturacak bir tarafı bulunmaktadır (Şen,2005:128).

Soylulaştırma Warde'e göre dört süreçte gerçekleşmektedir. Bu süreçler şu şekilde sıralanabilir (Ergun,2011:28-29):

1. Yeniden yerleşimle gelen yoğunla birlikte yerleşim yerinin üst sınıf tarafından işgal edilmesidir.
2. Bu durum var olan sistemde dönüşümleri ve yerel hizmetlerin oluşmasını gerekli kılmaktadır.
3. Soylulaştırma yaşam stili, kültür, sınıf ilişkileri vb. bağlamlarda farklı sınıfları bir araya toplayan bir oluşumdur.
4. Bu sistemin kapsamı yerel mülkiyet tarafından belirlenir.

Kentlerin birbirleriyle yarış halinde olması ile kent ekonomilerinin de yarış halinde olmasına dolayısıyla da soylulaştırmaya neden olmaktadır. Soylulaştırma için kentsel birikim politikası denilebilir (Smith,2006:26). Etkinliği her geçen gün artan neoliberal globalleşme stratejilerinin etkisi ile birlikte kentsel alan, günümüz koşullarında sermaye birikiminin kaynağı şeklinde görülmektedir. Dolayısıyla kente dair planlanan bütün uygulamaların sermayenin kuralları doğrultusunda oluşturulmasına sebep olmaktadır. bu noktada rantı maksimize etme çalışmaları mevzu bahis olmakta ve rant artışına karşılık bulamayacak olanların yerinden çıkarılması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte belirleyici unsur piyasa mekanizmasıdır ve kimi kesimler daha avantajlı durumdayken mekânsal ve sınıfsal ayrışma da artmaktadır. Bunun nedeni o alanda ikamet edenlere elde edilen ranttan bir şey kalmamasıdır. Dolayısıyla da eski kent merkezlerinde yaşanan soylulaştırma problemlere çözüm yolları bulmak yerine burada yaşayanları yerinden etmektedir (Şen,2007:184).

Soylulaştırmanın ortaya çıkış sebep ve sonuçları Smith (1996) tarafından 5 maddede özetlenmiştir. O maddeler aşağıdaki şekilde sıralanabilir(Şen,2005:131).:

1. Mekanın ve sermayenin merkezileşmesi
2. Banliyöleşme ve rant farkının oluşması

3. Gelişmiş kapitalist ülkelerde beyaz yakalı istihdam ve sanayisizleşmenin büyümesi
4. Farklı tüketim türlerinin oluşması ile demografik farklılaşmalar
5. Kar oranlarının azalığı ve sermayenin döngüsel durumu

Soylulaştırma konusuna örnek olarak Sulukule tasfiyesi gösterilebilir. Kent merkezlerinde ulaşılabilirliği yüksek bir bölgede kendine has dinamikleri bulunan bir yerleşimin kent merkezinden koparılarak başka bir yere tasfiye edilmesi, apartman yaşamına zorlanması yalnızca yapısal değil aynı zamanda kültürel tasfiyeye de sebep olmuştur (Tekeli,2011:313).

İstanbul'da gerçekleştirilen soylulaştırma çalışmaları İslam'a göre üç dalga şeklinde gerçekleşmiştir (İslam,2006:52-57):

1. Kuzguncuk, Arnavutköy ve Ortaköy
2. Beyoğlu (Pera) ve Cihangir, Asmalımescit- Tünel Bölgesi, Galata
3. Balat ve Fener

2.3.6. Eski haline getirme

Özgün niteliği olan ancak nitelsiz ve sağlıklı gelişmelerle kentsel alanın bozulması sonucunda eski haline dönüştürülmesi sürecidir. Başka bir deyişle esenleştirme, herhangi bir yerleşim yerinin tamamını ya da bir kısmını, faaliyetlerini yapamaz durumdan kurtarmak, bilhassa oturabilir olma özelliğini kaybetmiş ve eskimiş konut bölgelerini daha üstün işgörü ölçütlerine ulaştırmaktır(Gün,2013:19).

Konut alanlarının eski haline getirme çalışmaları; aynı kentsel bölgede bulunması zaruri olmayan binaların fiziksel anlamda yenilenmesi durumuna denilmektedir(Özden,2001:156).

Eski haline getirme yöntemi ile kentsel bölgenin özgün niteliğini zarara uğratan, aykırı bütün oluşumlar temizlenmektedir. Bütün kentsel bölgelerde uygulanması bir hayli zor bir yöntemdir. Bununla birlikte ölçeklerde başarılı neticeler ortaya çıkardığı söylenebilir.

2.3.7. İmar-ıslah

Bozulmuş, çökmüş ya da yok olmuş durumdaki alanlarda yeni bir kentsel doku ortaya çıkarılması süreci imar ve ıslah sürecidir. Yeni oluşturulacak kentsel doku sürecinde ıslah edilebilecek ya da bozulan alanların iyileştirilerek sürece katılması durumudur. Kentsel dönüşüm olgusunu en iyi ifade eden kavram imar kavramıdır(Özden,2001:177).

İmar sürecinde kentsel temizleme yapılmaktadır. Dolayısıyla çökmüş olan bir kentsel bölgede bulunan fiziksel koşulların tamamıyla yıkılarak yerine kentsel doku kazandırılmaktadır. Temizleme tekniğinde genellikle kullanılan yasal yöntem, yapıların ve kentsel arazinin kamulaştırılmasıdır. Kamulaştırma toplum faydası gözetilerek yeşil alan, yol, eğitim alanı gibi gereksinimleri gidermek ve kamunun faydasına belli fonksiyonları gerçekleştirmek amacıyla yapılmaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri içinde de bu olgudan uzak bir yaklaşım görülmektedir (Tapan,2008:23).

2.4. Kentsel Dönüşümün Amaçları

Kentsel dönüşümün amaçları denildiğinde; yoksul konutların temizlenmesi, kent merkezlerinin, anakentlerin öteki kısımlarıyla aralarında bulunan ekonomik canlılık farkını en aza indirmek için bu kısımların tazelenmesi ve kent merkezlerinin planlamasından ve yönetiminden sorumlu tutulanların imkanlarının artırılması gelmektedir(Keleş,2012:389).

Kentsel dönüşümün amaçları genel olarak kabul gören Roberts'ın sıraladığı biçimde Şekil 2.2'de verilmiştir.

**Kentsel
Dönüşümün
Amaçları**

Kentin fiziksel şartları ile toplumsal sorunları arasında doğrudan ilişki oluşturulmasıdır. kentsel dönüşümde öncelikli olarak toplumsal bozulmaların nedenleri araştırılmalıdır.

Kent dokusunu ortaya koyan pek çok faktörün fiziksel anlamda devamlı değişim gereksinimine yanıt sunmalıdır.

Yaşam kalitesi ve kentsel refahı yükseltecek ekonomik kalkınma yaklaşımı benimsenmelidir.

Fiziksel ve toplumsal çöküntülerin kentlerde ekonomik canlılığı tekrar sağlayacak stratejiler oluşturmayı ve dolayısıyla yaşam kalitesini arttırmayı düşünmelidir.

Kentsel alanların verimli şekilde kullanımına ve gereksiz kentsel yayılmadan kaçınmaya yönelik politikaların benimsenmesi gerekmektedir.

Şekil 2.2. Kentsel Dönüşümün Amaçları

Kaynak: Roberts, 2000

Kentsel dönüşümün gerçekleştirilmesi planlanan bölgelerde; yüksek işsizlik, yoksulluk, uyuşturucu madde kullanımının oranının yüksekliği, yüksek suç oranları, toplumsal ayrımcılık ve düşük yaşam kalitesi gibi sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlar dönüşüm alanında erişilmesi istenilen amaçları da oluşturmaktadır. Bu amaçlar Goldini tarafından şu şekilde sıralanmıştır (Göz,2008,9):

- Alt yapı, elverişli konutlar ve yeşil alanların fazlalaştırılması gibi çevresel hedefler
- İstihdam sağlayacak olan ekonomik hedefler
- Toplumsal problemlere çözüm yolu olacak sosyal hedefler
- Tarihi, kültürel ve doğal zenginlikleri muhafaza etmeye yönelik olan kültürel hedefler

2.5. Kentsel Dönüşümün Gelişimi

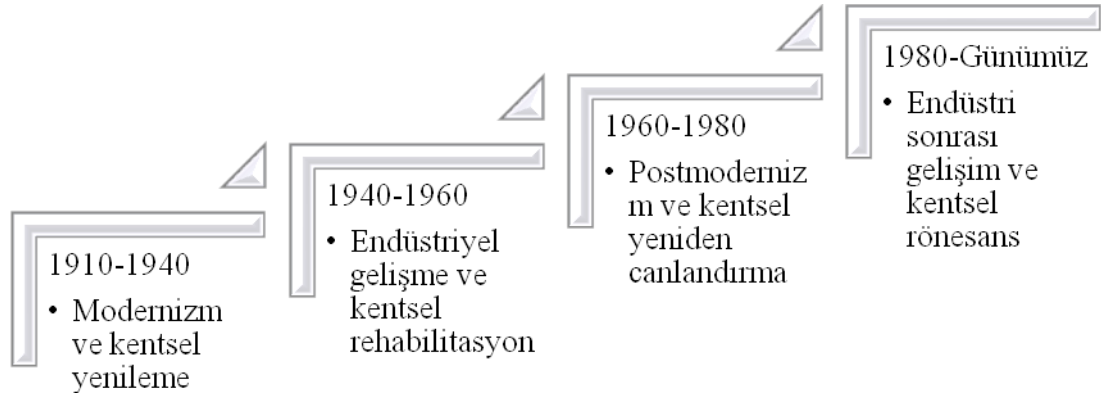
Bu bölümde kentsel dönüşümün dünyadaki ve Türkiye'deki gelişim seyri incelenecektir. Bu bağlamda birinci başlık altında dünyada kentsel dönüşümün

gelişimi ikinci başlık altında ise Türkiye’de kentsel dönüşümün gelişimi konularına değinilecektir.

2.5.1. Dünyada kentsel dönüşümün gelişimi

M.Ö. 6000 senesinde görülmeye başlayan kentler; M.Ö. 4000 senesinde ise tam olarak ortaya çıkmıştır (Hatt ve Reiss,2002:29). Kentler, sanayileşme öncesinde ve sonrasında farklı yapısal nitelikler sergilemektedir. Sanayileşme öncesi ve sonrasında oluşan farklılaşma, ekonomik eylemlerin örgütlenme şeklinin etkisinde kalmıştır. Bu anlamda sanayi öncesi ve sonrası kentlerini anlamada sanayileşme kavramı anahtar bir rol üstlenmektedir. Sanayileşen kentler üretim araçları, merkezileşmeleri, evrensel kurallar çerçevesinde sağlanan istihdam şekli, sınır tanımayan ekonomik yapı, eğitim sisteminin özgün yapısı, başarı merkezli sınıf tabanı ve kitle iletişim açısından sanayi öncesi kentlerden farklılaşmaktadırlar(Sjoberg,2002:51-52).

Dünya genelindeki kentlerdeki dönüşüm, belirlenen stratejilere, müdahale şekillerine, ortaya çıkış nedenlerine, politika ve boyutları doğrultusunda dönemlere ayrılarak incelenmektedir. Bu dönemler literatürde genel olarak aşağıdaki gibi ayrılmaktadır (Gürler,2003:115):

Şekil 2.3. Dünyada Kentsel Dönüşümün Gelişimi

Kaynak: Gürler, E. (2003), Kentsel Yeniden Üretim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma: İstanbul Örneği. *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, s.115-116

Yukarıdaki şekilde gösterilen dönemlerden farklı olarak dünyada kentlerin dönüşümü ve kentlere yönelik geliştirilen stratejiler genellikle üç dönem şeklinde ele alınmaktadır. Bu dönemler(Gün,2013:7):

1. 19. Yüzyıl Erken Sanayileşme Dönemi: Kentsel dönüşüm ilk olarak Avrupa’da 19.yy’da görülmüştür. Sanayileşme ile birlikte hızlı kentleşmenin bir sonucu olarak kentsel dönüşüm ortaya çıkmıştır. Köyden kente göçün en üst düzeyde olduğu bu dönemde, kentlerde aşırı yoğunlaşma, sağlık ve barınma sorunları oluşmuştur. Bu sorunların kentin dinamiğinde çözülememesi önemli Avrupa şehirlerinde kamusal yönetimli liderlik modeliyle yapılan bir dönüşümü etkin kılmıştır (Şişman ve Kibaroglu,2009)Ekonomik, kültürel, sosyal ve fiziksel dönüşümlerin gerçekleştiği dönemde oluşan bu dönüşümlerin ortaya çıkardığı çöküntü, kent özekleri başta olmak üzere bu bölgelerin kente tekrardan kazandırılması için devletin yürüttüğü politikalar kapsamında yeniden yapma eylemi hayata geçmiştir. Erken sanayileşme döneminde yapılan kentsel uygulamaların temeli iki farklı sebebe dayanmaktadır. Birincisi, 1852 senesinde İngiltere’de ortaya konulan ve kente dair politika oluşturan Konut Kanunu’dur. İkincisi de 1851-1873 seneleri arasında Baron Haussman liderliğinde Fransa’nın Paris kenti için yapılan çalışmalardır (Akkar,2006:30-31) 1800’lü senelerin ortalarından itibaren kentlerde gerek sosyal gerekse de fiziksel dejenerasyon ve sanayi devrimi arkasında sanayi şehirlerinde yükselen çevre kirliliği, yaşam kalitesinin düşüklüğü, kalabalık konutlar, yetersiz alt yapı hizmetleri kentlerin geliştirilmesi için yapılan uygulamaların kamusal alanların çoğalmasını gerçekleştirme çabasında olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren “Park Hareketi” ile ortaya çıkmış ve bu hareketle doğa kentin içine getirilmek istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda;

- 1844’te Liverpool’da Birkenhead Parkı
- 1845’te Londra’da Victoria Parkı
- 1858’te New York’ta Central Park

yapılmıştır. Avrupa’da görülen bu harekete paralel şekilde Kuzey Amerika’da da “Güzel Kent Hareketi” ortaya çıkmıştır (Görgülü,2009b:769).

İkinci Dünya Savaşı Sonrası: Avrupa kentlerinin önemli bir bölümü büyük ölçekli hasara uğramış, okullar, hastaneler, tarihi alanların çoğu yıkılmıştır (Kurtuluş,2008:29). 1950 ve 1960'lı senelerde savaşın yıkıntıları kaldırmak, büyük bebek patlamasının neticesinde oluşan konut açığını kapatmak ve yaşam kalitesini yükselterek sosyal ve mekânsal hasarların üstesinden gelebilmek adına yerel ölçeklerde bazı stratejiler geliştirilmiştir (Bayraktar,2006:236). Bu dönemde yerel ve merkezi yönetimler liderliğinde özel sektörün bir bölümü, kamu sektörünün de finansal destek sağladığı projeler geliştirilmiştir (Atkinson,2005:2). Kentsel yenileme ilk olarak bu dönemde slum'ların yani sefalet yuvalarının temizlenmesi ile başlamıştır(Özden,2008:52). 1949 Konut Yasa'sı ile birlikte ABD'de kalıcı kentsel dönüşüm projelerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır(Akkar,2006:31):

1960'lı senelerin bitimiyle birlikte slumların temizlenmesi, gerek halk gerek de kamu tarafından benimsenmiş ve 1970'li senelerde kentsel yeniliğe yönelik yeni adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu dönemde kademeli değişim başlamış ve özellikle İngiltere'de uygulanan üç temel politika dikkat çekmektedir. Bu politikalar(Atkinson,2005:2-3):

- Kentsel Program (Urban Programme),
- Yerel Toplulukların Gelişimi (Community Development Projects)
- Merkez Alanlara Yönelik Çalışmalar (Inner Area Studies)

Keynesyen Refah Devlet modeli kapsamında uygulamaya konulan merkezi planlamada yapılan reformlar ve ekonomik kalkınma etkisini hissettirmiş, barınma ve sağlık olanaklarının gelişmesiyle beraber gerçekleşen nüfus artışının yanı sıra özel araç sahipliğinin de artmasıyla ulaşım rahatlatmıştır. Dolayısıyla şehirler dışı doğru yayılımcı, banliyö yapısına sahip, özel mülkiyetin önem kazandığı bir hal almıştır. Bu süreç içinde kent merkezleri göçmen ve yoksul aileleri kalırken; işçi sınıfı ve orta sınıf ise kent dışı banliyölerde ikamet etmeye başlamıştır (Thorns,2004:18-21).

2. Neoliberal Dönemde Kentsel Dönüşüm: 1970'li senelerin sonları ile birlikte refah devlet modelinden uzaklaşmaya başlanmış ve buna bağlı olarak hem

fiziksel hem ekonomik hem de sosyal olarak pek çok sorunun yaşandığı, sosyal devlet yaklaşımının yerine özelleştirmelerin ön plana çıktığı bir yaklaşım dönemine girilmiştir. Neoliberalizm egemenliğini kurmasıyla birlikte birçok ülkede kentsel stratejiler anlamında klasik planlama anlayışından uzak, kent merkezlerinde işlevini kaybeden kısımların hayata kazandırılması amacıyla gerçekleştirilen kısa dönemli, parçalı, esnek, piyasaya çabuk adapte olabilen, ekonomik ve politik yapısı ile birlikte ulusal gelişme amacından küresel bütünleşmeye doğru ilerleyen proje bazlı anlayışlar gelmiştir(Öktem,2007).

1980’li senelerde neoliberal ekonominin etkisi ile birlikte planlama sistemi, özel ve kamu sektör beraberliğini ve kentlerin pazarlanmasını gerekli kılan, yerel ve merkezi yönetim teşkilatlarının bölgesel alanların gelişmesinde kentsel dönüşüm uygulamalarının belirleyici oldukları uluslararası finans, ticaret, fuar, teknopark vb. faaliyetler açısından yeni alanları amaçlayan piyasa tabanlı bir süreç olarak ortaya çıkmıştır (Öktem,2007:83-87). 1980’li senelerde özellikle de İngiltere’de toplumsal konuların göz ardı edilerek özelleştirme, liberalleşme ve deregülasyonun temel stratejiler şeklinde benimsenmesi ile emlak merkezli bir döneme adım atılmıştır (Gün,2013:39)İngiltere’nin yanı sıra Amerika’da da emlak merkezli büyük projeler geliştirilmiştir. 1980’li senelerin öncü projeleri, New York, Londra, Birmingham, Liverpool, Rotterdam’da gerçekleştirilmiştir (Akkar,2006:31-32).

Kapitalizmin evrensel bir hal aldığı bu dönemde kentsel dönüşümün temel dayanakları olarak; kentsel arazilerin mekânsal ayrışmaları ile kentsel alanın yeniden üretimi gösterilebilir. Bu dışlanma ve ayrışmaya neden olan unsurlar sermayenin rekabet kabiliyeti, emek ve mülkiyet haklarının tekrar gözden geçirilmesidir(Kurtuluş,2008:31).

Kapitalizmin yerleştiği bu dönemde görülen kentsel ayrışmanın, kentlerin mekânsal anlamda bölünmesine neden olması “kent hakları” problemini ortaya koymaktadır(Şen,2008:35)

Bu dönemde güç ayrılıkları, rantların tekrar bölüşümünü belirlemekte ve dönüşümden sağlanan pay adaletsiz şekilde dağılmakta, sınıflar sermaye

karşısında pasif taraf olarak kalmaktadırlar. Bununla birlikte 1980’li senelerin sonlarına doğru hem mekânsal ve sosyal bazı dinamiklerin dikkate alınmaması hem de mülkiyet haklarına, arsa piyasasına dair ekonomik bazı kimi hoşnutsuzluklar oluşmuştur(Öktem,2007:84).Yaşanan durum pek çok ülkede kentsel yenilemenin sürdürülebilir yapıda ve sorun çözebilme kabiliyetinde olmasının gerekliliğini hissetmiştir.

3. 1990’dan Günümüze Kentsel Dönüşüm: Neoliberal dönemdeki projelerde halk katılımında görülen eksiklik, yoksul halkın yararlanamaması vb. sorunsallar, 1990 senesinde projelerin kapsamlarının farklılaşmasına sebep olmuştur(Atkinson,2005:10). 1980’li senelerde özel ve kamu sektör birlikteliğinde yapılan projelere 1990’lı senelerde sivil toplum kuruluşları ve halk da ilave olarak çok taraflı ortaklıklar meydana getirilmiştir. Genel olarak kentsel canlandırma ve kentsel yenileme şeklinde nitelendirilen bu dönemde işbirlikleri çok sektör, çok aktör kapsamında gerçekleşmiştir.

Bu dönemde alanın yalnızca ekonomik ve fiziksel özellikleri değil aynı zamanda sosyal ve çevresel özelliklerine de dikkat çekilmiş ve sürdürülebilirlik temelinde kentsel canlandırma çalışmaları, kentlerin kültürel miraslarına dikkat çekerek kentsel koruma görevini üstlenmeye başlamıştır(Roberts,2000:14).

2.5.2. Türkiye’ de kentsel dönüşümün gelişimi

Türkiye’deki kentsel dönüşüm süreci de dünyadaki seyre paralel olarak ilerlemiştir. Literatürde Türkiye’nin kentleşme süreci farklı dönemler şeklinde ele alınmıştır. Bu çalışmada dönemler Şekil 2.4’deki gibi olacaktır.

Şekil 2.4. Türkiye’ de Kentsel Dönüşümün Gelişimi

Kaynak: Gürler, E. (2003), Kentsel Yeniden Üretim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma: İstanbul Örneği. *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, s.115-116

2.5.2.1. Kent planlamasına ilişkin ilk düzenlemeler

19. yüzyılın başlaması ile birlikte Osmanlı’da Batılılaşmaya yönelik stratejiler izlenmeye başlanmıştır. Bununla birlikte kentsel nüfusta artış yaşanmaya ve kentler yapı açısından farklılıklar sergilemeye başlamıştır. Sanayi devriminin gereklilikleri ile birlikte Osmanlı Devleti’nde kent yönetimine ilişkin klasik yapılaşmaların yetersiz olmasıyla da belediye oluşumları başlamıştır (Tekeli,2011:231-233).

Osmanlı’nın Batı’dan farkı özerk yapısı değil; yarı özerk, etnik bağlarla biçimlenen, ulaşım olanaklarının yetersizliğinden doğan kentlerin dış cephelerinde otoritelerin verimli gözetim ve denetiminin olası görülmediği bir yapıda olmasıdır (Şengül,2011:106-100).

Modernite çalışmalarının yarattığı etki ile piyasa ekonomisini egemenliği elinde bulundurması aynı zamanda da yönetici elitlerin gerçekleştirdikleri reformlar aracılığıyla Osman sosyal devlet yapısında da özel ve kamusal alan, bölgesel haklar ve mülkiyet ilişkileri açısından farklar oluşmuştur. Dolayısıyla kentin yapısal durumunda önemli farklılıklar oluşmuş, bilhassa liman kentlerindeki çarşıların yanında, kapitalist ekonomi ile her geçen gün artarak yayılan sigorta şirketleri, banka, otel ve iş hanları vb. yapılardan meydana gelen yeni bir merkezi iş bölgesi kendisini hissettirmiştir. Yaşanan gelişmeler, kent merkezlerinde kamu kurumlarının açılmasını, altyapı çalışmalarını ve ulaşımın gerçekleştirilebilmesi açısından gereken tramvay, banliyö treni, araba, vapur vb. toplu ulaşımı da zorunlu yapmıştır. Kentin yeni yapısal şekli, millet tabanlı farklılaşmaya aynı zamanda da sınıfsal ayrılıklara

neden olmuş, ulaşımda görülen gelişmelere ek olarak oluşan banliyöleşme yeni yaşam standartlarını oluşturmuştur(Tekeli,2011:107-108).

19. yüzyılın ortalarına doğru imparatorluğun sınırlarının daralması ve yitirilen topraklardan göçün yoğunlaşması kentlerin genişlemesine ve çevrelerinde göçmen mahallelerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla da Osmanlı bu problemi çözüme ulaştırma konusunda Avrupa'daki kurumsal yapılaşmalar ile benzerlik gösteren yapılar yapma yönünde ilerlemiştir. Kadının yöntemindeki konumuna belediye yerleşmiştir(Gün,2013:42).

Bu dönemin gelişim seyri tarihler itibariyle şu şekilde sıralanabilir (Ciğeroğlu,2008:211):

Çizelge 2.1. Kent Planlamasına İlişkin İlk Düzenlemeler

Tarih	Gelişme
1855	Şehremaneti (Belediye) kuruldu.
1857	Altıncı Daire-i Belediye kuruldu.
1877	Belediye Kanunları yaygınlaştırıldı.
1836-37	İstanbul'da ilk planlama çalışmaları başladı.
1839	İlmü haber yayınlandı.
1864	Ebniye ve Turuk Nizamnamesi çıkarıldı.
1882	Ebniye Kanunu çıkarıldı
1850	İstanbul dışı planlama başladı.

Kaynak: Tekeli, 2009: 107-110

2.5.2.2. Yaşanan göç sonrası kent planlamasına ilişkin ilk düzenlemeler

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte, modernleşmeye yönelik önemli adımlar atılmıştır. İmparatorluğun çöküşü ile birlikte dağılan ulus bilincinin tekrardan yapılması tek partili bir siyasi rejim kapsamında yapılmış, bu misyon gerçekleştirilirken mekânsal

düzenleme politikaları ön planda tutulmuş, kentsel gelişim modern bir çerçevede uygulanmaya başlamıştır (Tekeli,2011:107-110).

Cumhuriyet döneminin en önemli olayları aşağıdaki kronolojide sıralanabilmektedir (Bayraktar,2006:111-112):

- Ankara'nın başkent olması
- Başkentim imara açılması
- Memurların konut problemlerinin çözülmesine ilişkin stratejiler ve başkentim gelişmesinde belediyeye kamulaştırma yetkisi sunulması
- Trakya'dan göç edenlerin Anadolu'ya yerleştirilmesi
- İç pazarın bütünleşmesi
- Başkentim denetim açısından ülke üzerindeki gücünün artması
- Başkentim merkezli demiryolu ağının kurulması
- 1929 krizinin ortaya çıkardığı devletçilik politikası doğrultusunda fabrikaların küçük Anadolu kentlerine kurulması
- Halk evlerinin açılması

Ankara haricindeki kentlerde bu dönem içinde planlı bir değişim oluşturulması hedefiyle 1930 ile 1935 senelerin arasında çıkan kanunlarla birlikte 1980'li yıllara kadar kent planlaması önemli oranda belirlenmiştir (Gün,2013:44).

Özellikle 1950 senesinden sonra Türkiye'de köyden kente göç bir hayli yoğun ve hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu dönemde kır ve kente yönelik bazı etkenler çerçevesinde gerçekleşen göçler kent yapılaşmalarının olumsuz yönde etkilenmesine ve engellenemez bir şekilde yayılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla göçlere sebebiyet veren birçok sebep sıralamak olası olmaktadır. literatürde bu etkenler şu şekilde sınıflandırılmıştır:

- Dış etmenler ve iç etmenler (Özer,2004:49)
- İtici, çekici ve iletici güçler(Keleş,2012:67-74)
- Ekonomik, siyasal, teknolojik ve sosyo-psikolojik(Özer,2004:51-61)

Marshall yardımlarının bu dönemde devreye girmesiyle sanayi ve ticarete makineleşme artmıştır. Yabancı sermayenin içinde olduğu bu dönemde Türkiye çok

partili döneme geçmiş buna bağlı olarak da liberalleşme söylemi ile özel sektör ön plana çıkmış ve uluslararası piyasalara açılma fazlalaşarak kentleşme sürecini hızlandırmıştır (Tekeli,2011:117-119)

Kentleşmenin hızlı sanayileşmenin ise yavaş ilerlemesi barınma problemlerinin oluşmasına ve beraberinde de gecekondulaşma sürecinin başlamasına neden olmuştur(Bayraktar,2006:117).

Gecekondulaşma kavramı ilk kez yasal anlamda 1966 tarihli 775 sayılı Gecekondulaşma Kanunu'nda tanımlanmıştır. Bununla birlikte bu dönemde bazı siyasi yönetim düzenlemeleri de gerçekleştirilmiştir. 1954 senesinde Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ve 1958 senesinde ise İmar ve İskan Bakanlığı kurulmuştur (Keleş,2012:460-462). 1966 senesine kadar yasa çıkarılmamakla beraber pek çok yasada gecekondulaşmayı önleyici politikalara yer verilmiştir. Gecekondulara yönelik hem yöneticiler hem de halk olumsuz tavır takınmış, buralarda ikamet edenler işe yaramaz, kenti bozan kişiler olarak görülmüşlerdir. Zaman içinde gecekonduların gerek işgücü gerekse de politik anlamdaki öneminin farkındalığında olunmasıyla yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde gecekondulaşma ticari bir boyuta kadar uzanmıştır (Şenyapılı,2004:185).

2.5.2.3. Planlı kalkınma döneminde kent planlamasına ilişkin düzenlemeler

1961 Anayasası ile birlikte politikalarda ciddi farklılıklar görülmüştür. Refah devlet modelinden yola çıkarak dar gelirli ve yoksul halkın konut vb. sosyal ihtiyaçlarının giderilebilmesi açısından planlı kalkınma ilkesi benimsenerek DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) kurulmuştur (Bayraktar,2006:139).

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte konut problemini çözmeye dair hem gecekondulaşma hem yapsat hem de konut kooperatifleri olumlu sonuçlar vermemiş, yaşam kalitesi ile kent büyümesi arasında ters orantı oluşmuş ve kentler 1970'li senelerin ortalarına dek yağ lekeli biçimde büyümüştür Tekeli,2011:121).

1970'li senelerden itibaren Türkiye'de yüksek gelir grubundan ailelerin özel araba sahipliklerinin artmasıyla kent dışı alanlara yerleşim imkanı oluşmuştur. O alanlarda alt kentler oluşmuştur. Bununla birlikte sanayi kuruluşları da merkezden kopma olanağı yakalamışlardır. Bu dönemde parça parça ya da yatsatçı yapımdan ziyade toplu konut ön plana çıkmıştır Tekeli,2011:247-248).

1980 ile 2000’li yıllar arasındaki dönem; modernite projesi benimsenmeye başladığı, küreselleşmenin tüm dünya tarafından hissedildiği, kentleşmenin hız kaybettiği, kent planlamasının işlevlerini de değiştirdiği bir dönemdir(Tekeli,2009:107).

1980 sonrası Türkiye’de kentleşme bağlamında oluşan önemli ilerlemeler şu şekilde sıralanabilir(Gün,2013:49):

- İmar planlarına ilişkin yetkilerin önemli bir kısmının belediyeye devredilmesi
- Toplu Konut İdaresi’nin kurulması
- İmar ve İskan Bakanlığı’nın kaldırılması
- Merkezi yönetimin yetkisinin sınırlandırılması

Türkiye’de kentsel yenileme ihtiyacını ortaya koyan süreçleri beş çerçevede ele almak mümkündür. Bu süreçler; gecekondulaşma, göç, afetler, eski kent parçalarının problemleri ve kaçak yapılaşmadır (Göksu ve Bal,2010:257-258).

Türkiye’de, 2004 senesindeki “Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu” ile kentsel dönüşümün yasal süreci başlamıştır. 2005 senesinde ise yürürlüğe giren Belediye Yasası ile birlikte özel yasal düzenlemelerin kullanımı sürdürülmüştür (Türkün ve Yapıcı,2008:51).

Türkiye’de de diğer dünya ülkelerinde olduğu üzere, kentsel dönüşüm sanayi kollarında çalışanların konut taleplerini karşılamaya yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. 1999 Düzce Depremi ile Türkiye riskli binaların dönüştürülmesi sürecine adım atmıştır (Yılmaz ve Bozkurt,2008:10-11).

2.6. Türkiye’de Kentsel Dönüşümle İlgili Yasa Ve Yönetmelikler

Türkiye’de kentsel dönüşümle ilişkili olan yasa, yönetmelik, KHK (Kanun Hükmünde Kararname), Tebliğler bu bölümde verilecektir.

“Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun

Kanun numarası: 6306

Kabul tarihi: 16/5/2012

Yayımlandığı resmi gazete: tarih: 31 /5/2012 sayı: 28309

Yayımlandığı düstur: tertip: 5 cilt: 52

Amaç

Madde 1- (1) bu kanunun amacı; afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (Resmi Gazete, Sayı:27964, 4 Temmuz 2011 Pazartesi.)

Karar sayısı: KHK/644

Çevre ve şehircilik bakanlığının kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması; 6/4/2011

Tarihli ve 6223 sayılı kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 29/6/2011 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Madde 1 – (1) bu kanun hükmünde kararnamenin amacı; çevre ve şehircilik bakanlığının kuruluş, görev, yetki ve

Sorumluluklarını düzenlemektir.

Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği

Birinci bölüm

Amaç, kapsam, dayanak ve tanımlar

Amaç ve kapsam

Madde 1 – (1) bu yönetmeliğin amacı; 16/5/2012 tarihli ve 6306 sayılı afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkında kanun uyarınca, riskli yapılar ile riskli alan ve rezerv yapı alanlarının tespitine, riskli yapıların yıktırılmasına, yapılacak planlamaya, dönüştürmeye tabi tutulacak taşınmazların değerinin tespitine, hak sahibi olacaklarla yapılacak anlaşmaya ve yapılacak yardımlara, yeniden yapılacak yapılara ve 6306 sayılı kanun kapsamındaki diğer uygulamalara ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Kanunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde

Kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ilân edilmesinin

Usul ve esaslarına ilişkin tebliğ(Resmi Gazete, Sayı:28343, 4 Temmuz 2012
Çarşamba)

Amaç ve kapsam

Madde 1 – (1) bu tebliğin amacı, kamunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ilân edilmesine ilişkin belediye talebine ve bu talebin teklif olarak bakanlıkça bakanlar kuruluna sunulmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.”

3.İNSAN HAKLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ

3.1. İnsan Hakları

İnsanlar kişisel hayatlarından toplumsal hayata uzanırken hedefleri hem güvenli hem de rahat bir hayat idame ettirebilmektedir. Toplumsal hayata geçiş aşamasında kişisel hayatlarındaki özgürlüklerini kısıtlamaları ile birlikte de kimi haklar elde ederler (Karahana,2000:274-275).

İnsan hakları ve demokrasi kişilerin yaşamlarında bir hayli önemli kavramlar olmasına karşın günümüzde hala tartışma konusu durumundadır. Her iki kavramın da açıklamasında net bir görüş ortaya konulamamıştır. Çünkü kişilerin bu konularda yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadığı görülmektedir. Kapsam ve nitelikleri bakımından insan haklarının farkındalığında olmayan kişilerin tanımlayamamaları normal karşılanmalıdır (Yeşil,2002:24). Bununla birlikte insan hakları olgusu modern dünyada insanların baskılardan korunma gereksinimi şeklinde ortaya çıkmıştır (İnsan Hakları, Matus Basımevi, Ankara, 2006, s.11.).

21.yy'a farklı isimler verilmekte ve nitelendirmeler yapılmaktadır. Teknoloji çağı, uzay çağı gibi bu isimler en popüler olanlarıdır ve varılan noktayı işaret etmesi açısından doğru nitelendirmelerdir. Bununla birlikte dönemin modernleşmesi insanın modernleşmesini de beraberinde getirememiştir. Medeniyetin yalnızca maddi değerler açısından kısıtlanması önemli bir yanıdır. Böyle meydana gelen bir medeniyet duygudan yoksundur. Kendi kendisini yok etmeye mahkumdur (Elkatmış,2007:23).

İnsan haklarının bulunmadığı toplumlarda insanların onurlu yaşam sürdürmeleri kabul edilemez. İnsan hakları hem adalet hem barış hem de özgürlüğün dayanağı olmaktadır. Gerek kişilerin gerekse de toplumun tamamen gelişmesi açısından insan haklarının benimsenmesi gerekmektedir. Tarih boyunca insan haklarının gelişimi hep mücadele ile kazanılmıştır. Pek çok felsefe ve din akımında da insan yaşamı ve onuruna saygı duyulmaktadır. Günümüz devletlerine toplumlarına ne şekilde

davranmaları gerektiği İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri ile belirtilmektedir (Üstüner,2010:13).

İnsan haklarının en önemli sorumluluğu adaletin toplumda hissedilmesini sağlamaktır. Başka taraftan eşitlik, güvence ve özgürlük de insan haklarının diğer önemli sorumluluklarındandır. Günümüz koşullarında, insan hak ve özgürlüklerinin dayanağı olarak herkesin farklı ancak birbirine hoşgörülü yaklaşımı gösterilebilir. İnsan hakları; özgürlük, eşitlik, adalet, güven, kardeşlik, farklılaşma vb. hakların bireylere yüklediği sorumluluklar temelinde yer almaktadır. Bu kavramların taşıdıkları anlamlar zenginleştirildikçe daha da gelişerek yaşamını devam ettirecektir. Bu noktada asıl önemli olan konu insanın bunlara sahip çıkabilmesidir (Yeşil,2002:29-29). İnsan haklarına yönelik yapılan birçok tanım bulunmaktadır.

Çizelge 3.1. Literatürdeki İnsan Hakları Tanımları

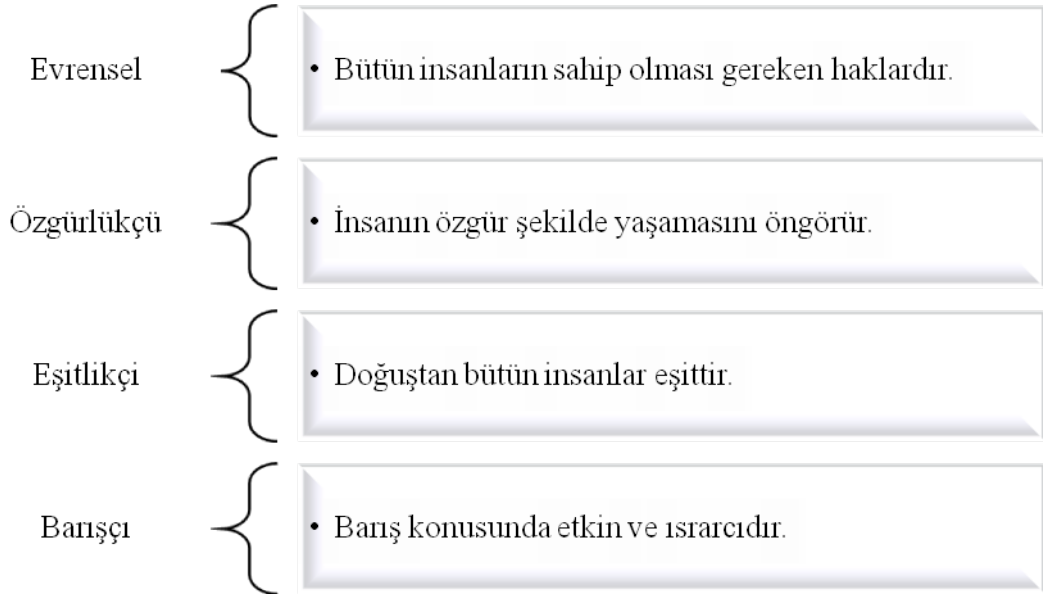
Araştırmacı	Tanım
Uygun (1996)	İnsan hakları Devlet tarafından tanınсын veya tanınmasın, Anayasa ile güvence altına alınsın veya alınmasın, kişilerin, toplulukların, yurttaşların veya yurttaş olmayanların kısacası tüm insanların kullanacağı bütün hak ve özgürlükleri içerir. Bundan dolayıdır ki insan hakları kavramında esas vurgu “insan” sözcüğü üzerinedir. Bir kimsenin başka hiçbir özelliğine bakılmaksızın, sadece insan olması nedeniyle sahip olması gereken haklar insan hakları kavramı ile ifade edilmektedir.
Çayır (2003)	Bireyin sırf insan olmasından kaynaklanan haklarıdır; dolayısıyla hiçbir şekilde sınırlanamaz ve hiçbir şarta bağlanamaz.
Flowers (2000)	İnsan hakları, insanların varlığından dolayı, doğuştan sahip oldukları evrensel haklardır.
Orend (2002)	Her kişinin insan olmak sıfatıyla sahip olduğu genel bir ahlaki hak olarak “insan hakkı” , insan kişisinin hak ettiği bir asgari muamele meselesi olması nedeniyle, her insana borçlu olunan ve haklı gerekçeleri bulunan üstün, öncelikli bir iddia olarak tanımlanabilir
Yeşil (2002)	İnsan hakları temelde hiçbir sınıfın ya da kesimin ayrıcalığı olmadan yalnızca insan olmayla kazanılmış bazı hakları ifade etmektedir. İnsanlık onurunun gereği olarak sahip olunan bu haklar nitelik yönüyle dokunulmaz, vazgeçilmez ve kişiliğe bağlı haklardır

Doğan (2002)	İnsan hakları, insanın tek tek kişilerle ve iktidarla ilişkileri içinde kendi malı olarak, elinde bulundurduğu kurallarla yönetilen ayrıcalıklardır.

Kaynak: Akt. Gövercin G., 2013, İnsan Hakları Alanında Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimine Katkısı, Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Verilen tanımlarda görüldüğü üzere insan hakları; insanların doğuştan sahip oldukları, hiçbir kurala bağlı olmayan, insanlık onurunun gerekliliği ve kişiliğe bağlı haklardır.

İnsan hakları kavramının ana hatları ise şu şekilde gösterilebilir (Şekil 3.1):

Şekil 3.1. İnsan Haklarının Ana Hatları

Kaynak: Doğan, İsmail, Modern Toplumda Vatandaşlık ve İnsan Hakları, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2002, s.237.

İnsan hakları düşüncesinin temeli oldukça eski çağlara dayanmaktadır. Bununla birlikte kavram olarak kazanılması anca 18.yy'da gerçekleşmiştir. İnsan hakları kavramı 18.yy'dan sonra insanların doğuştan elde ettikleri hakları nitelendirmek amacıyla kullanılmıştır. İnsanlık onu her zaman için kendisini bu kavramlarla ifade etmiştir. Baskıcı sistemlerle oluşan insan hakları savaşları ezilen toplumlar, şiddet ve toplumun sınıfsal ayrımları ile insan hakları kavgaları her zaman ön planda tutulmuştur (Çeçen,2000:9-10).

Demokrasi çok genel bir yaklaşımla, hakimiyetin vatandaşa ait olduğunu savunan bir siyasi sistemdir. Demokratik bir sistem üzerinde insan onurunu ön planda tutmak ve bireye önem verebilmek açısından insanların bazı haklara sahip olmaları gerekmektedir. Bu hakların neler olduğunu anlayabilmek için insanların temel hak ve özgürlüklerini ne derece kullanabildiklerini anlamak gerekmektedir. Genel bir yaklaşımla tün insanlara yönelik olan ideal hakların tamamı insan hakları olarak isimlendirilebilir. İnsan haklarının en önemlileri de aşağıdaki şekilde sıralanabilir(Mumcu,1992:231-238):

- Ülke yönetimine katılma hakkı
- Konut hakkı
- İşkence yasağı
- Keyfi tutuklanmaların önlenmesi
- Mülteci muamelesi görme hakkı
- Hayat hakkı
- Özel hayatın korunması
- Konut dokunulmazlığı
- Yasalar önünde eşitlik
- Toplanma ve dernek kurma hürriyeti
- Din ve vicdan hürriyeti
- Kişi güvenliği

3.2. İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi

İnsan hakları kavramının tarihsel temellerinin bilinmesi kavramın daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Günümüze dek olan süreçte insan ve insan haklarına yönelik çıkar temelli gruplar ile insan haklarını sahip olunabilecek en değerli şey olarak gören grupları devamlı tartıştığı görülmektedir. İnsan hakları mücadelesinin zor ve uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Bu geçmiş çağ, toplum ve kültür bakımından farklılıklar göstermiştir (Yeşil,2002:29-30). Çoğunlukla sınırlamalara maruz kalan kavram modern dünyanın tüm devletlerinin sahip olmak istedikleri bir konu haline gelmiştir. Devlete yönelik olarak başlamasına karşın günümüzde savunmasını devletin gerçekleştirdiği bir yapı halini almıştır (Elkatmış ,2007:64). İnsan haklarının

süreç içinde değişiklik arz etmesi sebebiyle bu süreci incelemeye Türkiye ve dünya olarak ayırmak mantıklı olacaktır.

3.2.1. Dünyada insan haklarının gelişimi

Dünyada insan haklarının gelişimi iki ana başlık altında incelenecektir. Birinci olarak düşünsel gelişimi ikinci olarak da hukuksal gelişimi incelenecektir.

3.2.1.1. İnsan hakları kavramının düşünsel gelişimi

İnsan haklarına ilişkin olarak ilk düşünceler Roma ve eski Yunan'da ortaya çıkmıştır(Yeşil,2002:30). Düşünce bazında insan haklarının incelenmesine yönelik bunların o çağın toplumunda uygulandığını görmek mümkün olmamaktadır (Çeçen,2000:33). Bunun nedeni devletlerin bireycilik yaklaşımı temelinde olmaması ve kişilerin devlete yönelik iddia edebileceği haklarının olmamasıdır. İnsan kimi siyasi haklara sahip toplumun bir ferdi şeklinde görülmekteydi. İnsanlar kanun önünde eşit ancak köleler buna dâhil olmamaktaydı. Bundan ötürü de devletlerin demokratik bir yapıda olduklarını söylemek olanaksızdır(Elkatmış ,2007:64). Solon kanunlarında, ilk kez hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ifade edilmiş ve insanların kanunlar önünde eşitliğe sahip olduklarının altı çizilmiştir. Bu kanunlarda ideal devlet şekli açısından herkes aynı ceza ve haklara sahip olmalıdır. Yalnızca bu şekildeki bir yaklaşımla hukuk devleti olunabilmektedir (Gözlüğü,2002:39).

Aristo ve Eflatun da tüm bu bahsedilenlere istinaden insanların doğal özelliklerine ve kabiliyetlerine göre insanlar arasında fiili eşitsizlik olduğuna vurgu yapmışlardır. Dolayısıyla da kölelik kurumunu haklı olarak göstermişlerdir. Eski Yunan toplumunda hak olgusunun yalnızca düşünceden oluştuğunu ve toplumda uygulamaya konulmadığını söylemek mümkündür(Gövercin,2013).

Aynı zamanda felsefe tarihinin ünlü isimlerinden olan Konfüçyüs de Orta Çağ'da yeni bir dönemin başlamasını sağlamıştır. Devletin sahip olduğu hukuk sistemi zamanla yok olmaya başlayarak din baskın duruma gelmiş ve tanrının insanlara tanıdığı hak ve özgürlüklerden bahsedilir olmuştur. Orta Çağ geçilen döneme oranla özgürlük çağı olarak adlandırılmış ve insanların kişiliklerini elde ettikleri bir dönem olmuştur(Çeçen,2000:34). Bu yaklaşımla birlikte insanlar elde ettikleri hak ve özgürlükleri devletten talep etmeye başlamışlardır. Bu yaklaşım İlk Çağ'a oranla bir hayli özgürlükçü bir yaklaşım olarak görülmekteydi. Birey İlk Çağ'da devletin malı

konumundayken Orta Çağ'da ise bireyin iki efendisi ortaya çıkmıştır: kilise ve devlet(Gözlügöl,2002:40). Feodalitenin çökmesi ile birlikte meydana gelen savaş döneminden tanrı temelli otorite olarak görülen krallıklar ve imparatorluklar ortaya çıkmıştır. İlk çağlarda olduğu üzere o dönemde de krallar kendi arzu ettikleri biçimde yasa çıkartmışlardır. İnsan hak ve özgürleri yeniden gündem dışı kalmaya başlamıştır(Çeçen,2000:34-35-36).

Din kanunları ile insani kanunları Orta Çağ'da çatışması kral, halk ve derebeyi arasında da pek çok çatışmaya neden olmuştur. Aynı şekilde bu dönemde yaşanan çatışmaların bir neticesi şeklinde gerçekleştirilen anlaşmalar da insan haklarının sonraki gelişmelerinde yardımcı olmuştur. Bunların içinden en göze çarpanı ve önemlisi kral ile halk arasında gerçekleştirilen 1215 tarihli İngiliz Büyük Şartı (Magna Charta Libertatum)'dır. Bu anlaşma ile birlikte kralın sahip olduğu yetkiler sınırlandırılırken keyfi uygulamaları da kaldırılmıştır. Bu anlamda kişi hak ve özgürlüklerini zenginleştiren en önemli anlaşma olarak görülmektedir(Ünal,1995:68).

Tarihsel süreç içinde insan hak ve özgürlüklerine dair diğer gelişmeler ise aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Elkatmış ,2007:68):

- 1525, Köylülerin On İki Maddesi
- 1628, Petition of Rights
- 1679, Habeas Corpus Act
- 1689, Bill of Rights
- 1701, Act of Settlement
- 1701, Amerikan Virginia Hakları Bildirisi
- 1789, Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi

3.2.1.2. İnsan hakları kavramının hukuksal gelişimi

Coğrafi keşiflerle birlikte Reform ve Rönesans hareketleri ile Aydınlanma Dönemi'ne girilmiştir. Din adamlarının ve kilisenin insanlar üzerinde oluşturduğu sonsuz etkiler bitmiştir. İnsanın doğuştan sahip oldukları haklar felsefi tartışmasından devlet anayasal hukuk sistemindeki bir konuya dönüşmüştür. Mutlak hakim devlet yaklaşımı çökertilerek, insanlar ve sınıflar arasında eşitsizlikler ve

dengelesizlikler giderilmiştir. İnsan hakları artık pozitif hukuk konusu olarak yer almaya başlamıştır (Ünal,1995:68).

Büyük Devrim (1688) ile birlikte İngiliz Parlamentosu tarafından Haklar Bildirisi (Bill of Rights) kabul edilmiştir. Bu bildiri ile birlikte adil yargılama ve olağan dışı cezalara mahkum bırakılmama doğal haklar kapsamına alınmıştır. İngiltere’de 1832 ve 1867 seçim kanunları ile birlikte yapılan düzenlemeler ve siyasi haklar bir nevi demokrasi güçlendirmesi olmuştur.

Amerikan Bağımsızlık Bildiri 1776 senesinde Thomas Jefferson tarafından yazılmıştır ve vazgeçilmez haklarla eşit özgürlük prensiplerine dayanmaktadır. Aynı zamanda hürriyet, yaşam, mülkiyet hakları da vazgeçilmez şekilde nitelendirilmiştir.

1789 Fransız Devrimi de haklara ilişkin özelliğini devam ettirerek İnsan ve Yurttaş Bildirisi’ni yayınlamıştır. Bu bildiri içinde “Başkalarının haklarını işgal etmemek şartıyla istediğini yapmakta serbest olma” ifadesine uygun şekilde özgürlük tanımı gerçekleştirilmiştir(Cranston ,1999:252).

İnsan haklarına ilişkin gelişmeler sürekli olarak devam etmiş ve dünyanın farklı bölgelerinde pek çok ulusal ve uluslararası anlaşmalar gerçekleştirilmiştir. Bu anlaşmalar şu şekildedir(Kabaoğlu,2005:486):

- 1950-1953, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi
- 1961-1965, Avrupa Sosyal Yasası
- 1969-1978, Amerikan Kıtası İnsan Hakları Sözleşmesi
- 1981-1986, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi
- 1996-Avrupa Sosyal Yasası

Bazı sözleşmeler insan hakkını veya açılımlarını güvencede tutan tek konulu sözleşmeler de olabilmektedir. Bu sözleşmeler şu şekilde sıralanabilir(Kabaoğlu,2005:487):

- 1964, Her Türlü Irk Ayrımcılığını Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme

- 1984, İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ve Aşağılayıcı Muamele ve Cezalara Karşı Sözleşme
- 1952, Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi
- 1979, Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
- 1989, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Özetle insanın doğuştan sahip olduğu kişisel hak ve özgürlükleri kısıtlanamaz, devredilemez ve de baskı unsuru yapılamaz yaklaşımı anayasaların içeriğinde bulunarak, siyasal mücadele alanı içinde yer almıştır.

3.2.2. Türkiye’de insan haklarının tarihsel gelişimi

Türkiye’de insan haklarının tarihsel gelişimi iki bölümde incelenecektir. bu bölümler Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi şeklinde ele alınacaktır.

3.2.2.1. Cumhuriyet öncesi

Cumhuriyet öncesi döneminde insan Türkler tarafından kutsal canlılar olarak nitelendirilmekteydi. İslam dininin kabul edilmesiyle birlikte insana olan yaklaşım değişmemiş “insan en şerefli varlıktır” ifadesi temel kabul edilmiştir. Bu ifade var olan kültürün her alanına yayılmıştır. İnsana dair önemli betimlemeleri olan Yunus Emre şu ifadeleri kullanmıştır “Yaratıcısından dolayı yetmiş iki millete bir gözle bakmayanın Allah’a karşı asi sayılacaktır”. Bununla birlikte Hacıbektaş-i Veli ve Mevlana gibi önemli filozoflar da hoşgörü merkezli hayatları ile tükenmeyen insan hakları kültürünün oluşmasını sağlamışlardır (Yeşil,2002:32).

Tarih boyunca Türkler farklı uygarlıklarla beraber yaşamışlardır. Dolayısıyla Türklerin her zaman ahlaklı, adil ve engin bir hoşgörü kültürüne sahip oldukları görülmektedir. Eski Türk topluluklarında dahi kadın erkek eşitliği bulunmaktaydı. Erkinlik ve irilik kelimelerinin o dönemde kullanılmaya başlaması yani günümüz anlamıyla hürriyet ve özgürlük kelimelerinin kullanılması o kavramlara olan değeri göstermektedir (Mumcu,1992:149).

1839 senesinde Sultan 2. Abdülhamit tarafından duyurulan Tanzimat Dönemi insan hakları Türk tarihi açısından dönüm noktalarından bir tanesidir. Bu fermanla birlikte bütün vatandaşlar eşit olarak görülmekte mal ve can güvenliği, namus ve ırz ile

mülkiyetin muhafaza edilmesi, askerlik ve vergi konularında gerçekleştirilen değişiklikler açısından son derece önemli olmaktadır(Mumcu,1992:159).

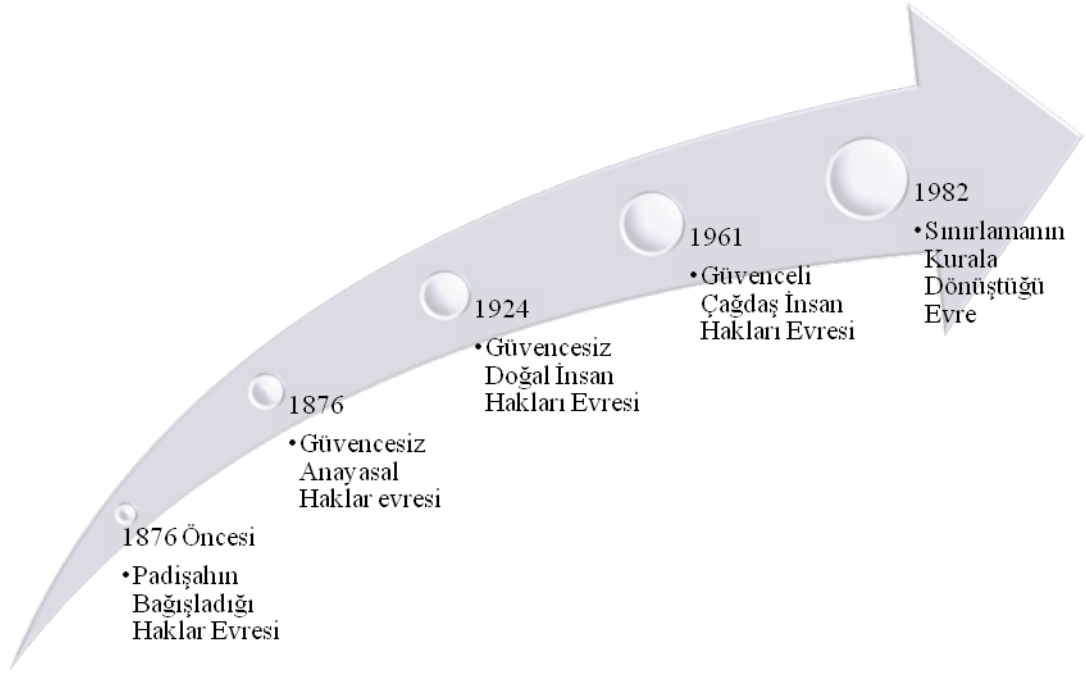
19.yy ile başlayan insan hakları ve demokrasi gelişim seyri üç dönemde incelenmektedir. Bu dönemler şu şekildedir (Uygun,1996:14):

- 1876-1920 seneleri arası “Mutlak Monarşiden” den “Meşruti Monarşiye” geçişi ifade eder.
- 1920-1960 seneleri arası halk hakimiyetinin temel birim şeklinde görülmesi ve doğal hakların kabullenildiği dönem.
- 1960 ve sonrası ise 1961 anayasası ile başlayan önemli bir kısmının yönetme haklarına kimi sınırların sunulması ve insan haklarının anayasa ile kabul edildiğinin belgelenmesidir.

İnsan hakları konusunda görülen en önemli gelişme, “1. Meşrutiyet Dönemi” ile 1876 Kanun-i Esasinin ilanı ile süregelen dönemdir. Kanun-i Esasi Türk toplumunun ilk yazılı anayasasıdır. Bu anayasanın önemli bir tarafı da ilk defa vatandaşların devlete yönelik iddia edebilecekleri haklarının bulunmasıdır. Avrupa tarzı anayasalara uygun şekilde düzenlenmesine karşın padişahın kayıtsız egemenliği kesin ve tam olarak sonlandırılmamıştır(Kalabalık,2003:189).

İnsan hakları konusunda görülen en önemli ikinci gelişme ise “2. Meşrutiyet Dönemi” olmuştur. İnsan hakları fikrine halk faktörü katılmasına karşın haberleşmenin gizliliği, basın özgürlüğü gibi konularda istenilen sonuç elde edilememiştir (Doğan,2002:145).

Osmanlı İmparatorluğu'nun günümüze dek olan insan hakları ve demokratikleşme çalışmalarını beş ayrı döneme ayırmıştır. Bu dönemler şu şekilde sıralanabilir (Gülmez:2001:26-28):

Şekil 3.2. Osmanlı İmparatorluğu'nun İnsan Hakları Tarihsel Seyri

Kaynak: Gülmez, Mesut, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, TODAİE, Ankara, 2001, s.26-28

3.2.2.2. Cumhuriyet dönemi

1924 Anayasası, Cumhuriyet döneminin ilk anayasası olmakla birlikte insan haklarını fiili olarak başlatan bir özelliktedir. Doğal haklardan hareketler temel hak ve özgürlüklere ilişkin konulara değinilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmalar uygulamaya geçirilemediği için insanlar tarafından algılanması ve bilinç düzeyinin oluşması gerçekleştirilememiştir. İnsan hakları kavramı insanlar tarafından farkındalığı yaratılmadan kurumsal anlamda topluma empoze edilmeye çalışılmıştır. Anayasada toplumsal hakların bulunmaması da en önemli eksik şekilde görülmektedir (Yeşil,2002:349).

1924 Anayasası'nın tersine 1961 Anayasası, daha fazla sendika hakkı, aile koruması, sosyal güvenlik vb. sosyal haklar konusuna değinmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin koruma altına alınması aynı zamanda da toplumsal ve ekonomik özgürlük ve haklar da kapsamlı şekilde ifade edilmiştir. Dolayısıyla batılı anayasalar ile paralel özellikler barındırmaktadır (Elkatmış,2007:75).

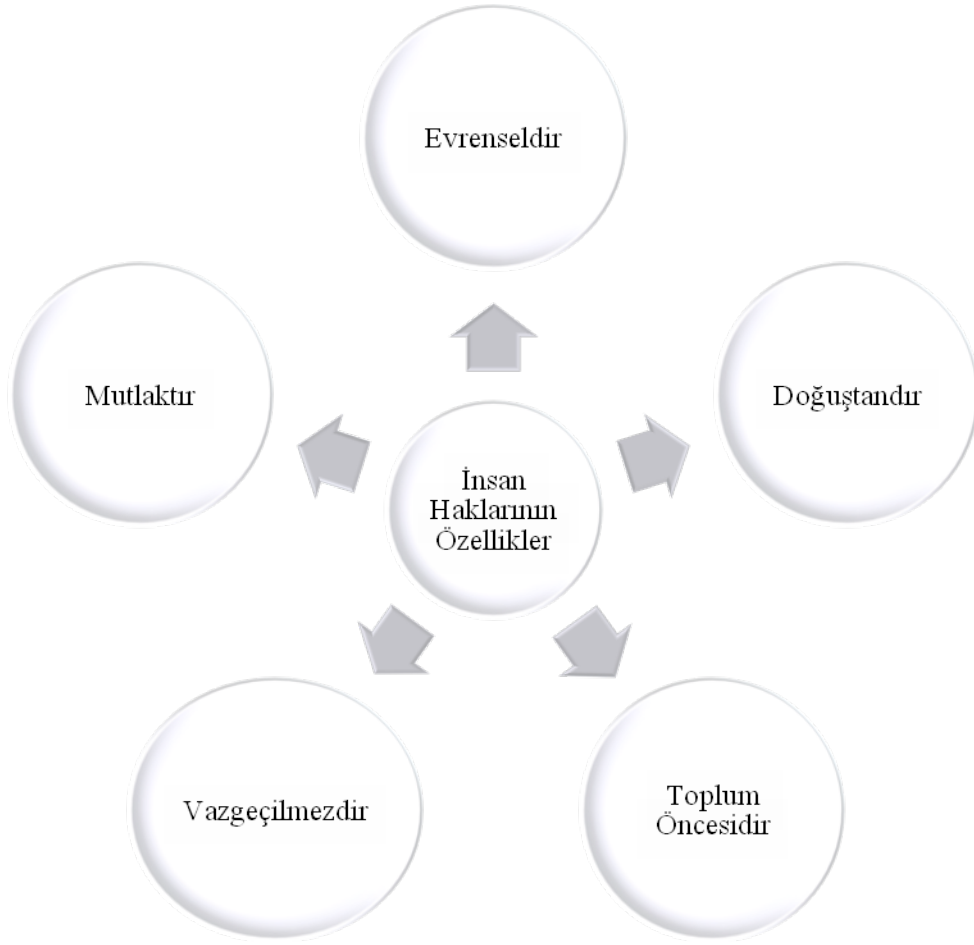
1970’li senelerin anarşi ortamının 1961 Anayasası ile ilişkilendirilmesi ve bu düşünce ile düzenlenen 1982 Anayasası insan hak ve özgürlüklerine ciddi kısıtlamalar getirmiştir. Bu anayasada dikkat çeken bireylerin sahip oldukları hak ve özgürlüklerin yanı sıra bunları kullanma şekli ile bireye yükleyeceği bazı sorumluluklardır. Aynı zamanda üçüncü nesil haklar şeklinde ifade edilen çevre hakkı vb. haklar da bulunmaktadır. 1961 Anayasası’nda yer alan “insan haklarına dayanan devlet” prensibi, 1982 Anayasası ile birlikte “insan haklarına saygılı” yaklaşımına devretmiştir (Uygun,1996:34).

Bahsedilen gelişmelerin yanı sıra Türkiye Uluslararası sektörde pek çok belge onaylayarak taraf devlet konumuna gelmiştir. Tanınan yargı kararlarından bazıları şu şekildedir(Yılmaz,1994:107):

- 1949, İnsan Hakları Evrensel Belgesi
- 1954, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- 1975, Helsinki Nihai Senedi
- 1987, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’na Kişisel Başvuru Hakkı
- 1989, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

3.3. İnsan Haklarının Özellikleri

İnsan hakları hakkında bahsedilenlere istinaden, insan haklarının öncelikli özellikleri Şekil 2.3’deki gibi gösterilebilir.

Şekil 3.3. İnsan Haklarının Özellikleri

Kaynak: İnsan Hakları, Matus Basımevi, Ankara, 2006.

- İnsan hakları evrenseldir: Tüm insanlar mekan ve zaman sınırı yaşamadan aynı insan haklarına sahiptirler. İnsanların ırkı, dini, teni, kökeni, dili fark etmeksizin eşittirler.
- İnsan hakları doğustandır: İnsanların doğuştan sahip oldukları haklardır. İnsan kişiliği ile bir bütündür. Sonradan edinilen haklardan bağımsızdırlar.
- İnsan hakları toplum öncesidir: İnsan, toplumsallaşmadan da insan olduğu için bu haklara sahiptirler. Temel olarak topluma ve onun temsilcisi olan devlete yönelik iddia edilen haklardır.
- İnsan hakları mutlaktır: Herhangi bir kayda bağlı değildir. Varlığı mutlaktır, geçersiz sayılamaz.

- İnsan hakları vazgeçilmezdir: Başkalarına devredilemez ve bu haklardan feragat edilemez. Haklar doğrudan kişiliğe bağlıdır.

3.4. Kent Hakkı Tanımı

Kentlerin sosyal ve fiziksel çevrelerinde bulunan eşitsizlik ve bölünmeler fazlaştıkça, kent içlerinde barınanların gereksinimlerini ve haklarını gidermek ve korumak açısından bir zorunlulukları bulunduğu daha çok görülmektedir. Kentsel alanda insan ilişkilerine alternatif bir anlayış önermeyi hedefleyen kent hakkı, temel olarak toplumun tamamının ve öncelikli şekilde kentte ikamet edenlerin çıkarlarını gözetmek ve kuvvetlendirmek için oluşmuş bir kavramdır. Dolayısıyla, yalnızca vatandaşların değil, kentte bulunanların ve toplumsal grupların meşru taleplerinin somut hale getirmeyi amaçlamaktadır (Koenig,2006).

Günümüz dünyasında kent hakkı diğer bir ifadeyle kentlerde insan haklarının korunması yerel, bölgesel, ulusal ve uluslar arası koşullarda bildirisi yayınlanmıştır. Bahsedilen koşulların hedefi bölgesel yönetimlerin insan hakları konusundaki görev tanımlamalarını yapmaktır.

Var olan insan hakları kimi kentsel haklar hakkında bilgi verse de Henri Lefebvre tarafından iddia edilen kent hakkı kavramı bu anlamda en kuvvetli olan kavramdır diyebiliriz. Bu doğrultuda kentte ikamet edenlerin yalnızca kent üzerinde değil aynı anda kent kapsamında da hakları bulunmaktadır(Koenig,2006:2). Kent hakkı kavramı Lefebvre'in teorisine göre, kentsel mekanın denetimini devlet ve sermaye elinden alarak kent sakinlerine bırakması ile kentsel mekanın temelini ortaya koyan güç ilişkilerini tekrardan yapılandırma sürecine sokmuştur. Bu yönde David Harvey, kent hakkı kavramını genişleterek “yalnızca kentte mevcut kaynaklara erişim hakkını değil, aynı zamanda onu kendi arzularımız doğrultusunda değiştirebilme hakkını” da kapsadığını ifade etmiştir (UNESCO-UN-HABITAT-ISs., (2005a), Discussion Paper Urban Policies and the Right to the City, Public Debate, Paris, www.hicmena.org/documents/UN%20Habitat%20discussion.pdf, s.2.).

Belediye seviyesinde evrensel insan haklarının yeni temsili kavramı kent hakkı kavramı olmuştur. Bu durumda kent mekanında ikamet edenler kentin ne şekilde biçim kazanacağına ve tanımlanacağına dair daha net kara alırken, kentler de insan haklarının desteklenmesi anlamında güç kazanacaklardır (Koenig,2006:2).

3.4.1. Kent hakkının kavramsal temelleri

Kent hakkının kavramsal temelleri iki ana başlık altında incelenecektir. Bu başlıklar şu şekilde sıralanabilir:

1. Henri Lefebvre'e Göre Kent Hakkı
2. David Harvey'e Göre Kent Hakkı

3.4.1.1. Henri lefebvre'e göre kent hakkı

Kentsel hakların şeklini ve dinamiklerini anlamak için kent hakkı kavramı güçlü bir temel oluşturmaktadır. Lefebvre tarafından ortaya çıkarılan kent hakkı kavramına göre, kentte ikamet edenler kentin ayrıcalıklı taraflarından yararlanabilir ve kentin kendi gereksinimlerini ne şekilde gidereceğini tanımlayabilirler. Kent hakkı, üstün bir hak şeklinde nitelendirilmektedir. Buna göre kent hakkı; yerleşme hakkı, özgürlük hakkı ve bireysellik hakkıdır. Lefebvre kenti birbirleri ile çatışan değişik çıkar ve tecrübelerle bezenmiş şekilde görmektedir. Dolayısıyla da kentin temel unsurunu sosyal olarak nitelendirmektedir(Koenig,2006:7).

İkamet edilen, algılanan ve tasavvur edilen yer tekil soyut bir bütünlük şeklinde görülemez. Algılanan mekan somuttur; yapılı çevreye dair bilgi verir. Tasavvur edilen mekan, zihinsel yapılar ve temsillerdir. İkamet edilen mekan ise bahsedilen iki kavramın kesişiminde yer almaktadır (Sadri,2008:35).

Hakların sağlanması günümüz koşullarında, devletin yetki sınırlarını kurumsal anlamda denetleme yetkisinin halka verildiği resmi devlet strüktürüne bağlıdır. Klasik yaklaşıma göre, kişiler arasında herhangi bir statü farkı olmaksızın eşit muamele görmektedirler. Bununla birlikte kamusal alanın nötr olması, liberal demokrasilerin genel bir homojenlik yaklaşımına destek vermesi demektir. Böylece azınlıklar, teoride değişime kapalı bir topluma uyum sağlama yükümlülüğüne girerler. Tek bir hayat standardı, tek bir kimlik, politik ve kentsel alanın dar kapsamlı bir şekli olarak görülmektedir(Koenig,2006:8).

Venezüella'daki politik stratejiler, mekanın yeniden oluşturulmasında yetki tanınmasına örnek olarak gösterilebilir. Bu anlamda Hugo Chaves, yoksullukla mücadele programı kapsamında milyarlarca dolar yatırım gerçekleştirmiştir. Halka 200 binin üstünde bir tapu dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla insan temel

haklarından faydalanmış olmaktadırlar. Banka kredileri, konut inşası, yol onarımı, okul programları gibi birçok yerel soruna çözüm olabilmek için yetkililere bütçe ve yetki temin edilmiştir. Bu durum Chaves'e göre "devrim içinde devrim" idi (Koenig,2006:8).

Bu tarz politik yeniden yapılandırma, Lefebvre'nin tahsis etme kavramı ile bağdaşmaktadır. Lefebvre'in tahsis etme kavramı, yalnızca mekanın işgal edilmesi değil daha farklı kavramları da içinde barındırmaktadır. Gündelik hayatın içinde, kent sakinlerine tam kullanım hakkı tanınmaktadır. Dolayısıyla kent ortamı, orada ikamet edenler tarafından kendi gereksinimlerini giderecek şekilde ortaya konulmuş olur. Verilen Venezüella örneğinde mekan, ikamet edenler için yeniden tahsis edilmiş ve yeniden üretilmiştir (Sadri,2008:36).

3.4.1.2. David harvey'e göre kent hakkı

David Harvey ise kentleri haz içeren, heyecanlı ve hareketli yerler şeklinde tanımlamaktadır. Kentler, baskı altında olmayan hareket ve istekler olduğu gibi, tehlike, sistematik güç, baskı, egemenlik ve dışlanmasının da bir belirtisidir (Swyngedouw,2006:81). Harvey kente dair problemleri daimi ve yaygın bir adaletsizlik kapsamında incelemektedir(Swyngedouw,2006:81).

Adalet kavramı, yalnızca dünyanın önemli bir kısmının kentlerde ikamet ettiği için değil, aynı anda kent modern yaşamın çelişki ve gerilimlerini kapsadığından kentlerden bağımsız olarak görülemez(Swyngedouw,2006:80).

Harvey, bölünen kentlerde ikamet edenleri göstererek, küreselleşme dolayısıyla oluşan küresel kentlerin az gelirli işçiler ile sermayedarlar arasında paylaştırılmış olduğunu ifade etmektedir (Harvey,2006:85). Serbest piyasa koşulları, zenginlerin kat ve kat zengin; yoksulların ise daha da yoksul olmasına sebep olmaktadır. sınıflar arasındaki uçurum daha da açılmakta, kentler de yoksullar ve zenginler arasında gelişen binalar sebebiyle daha çok açılmaktadır. Yaklaşık otuz senelik neo liberal sistemlerin öngördüğü, pazarın büyümesi ile tekelin ve eşitsizliklerinde büyüyeceği yönündedir(Harvey,2003). Pazar ekonomisi merkezindeki kentsel gelişim, ekonomik kaynakların dağıtımı ve hem sosyal hem de ekonomik gücü geri plana atmıştır. Kutuplaşma ve sosyal dışlanma daha da göze çarpar duruma gelmiştir (Swyngedouw,2006:81-82).

Harvey kent hakkını tekil bir hak olarak görmemektedir. Kent hakkı O'na göre kolektif bir hak olarak incelenmeli ve kolektif stratejilere yönelik olarak uygulanmalıdır. Aktif demokratik katılımı gerçekleştirecek olan bir kamusal alanının meydana getirilmesi, son senelerde neo liberalizmin bir sonucu olarak özelleştirme dalgasını geri çekme anlamını ifade etmektedir. Sadece hakların değişik düzenine ilişkin değil; farklı politik strateji ve ekonomilere dayanan daha kapsamlı bir kent kavramı üzerinde durulmalıdır. Kişisel hak ve özgürlükler, insan onuru bakımından oldukça değerli haklar olarak görülmektedir. Bununla birlikte yaşam hakkı, temel maddi olanaklar, dahil edilme ve farklılık hakları da insan onuru açısından gerekli olmaktadır. kent hakkı sadece kentte var olan kaynaklara ulaşma değildir. Bununla birlikte kenti farklı kılma, kolektif gereksinimler ve istekler yönünde biçim kazandırma ve dolayısıyla gündelik hayatı yeniden üretme, mimari pratikleri zenginleştirme ve yalnızca insan olarak kabul edilmenin alternatiflerini tanımlama hakkı olmaktadır (Harvey,2006:102).

3.4.2. Kent haklarının içeriği

Kentler hem kısıtlamaları hem de imkanları içinde tutan karşıtlık mekanlarıdır. Bundan dolayı, kentte ikamet eden bütün insanların kendi mekansal ve sosyal ortamlarını etkilemede eşit haklardan faydalanmaları açısından kentlerin daha demokratik yerler durumuna dönüştürülmesi oldukça acil bir gereksinimdir. Kent politikalarının ortaya konulması ve kentin kullanımı ile ilişkili kararların alınması konusunda bazı sesler diğerlerinin üzerinde baskı oluşturmamalıdır. Kentlerde ikamet edenler açısından değil, onlar tarafından tanımlanması zorunluluğu dikkate alınırca, insan haklarının bölgesel boyutta değerlendirilerek uygulanması önemli olmaktadır (Koenig,2006:12).

Bölgesel düzeyde olan haklar, kişileri kendi ortamlarını anlaşılması ve gelişmesi konularında merkeze oturturur. Bu anlamda kent hakkı, uluslararası insan haklarının belediye seviyesinde uygulamaya konulmasını içeren “yeni nesil haklar” açısından bir başlangıç oluşturur (Koenig,2006:12).

Kent hakları, bütün kent sakinlerini ve kent koşullarında evsizler, kadınlar, yoksullar, yaşlılar, şiddet mağdurları, gençler, çocuklar, göçmenler, etnik azınlıklar ve kaçaklar gibi tehdit altında bulunanları korumayı amaçlamaktadır. Lefebvre, teorisini sınıflar arası eşitsizlik temelinde tutsa da günümüz literatüründe Lefebvre'in “kent hakkı”

teorisinde bahsettiği farklılık kavramını kentte çeşitlilik şeklinde revize etmişlerdir(UNESCO-UN HABITAT-ISs. (2006b) “Montreal Charter of Rights and Responsibilities”, 187-198, International Public Debates Urban Policies and the Right to the City, Paris.190, s.3.). Kent hakkı kavramının bu geniş kapsamlı ifadesi sadece sınıfsal anlamda değil aynı anda din, ırk, etnik, yaş, fiziksel hareketlilik vb. ölçülerde de farklı kılan sınıfların korunmasına yönelik olmaktadır(UNESCO-UN HABITAT-ISs. (2006b) “Montreal Charter of Rights and Responsibilities”, 187-198, International Public Debates Urban Policies and the Right to the City, Paris.190, s.3.).

Kent hakları konusunda evrensel, ulusal ve yerel bazda yayınlanan koşullardaki en temel hususlar tespit edilerek kent hayatına ilişkin 14 farklı hak ortaya konulmuştur.

Çizelge 3.2: Kent Hakları ve Çeşitli Şartlarda Bunlara Karşılık Gelen Maddeler

Haklar		Şartlar					
		Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	Brezilya Kent Yasası	Dünya Kent Hakkı Şartı	Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı
1	Eşitlik ve Ayrımcılığa Uğramama	20	1,2,3	1, 2, 4, 6, 10, 12, 16	-	1, 2	1, 2, 16, 30
2	Barınma	4	8	4, 10, 16	2, 4, 7, 10, 48	14	18
3	Sağlık	6	-	6, 17	4	18	-
4	Eğitim		10	6, 10, 13	-	15, 20	-
5	Çalışma	3	-	14	2	16	16
6	Güvenlik	1	7	26	-	3, 11	25, 26
7	Katılım ve Demokratik Temsil	12,18	1, 2, 4, 5	4, 6, 8, 9, 20, 28	2, 4,40, 43, 44, 45	2, 4, 8, 9, 11, 20	5, 15, 16, 18
8	Uyumlu Gelişme	13,14	6	1, 18, 19, 21	2	2, 3, 14, 20	6, 7, 24
9	Çevre	2,16	-	6, 18, 19	1, 2, 4, 26, 32, 35	19	7, 23, 24,
10	Altyapı ve Kamusal Hizmetler	15	8	5, 6, 7, 12, 23	2, 3, 4, 28, 42, 46	3, 12, 14	10, 18, 24, 27, 28
11	Ulaşım	5	7	4, 20	2	13	24, 28

Çizelge 3.2: (Devamı)

12	Kültür	8,9,10	9,11	3, 6, 13, 15, 19	2, 37	1, 3, 17	8, 9, 12, 13, 16, 20
13	Dinlence ve Spor	7	-	10, 21	2	17	11, 21, 22
14	Bilgi Edinme	-	4,12	7, 8, 9, 11, 23, 24	40	5, 6	4, 16

Kaynak: Sadri, 2008: 42

3.4.2.1. Eşitlik ve ayrımcılığa uğramama hakkı

Kentte ikamet edenlerin yaş, renk, cinsiyet, dil, din, cinsel yönelim, politik düşünce, ulusal ya da sosyal köken ve gelir farklılıkları sebebiyle ayrımcılığa maruz kalmamaları gerektiği aşağıdaki şartlarda belirtilmektedir:

- Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı'nın 2 ve 16. Maddeleri Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006).
- Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı'nın 2. Maddesi(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000),
- Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu'nun 20. Maddesi (Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu (1992).
- Dünya Kent Hakkı Şartı'nın 1 ve 2. Maddeleri(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004)).

Eşitlik ve ayrımcılığa uğramama hakkı Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı'nın (Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006))birinci maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir “*insan onuru, tolerans, barış, dahil olma (inclusion) ve eşitliğin tüm bireyler arasında desteklendiği bir alan ve yaşayan bir mekandır.*”

Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı'nın(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000)) birinci maddesi kenti “*içinde yaşayanların tümüne ait kolektif bir mekan*” şeklinde tanımlamıştır. Bununla birlikte kent hakkı yalnızca halka değil aynı zamanda tüm kent halkına tanınmış olan haklardır.

Dünya Kent Hakkı Şartı'nda (Dünya Kent Hakkı Şartı (2004)) belirtilen hakların kentte geçici süre bulunanlara da tanınması gerektiği ifade edilmiştir. Bununla

birlikte Şu ifadeye yer verilmiştir: “kalıcı ya da geçiici olarak kentte ikamet eden tüm insanlar...”

Yukarıda bahsedilen Şartlar, kentte ikamet edenlerin zayıf ve dezavantajlı sınıflara yönelik tedbirler alması ve pozitif ayrımcılık uygulamasının eşitliği sağlayacağını belirtmiŐlerdir. Kentte ikamet eden zayıf ve dezavantajlı sınıfları Dünya Kent Hakkı Şartı (Dünya Kent Hakkı Şartı (2004)) Şu Şekilde ifade etmiştir: “*yoksul, sağlık ve çevresel koşullar açısından risk altında bulunan, Őiddete maruz kalan, zrl, göçmen, mülteci, ya da kentte yasayan diğer insanlara göre dezavantajlı pozisyonda bulunan birey ya da gruplar ve özellikle dikkate alınması gereken kadınlar, çocuklar ve yaşlılar.*”

Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000)) aşağıdaki maddeleri öngörmüŐtür:

- Değişik sosyal politikalarla zayıf ve dezavantajlı grupların ve kişilerin korumaya alınması (madde 12)
- Az gelirli kiŐilere finansal destek, yaŐlı ve çocuklara farklı sosyal hizmetlerin sağlanması (madde 10)
- Evsizlerin ve Őiddete maruz kalan kadınların korunması açısından tedbirler alınmasını (madde 16)
- Küçük yaŐta çocukların çalıŐtırılmasının önlenmesini (madde 14)
- Kentte, göçebelerin insan onuruna yakıŐır Şartlarda yaŐamaları gerektiğini (madde 16)

Kadınlara yönelik ayrımcılığın önüne geçilmesinde kent yönetimleri sorumlu olarak görülmektedir (Dünya Kent Hakkı Şartı (2004); Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000)).

Aynı zamanda kent yönetimlerinin ayrımcılığa ve yoksulluğa yönelik devamlı mücadele vermeleri gerektiğine dikkat çekmiŐlerdir(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006)).

Şekil 3.4’de eşitliğe ve ayrımcılığa uğramama konusunda uluslar arası Şartların maddeleri verilmiştir.

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	• Madde 20
Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	• Madde 1, 2, 3
Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	• Madde 1, 2, 4, 6, 10, 12, 16
Brezilya Kent Yasası	• -
Dünya Kent Hakkı Şartı	• Madde 1, 2
Montreal Haklar ve Sorumluluklar ve Şartı	• Madde 1, 2, 16, 30

Şekil 3.4. Kent Şartlarında Eşitlik ve Ayrımcılığa Uğramama

Kaynak: Sadri, 2008: 42

3.4.2.2. Barınma hakkı

Barınma hakkı, Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı'nda şu şekilde ifade edilmiştir: "bütün bireylerin uygun, güvenli ve sağlıklı bir eve sahip olma hakkı vardır". Bununla birlikte konurların mahremiyeti ve korumasının da sağlanması ve konutların kolay ulaşılabilir yerlerde bulunmaları ve ikamet edenlerin kültürel özelliklerine uyarlanabilir olmaları gerektiğine dikkat çekmektedirler(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004); Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000)).

Barınma hakkı, mülkiyet hakkı bulunmayan evsizler, kiracılar ve göçebeler, Çingene ve yolcu gibi hayat standartları farklı olan sınıfları da içine almaktadır (Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), 14. maddesi.). Bununla birlikte yerel yönetimlerin sorumluluk alanları da şu şekilde ifade edilmiştir(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), 14. maddesi.):

- Yaşlıların ve çocukların barınma gereksinimlerinin giderilmesi açısından tedbirlerin alınması
- Yasa dışı konut alanlarının iyileştirilmesi ve mülkiyet sahipliğinin denetimine ilişkin arazi ve konut alımlarına kredi destek programlarının geliştirilmesi

- Evsizlere yönelik kesin çözüm bulunana dek sığınaklar, pansiyonlar ve hosteller açılması

Kent yönetimleri aynı zamanda güçsüz ve az gelirli aile ve kişilerin özel gereksinimlerini dikkate alarak onların ödeme şartları ve yaşama olanaklarını uygun kılan konutlara yerleşmelerini sağlamakla sorumlu olmaktadır (Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 16.).

Barınma hakları içinde, kadınlar, özürllüer ve kiracılara dair tedbirler de bulunmaktadır. Özürllüelerin gereksinimleri yönünde konut mekanlarının uyumlu olması gerektiğinin altı çizilmektedir(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000).). Kadınların konut ve barınma haklarına Avrupa Kentte Kadınlar Şartı özellikle dikkat çekmektedir(Avrupa Kentte Kadınlar Şartı, (2000), madde 8.). Dünya Kent Hakkı Şartı da kadınlara konut sağlanması konusuna özen göstermiştir(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 14.). Kent yönetimleri hane halklarını keyfi boşaltmalardan ve kiracıları yüksek faizlere karşı muhafaza altına almak için konut kiralalarını Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin 7 no'lu Genel Yorumu'na yönelik olarak düzenlemekle yükümlüdürler. Tüm kent sakinleri ikamet ettikleri evden tahliye edilmelerini evlerinin keyfi ya da zorla çıkartılmasını ya da kamu malına dönüştürülmesine engel olacak yasal araçlardan yararlanma hakları bulunmaktadır.

Şekil 3.5'de barınma konusunda uluslar arası şartların maddeleri verilmiştir.

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	• Madde 4
Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	• Madde 8
Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	• Madde 4, 10, 16
Brezilya Kent Yasası	• Madde 2, 4, 7, 10, 48
Dünya Kent Hakkı Şartı	• Madde 14
Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Ve Şartı	• Madde 18

Şekil 3.5. Kent Şartlarında Barınma

Kaynak: Sadri, 2008: 42

3.4.2.3. Sağlık hakkı

Yerel yönetimler kent sakinlerinin tıbbi ve koruyucu sağlık hizmetlerinden faydalanmalarını sağlamalıdır (Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 17.). Kentler kültür, ekonomi, sosyal kent planlama alanları içinde halkın da katılım göstermesi ile kent sakinlerinin sağlığını geliştirmeye yönelik faaliyetlerde yer almalıdır.

Kentte fiziksel sağlık şartlarında olduğu ölçüde psikolojik sağlığı da önem veren ve destek sağlayan bir çevrenin ve olanakların olması gerektiğine vurgu yapılmıştır (Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı, 1992.).

Kentler, hastalıklarla mücadele edilmesi ve tıbbi müdahalede bulunulması açısından kamusal hizmetlere bütün kentlilerin erişimini gerçekleştirmek için ulusal hükümetlerle işbirliği halinde bulunmalıdır(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 18.). Bahsedilen durum zayıf ve marjinal sınıfların sağlık hizmetlerine erişimlerinin gerçekleştirilmesinde de geçerli olmaktadır. Aynı zamanda Dünya Sağlık Örgütü, Temel Tıbbi Tedavi Eylem Planı çerçevesinde yürütülen faaliyetlerde temel tıbbi tedavi sağlanması ve toplum sağlığını bozacak bulaşıcı hastalıklara yönelik önlemler

konularında da ulusal ve yerel yönetimlerin işbirliği yapması gerektiğini söylemektedir.

Şekil 3.6'da sağlık konusunda uluslararası şartların maddeleri verilmiştir.

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	• Madde 6
Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	• -
Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	• Madde 6,17
Brezilya Kent Yasası	• Madde 4
Dünya Kent Hakkı Şartı	• Madde 18
Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Ve Şartı	• Madde -

Şekil 3.6. Kent Şartlarında Sağlık

Kaynak: Sadri, 2008: 42

2.4.2.4. Eğitim hakkı

Kentte yaşayan herkesin eğitim hakkı bulunmaktadır (Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı, 2000, madde 13.). Okul çağındaki çocuklar açısından yerel yönetimler, temel eğitim ve yetişkin eğitimi vermekle yükümlüdürler. Yerel yönetimler eğitimle birlikte bilhassa ırkçılık, cinsiyet ayrımcılığı, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı vb. konularda kamu bilincini oluşturmakla görevlidirler. Eğitim kavramının katılım, çevreye saygı ve barış kültürü temelinden gelmesi gerektiğine de vurgu yapılmaktadır (Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 15.).

Yerel yönetimler Avrupa Kent İnsan Haklarını Koruma Şartı'na göre, politik, din ve kültür konularında seçme özgürlüğünü sunarak genç insanların ve çocukların eğitimlerini tolerans ve demokrasi prensiplerine dayandırmak açısından gereken tedbirleri sağlamalıdır (Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 10.).

Zayıf ve marjinal sınıflar açısından olağanüstü eğitim stratejilerinin yerel yönetimlerce geliştirilmesi gerektiği konusuna değinen Dünya Kent Hakkı Şartı aynı zamanda kentlerin sosyal adaptasyon ve çok kültürlü bir eğitim ve kültür ortamları ve okullar sağlama yükümlülüğünün olduğunu ifade etmektedir(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 15.).

Eğitimle birlikte insan hakları bilincinin gelişmesi ve yayılması için insan hakları eğitiminin tüm kent sakinlerinin kent hakkı konusunda çalışanlara dair gerçekleştirilmesinden ve kent hakları prensiplerinin üniversitelerde ve sosyal medyada öğretilmesine destek sağlanması gerektiğinden söz edilmiştir(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 20.). Bununla birlikte cinsiyet ayrımcılığı konusunun da lise ve üniversitelerde öğretilmesi gerektiğine de değinilmiştir(Avrupa Kentte Kadınlar Şartı, (1994), madde 10.).

Şekil 3.7’de eğitim konusunda uluslararası şartların maddeleri verilmiştir.

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	• -
Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	• Madde 10
Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	• Madde 6, 10, 13
Brezilya Kent Yasası	• Madde 4
Dünya Kent Hakkı Şartı	• Madde 18
Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Ve Şartı	• -

Şekil 3.7. Kent Şartlarında Eğitim

Kaynak: Sadri, 2008: 42

3.4.2.5. Çalışma hakkı

Kent sakinleri yaşamlarını tatmin edecek olan bir hayat standardını gerçekleştirecek özellikte, yeterli kazanç edinimini sağlayacak işlerde işgörme hakkına sahip

olmaktadırlar(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 14.). Dolayısıyla da belediyeler iş piyasasındaki talep ve arz dengesini sağlamak, ileri düzey iş eğitimi ile işgücünü becerilerini edindirmek için stratejiler geliştirmelidirler. Bununla birlikte, işyerinde eşitlik ilkesini getirmek; cinsiyet, milliyet, yaş, özürlülük ve cinsel yönelim haline göre ücretlerde, çalışma şartlarında, terfide ya da katılımında ayrımcılığı ya da haksız işten kovulmanın önüne geçecek tedbirleri kamu kurumları ve işletmelerle işbirliği halinde gerçekleştirmelidirler. Aynı zamanda da, eşit imkanlar oluşturmak için, kadınlar ve özürllüer açısından gereken teknik ekipman ve donanımlar sağlanmasından sorumlu bulunmaktadırlar. Yerel yönetimler erişkin eğitimi, kamu hizmetleri, toplumsal hizmet alanlarında iş imkanlarının oluşturulmasına destek vermelidirler.

Yerel yönetimler gençlerin istihdam edilmesi ile birlikte kentin kamu hizmetlerinin yenilenmesini ve istihdam programlarına eşit erişim imkanları ile kent nüfusunun farklılığını sergileyen çalışanların istihdamı gerçekleştirilmelidir(Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 16.).

Kadınlar ve zayıf sınıflar tarafından işyeri şeklinde faaliyette olan konutların iyileştirilmesi; işsizler ve az gelirli gruplar tarafından yapılan kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin kent ekonomisine katılımının gerçekleştirilmesi ve bu süreçte çalışanlar açısından uygun çalışma şartları ve stratejiler oluşturulması ve çocuk işçiliğinin önüne geçilmesi konularını yerel yönetimlerin de sorumlu bulunduğu dikkat çekmektedir(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 16.).

Şekil 3.8’de çalışma konusunda uluslararası şartların maddeleri verilmiştir.

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	• Madde 3
Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	• -
Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	• Madde 14
Brezilya Kent Yasası	• Madde 2
Dünya Kent Hakkı Şartı	• Madde 16
Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Ve Şartı	• Madde 16

Şekil 3.8. Kent Şartlarında Çalışma

Kaynak: Sadri, 2008: 42

3.4.2.6. Güvenlik hakkı

Tüm kent sakinlerinin güvenlik hakkı bulunmaktadır. Yerel yönetimler bu hakkın sürdürülebilirliğini gerçekleştirmekle sorumludurlar. Kent mekanının güvenli bir biçimde oluşturulması; kadınların güvenliğinin gerçekleştirilmesine dair tedbirler sağlanması; kamuya açık mekanların güvenliğinin gerçekleştirilmesi; güvenlik hususunda kentlilik bilincinin oluşturulması ve bu hususta kent sakinleri ve kamu yetkilileri arasında ortaklığın gerçekleştirilmesi ve mülkiyetin ve insanların muhafaza altında olması hususunda kentlerin özel gayret göstermeleri gerekmektedir(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 25 ve 26.).

Kentlerde yapılan düzenlemeler kent güvenliği dikkate alınarak gerçekleştirilmeli ve belediyeler kendilerini barış ve kamusal güvenlik içinde tutma, dayanışma ve kolektif gelişime yöneltmelidirler. Bu anlamda, kentte çeşitlilik ön planda tutulmalı ve bütün kent sakinlerinin kültürel kimliklerinin muhafaza altında tutulması sağlanmalıdır. Bununla birlikte güvenlikten sorumluların en mühim görevlerinin kent sakinlerinin haklarını korumak ve saygı göstermek olduğu ifade edilmektedir. Yerel yönetimler, emri altında bulunan güvenlik sorumlularının, sorumluluklarını yasal çerçeve ve demokratik kontrol kapsamında kullanmalarını söylemektedirler. Aynı

zamanda kent sakinlerinin de güvenlikten sorumlu yetkilileri değerlendirme ve denetleme imkanına sahip olmaları yerel yönetimlerce sağlanmalıdır(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 11.).

Kentler saldırganlık ve şiddet olaylarında öncelikli hedef olan kadınların fikirlerini ön planda tutarak gündüz ve gece güvenliğini gerçekleştirmek ve bu duruma uygun kent planları oluşturmak kent yönetimlerinin görevlerindedir. Bilhassa kültürel ve sosyal anlamda dışlanan kadınlar daha çok risk taşımaktadırlar ve kadınların hareket sınırlarını yükselten tedbirlerle korunmaları sağlanmalıdır. Kentin güvenli olması, bütün kent sakinlerinin ve öncelikle kadınların hareket kabiliyetlerine destek veren bir kentin olması durumudur. Aynı zamanda güvenliğin sağlanması, sosyal bütünleşmeyi de sağlamaktadır(Avrupa Kentte Kadınlar Şartı, (1994), madde 7.).

Şekil 3.9'da güvenlik konusunda uluslararası şartların maddeleri verilmiştir.

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	
• Madde 1	
Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	
• Madde 7	
Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	
• Madde 26	
Brezilya Kent Yasası	
• Madde -	
Dünya Kent Hakkı Şartı	
• Madde 3, 11	
Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Ve Şartı	
• Madde 25, 26	

Şekil 3.9. Kent Şartlarında Güvenlik

Kaynak: Sadri, 2008: 42

3.4.2.7. Katılım ve demokratik temsil hakkı

Tüm kent sakinlerinin halk ve yerel kamu yönetimlerinin etkinlik, şeffaflık ve özerkliklerinin artırılması açısından kentlerin planlama, yönetim ve kontrol mekanizmalarına doğrudan ya da dolaylı yani temsilciler aracılığıyla katılım hakları

bulunmaktadır. Brezilya Kent Yasası 43. Maddesi gereğince aşağıdaki koşulların sağlanması kentin demokratik yönetimi açısından gerekmektedir. Bu koşullar(Brezilya Kent Yasası, 2001, madde 43.):

- Yerel ve ulusal bazda kent politikası kurullarının oluşturulması
- Kamuoyu yoklamasının gerçekleştirilmesi
- Kent çıkarları açısından hem yerel hem de ulusal ölçekli toplantılar düzenlenmesi
- Önerilen plan, kanun, program ve kentsel gelişim projeleri açısından referanduma gidilmesi

Tüm kent sakinleri Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı'na göre demokratik ve özgür seçimler ile yere yöneticilerini seçerek siyasi hayata katılım gösterme hakkına sahiptir. Bununla birlikte, vatandaş olma durumu gözetmeksizin, iki seneden fazla bir süre kentte yaşayanlara seçme hakkı tanınması gerekmektedir(Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 8.).

Temsilci seçme hakkının yanı sıra kent sakinlerinin yerel yönetimde aktif olarak rol almalarının gerçekleştirilmesi, demokratik kuruluşlara duyulan güveni, aktif kentliliği ve kente aidiyet duygusunu güçlendirmektedir(UNESCO-UN HABITAT-ISs. (2006b) “Montreal Charter of Rights and Responsibilities”, 187-198, International Public Debates Urban Policies and the Right to the City, Paris.191.). Bunu sağlamak amacıyla da kent sakinlerinin gösteri ve toplantı yapma, dernek kurma hakları tanınmalı ve belediyelerce bu haklar garanti altında tutulmalıdır(UNESCO-UN HABITAT-ISs. (2006a) “European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City”, 174-186, International Public Debates Urban Policies and the Right to the City, Paris. 178.).

Kent merkezleri enformel toplantılar ve açık oturumlar açısından kamuya açık alanlar oluşturulmalı ve tüm kentlilerin bu alanlara ulaşımı sağlanmalıdır(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 9.). Kentte kent sakinlerine ait bulunan tüm kamuya açık ve özel alanlar ilk olarak kültürel, sosyal ve çevresel çıkarlar açısından kullanılmalıdırlar. Tüm kent sakinlerinin demokratik ölçekler, sürdürülebilir çevre şartları ve sosyal adalet kapsamında mekan kullanımında katılım gösterme hakkı bulunmaktadır(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 2).

Yerel yönetimlerin bir diğ er sorumluluk alanı ise, bütçe tasarımı nda kentlilerinde katılım sağlayabileceğ i bir mekanizma gelişimini sağlamaktır. Bu durum Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı'nda yer almaktadır(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 28.).

Kent sakinlerinin yaşam alanlarının uluslararası ilişkilerinde de katılım göstermelerinin sağlanması konusuna da dikkat çekilmektedir. Dünya Kent Hakkı Şartı(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 2.) ve Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu(Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu (1992), madde 18.) yerel yönetimlerin kentte ikamet edenler arasında eşitlik ve işbirliğinin geliştirilmesi açısından özel sektörün sosyal programlara katılım göstermesinin gerekliliğinden söz etmişlerdir.

Kentlerin, zayıf grupların, azınlıkların ve kadınların yerel seçim süreci içine alınmaları ve kendilerine ilişkin strateji ve politikaların hedeflenmesi süreçlerinde temsil edilmeleri aynı zamanda da politik katılımların gerçekleştirilmesi açısından kotaları olmalıdır(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 2.). Aynı zamanda yerel yönetimler zayıf grupların kent yaşamına katılımını gerçekleştirmeye dair aktif politikalar oluşturmaktan sorumlu olarak görmektedir(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 4.). Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı, karar alma ve danışmanlık idarelerinde kadınların, azınlıkların, değ işik etnik grupların ve gençlerin temsil edilmelerinin gerekli bir durum olduğundan bahsetmektedir(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 16.). Bununla birlikte kent sakinleri haklarının ne oranda korunduğ unun da farkındalığında olması gerekmektedir(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 20.).

Şekil 3.10'de katılım ve demokratik temsil konusunda uluslararası şartların maddeleri verilmiştir.

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	• Madde 12, 18
Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	• Madde 1, 2, 4, 5
Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	• Madde 4, 6, 8, 9, 20, 28
Brezilya Kent Yasası	• Madde 2, 4, 40, 43, 44, 45
Dünya Kent Hakkı Şartı	• Madde 2, 4, 8, 9, 11, 20
Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Ve Şartı	• Madde 5, 15, 16, 18

Şekil 3.10. Kent Şartlarında Katılım ve Demokratik Temsil

Kaynak: Sadri, 2008: 42

3.4.2.8. Uyumlu gelişme hakkı

Kent sakinlerinin sosyal, politik, ekolojik, siyasi gelişimlerine imkan tanıyan haklara sahip oldukları Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı'nda bahsedilmiştir(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 20.).

Kentler, mekanın sosyal üretimde bulunmasına ve özel mülkiyetin sosyal faaliyetlerini gerçekleştirmesine öncelik tanınmalıdır. Dolayısıyla eşitlikçi ve bütünleşik bir kent oluşturabilmek adına marjinalleşen ve istikrarsız olan yerleşimlerde kentsel gelişimi gerçekleştirecek tedbirler sağlanmalıdır. Kentler ekolojik, kültürel ve eşit dağıtımın sürdürülebilirliği ve kentlilerin doğa ile uyumlu olmaları şartları göz önünde bulundurularak, tüm kaynakların kullanım hakkını, sosyal dahil etme ve kentsel gelişme stratejilerinin uygulanmasını denetlemek amacıyla sistemler geliştirme gerekliliğini ifade etmektedir. Sosyal adaptasyon ve kentsel gelişim stratejilerinin uygulanmasını kontrol altında tutmak amacıyla mekanizmalar geliştirme gerekliliğinden de söz edilmektedir. Kentler kentsel gelişime yönelik kazançların ve harcamaların eşit dağılımı gerçekleştirmek üzere kentsel yönetmelik ve normlar oluşturarak emlak spekülasyonlarının önüne geçilmeli; kentteki finansal ve ekonomik kamusal araçlarında kentin gelişim

hedefleri yönünde kullanılması gerekmektedir(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 3, 14, 20.).

Kentlilerin konutları, kamusal hizmet alanları ve yeşil alanlar arasında bir uyumun sağlanması, düzenli bir kent hayatına sahip olma hakları bulunmaktadır(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 19.). Kentlilerin gelişimini sağlayan, yerel yönetimler tarafından düzenlenmesi gereken, toplumun gelişimini ve korunmasını sağlayan fiziksel, sosyal ve kültürel bir çevrenin var olması gerekmektedir. Bununla birlikte sosyal, ekonomik ve kültürel gelişim ile birlikte mimari ve çevre mirasın korunması açısından bir uzlaşının gerçekleştirilmesi gerekli olmaktadır(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 24.).

Yerel yönetimler ya da belediyeler Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu'nun ifade ettiği biçimiyle, ekonomik gelişimi sağlamalı ve bu gelişimin çevreyi koruma ile ilişkili şekilde yapmalıdırlar(Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu (1992), madde 13,14.). Endüstriyel gelişim ile çevre arasında sürdürülebilir bir dengenin oluşturulması da yerel yönetimlerin sorumluluk alanı arasında görülmektedir(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 18..). Aynı zamanda yerel yönetimler sürdürülebilir turizme de destek vererek, kent turizmi ile kentlilerin ekolojik ve sosyal refahı içinde bir denge oluşturmalıdır.

Şekil 3.11'de uyumlu gelişme konusunda uluslararası şartların maddeleri verilmiştir.

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	• Madde 13,14
Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	• Madde 6
Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	• Madde 1, 18, 19, 21
Brezilya Kent Yasası	• Madde 2
Dünya Kent Hakkı Şartı	• Madde 2, 3, 14, 20
Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Ve Şartı	• Madde 6, 7, 24

Şekil 3.11. Kent Şartlarında Uyumlu Gelişme

Kaynak: Sadri, 2008: 42

3.4.2.9. Çevre hakkı

Çevre koruma ve sürdürülebilir gelişimin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişim üstünde pozitif bir etki oluşturmaktadır. Dolayısıyla günümüzün ve gelecek kuşakların yaşam kalitesine katkıda bulunacağından söz edilmektedir(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 7.). Mevcut kaynakları yerel yönetimler dikkatli, özverili, etkin, eşitlikçi, rasyonel ve tüm kent sakinlerinin yararlanabileceği biçimde idare etmekle yükümlüdürler(Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu (1992), madde 16.).

Kent sakinlerinin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkından söz ederek bu gayede belediyeleri kirliliği önleyecek tedbirler geliştirmekten sorumlu olarak görülmektedir. Bu madde atık yönetimi, enerji tasarrufu ve yeşil bölgelerin geliştirilmesi bakımından tedbirler sağlanması zorunluluğuna dikkat çeker ve kentlilerin şehrin kırsal alanlarının önemini algılamak ve onu muhafaza etme hususunda bilinç kazanmaları ile ilişkili olarak belediyeleri gereken faaliyetleri yapmaya davet etmektedir. Belediyeler şehir planına etki edecek farklılıklarla alakalı kent sakinlerine danışılmasına garanti sağlayacak tedbirler almalıdır ve çevre

korumasına ilişkin bilhassa çocuklarla ilişkili eğitim politikaları oluşturulmalıdır(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 18.).

Yerel yönetimler Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı'na göre şu görevlerle yükümlüdür(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 24.):

- Atıkların arıtmasının sağlanması
 - Atıkların tekrardan kullanımının sağlanması
 - Trafik ve gürültüden doğan rahatsız edici faktörlerin en aza indirilmesi
 - Kıyı suları, hava ve toprak kalitesi sürekli iyileştirilmesi
 - Kentteki ormanların ve doğal alanların korunması ve iyileştirilmesi
- Bununla birlikte kent sakinlerine sularını doğru kullanmaları yönünde telkinlerde bulunulmalıdır(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 23.).

Şekil 3.12'de çevre konusunda uluslararası şartların maddeleri verilmiştir.

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	• Madde 2, 16
Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	• -
Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	• Madde 6, 18, 19
Brezilya Kent Yasası	• Madde 1, 2, 4, 26, 32, 35
Dünya Kent Hakkı Şartı	• Madde 19
Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Ve Şartı	• Madde 7, 23, 24

Şekil 3.12. Kent Şartlarında Çevre

Kaynak: Sadri, 2008: 42

3.4.2.10. Alt yapı ve kamusal hizmetler hakkı

Kamusal hizmetlerin niteliği ve geliştirilmesi konusunda yerel yönetimler sorumluluk sahibi olmaktadır. Bununla birlikte kent sakinlerinin kolay ve ücretsiz ulaşılabilir genel kamusal alanlardan yararlanma olanağı bulunmaktadır. Yerel yönetimler kamusal alanının etkin bulunmasını ve kullanıcı gereksinimlerine adaptasyonunu garanti sağlamalıdır. Bu hususta ayrımcılık gerçekleştirilmemesi açısından da bütün tedbirler sağlanmalıdır(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 12, 23.).

Kent alanları kamusal hizmet bölgelerinin düşük gelire sahip olan aileler ve işsizler tarafından giderilebilecek fiyatlarla sunulmasını gerçekleştirilmelidir(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 14.). Kamusal hizmetler iyi dereceli kalitede, ayırım gerçekleştirilmeksizin ve saygılı; eşit haklara sahip bir biçimde dağıtılmalı ve kamu malının temizliği gerçekleştirilmelidir. Kent planlamasında, bilhassa belediye servis ve yapılarına kolay erişim gerçekleştirilmeli, kamusal hizmet dağılımında ve kamusal hizmetlerin kullanımında kent sakinlerinin farklı gereksinimlerini giderecek biçimde esnekliğe imkan sağlanmalıdır(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 28.).

Kullanımda olan, az kullanılan veya boş bulunan kamusal bölge, özel ve kamu binaların sosyal faaliyette bulunmalarına dair yönetmelik ve mekanizmalar geliştirmek de yerel yönetimlerin bir diğer sorumluluk alanıdır(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 14.).

Kent sakinlerine gereken miktarda kaliteye sahip içme suyu verilmeli ve hiçbir kent sakini ekonomik sebeplerden ötürü içme suyu kaynaklarından yoksun konulmamalıdır(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 18.). Kent sakinleri tüm içme suyu kaynaklarına aydınlatma, elektriğe ve ısıtmaya, okullara, hastanelere, sağlık olanaklarına ve iletişime ulaşım haklarına bütün kentlerin yasal kapsamında bulunmalıdır (Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 12.).Kentsel alanların ve yeşil alanların kıyı bölgelerine de halkın ulaşım hakkının destek almasını yerel yönetim sorumluluğunda görmektedir(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 24.).

Kamu hizmetlerinin yerel halka en yakın idari seviyede elde edilmesi ve uygulanması garanti altına alınmalıdır. Dolayısıyla kent sakinlerinin denetim ve

kontrolünde katılım sağlamaları gerekmektedir. Kamu hizmetleri üzerinde kamu mallarının yasal çerçevede tanınmalı ve özelleştirmeye yönelik karşı koruma sağlamalıdır. Kamusal, kent alanları ya da özel kurumlar tarafından sunulan kent hizmetlerinin fiyatları ve özelliği ile ilişkili sosyal denetim mekanizmaları meydana getirmelidirler.

Şekil 3.13’de altyapı ve kamusal hizmetler konusunda uluslararası şartların maddeleri verilmiştir.

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	• Madde 15
Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	• Madde 8
Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	• Madde 5, 6, 7, 12, 23
Brezilya Kent Yasası	• Madde 2, 3, 4, 28, 42, 46
Dünya Kent Hakkı Şartı	• Madde 3, 12, 14
Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Ve Şartı	• Madde 10, 18, 24, 27, 28

Şekil 3.13. Kent Şartlarında Altyapı ve Kamusal Hizmetler

Kaynak: Sadri, 2008: 42

3.4.2.11. Ulaşım hakkı

Kentte arzu edilen sakinlik seviyesine uyumlu bir toplu taşıma sistemi kent sakinlerinin hakkıdır. Dolayısıyla gerek kent içi gerekse de kentler arası toplu taşıma sistemi bütün kentliler açısından ulaşılabilir olmalıdır. Motorlu araç trafiğinin sistematik bir şekilde akması ve çevre ile uyumlu olması gerekmektedir. Belediyeler, titreşim ve gürültüyü düzenli olarak kontrol etmeli, yaya alanlarını ve yalnızca belli saatlerde trafiğe açılan alanları belirlemeli ve araçların çevre dostu olmalarına özen gösterilmelidir(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 20.).

Otomobil kullanımı en aza indirecek kentsel ulaşım sistemleri geliştirilmelidir. Bireyleri, evlerine ulaşımında yaya kaldırımlarına ve yaya yollarına ulaşımına engel olan bozuklukların giderilmesi de gerekmektedir(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 23 ve 24.).

Bütün yol kullanıcılarına kesintisiz hareket olanağı ve seyahat imkanı sağlanması ve her ikisinin de birbirleri ile uyumlu olması gerekmektedir(Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu (1992), madde 5.). Hareket, yer değiştirme ve trafik akışını kolay hale getirmek amacıyla yapısal engelleri ortadan kaldırmak ve gereken sistemi oturtmayı sağlamak belediyenin görevlerindedir. Bununla birlikte özürli vatandaşların hareket olanaklarını arttırmak amacıyla kamu binaları, tahliye alanları ve çalışma alanlarının onlara yönelik olarak düzenlenmesi gerekmektedir(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 13.). Öncelikle imkânları sınırlı olan kadınlar olmak üzere tüm kadınlar, kentin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamından tam anlamıyla faydalanmalı ve özgür bir şekilde hareket edebilmek amacıyla kolay ulaşımına sahip olmalıdırlar(Avrupa Kentte Kadınlar Şartı (1994), madde 7.).

Kentler, kentliler açısından uygun ödeme olanakları tanıyan toplu taşıma sistemlerini sağlamalıdırlar. Kentler hem kent içi hem de kentler arası trafiği, sosyal gereksinimleri, çevresel unsurları dikkate alarak herkes açısından ulaşılabilir bir ulaşım ağı oluşturmalıdırlar. Bu sistemler, çevre kirliliğine neden olmayan araçların kullanımına destek vermeli ve kentin kimi bölgelerini günün belli saatleri içinde yalnızca yaya kullanımına açmalıdırlar(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 13.).

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu	• Madde 5
Avrupa Kentte Kadınlar Şartı	• Madde 7
Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı	• Madde 20
Dünya Kent Hakkı Şartı	• Madde 13
Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Ve Şartı	• Madde 23, 24

Şekil 3.14. Kent Şartlarında Ulaşım

Kaynak: Sadri, 2008: 52

3.4.2.12. Kültür hakkı

Tüm kent sakinlerinin ifade şekilleri, tezahürleri ve formlarıyla kültür hakları bulunmaktadır. Belediyeler, özel sektör ve kültür dernekleri ile beraber kent içindeki farklılığa saygı göstererek kültürel yaşamın gelişimini sağlamalıdır. Sosyal ve kültürel faaliyetler açısından belediyeler tarafından, farklı kamusal alanlar açılmalıdır(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 15.). Kent sakinlerinin yaratıcı ve kültürel faaliyetlere katılım ve erişim hakkına sahip aynı zamanda farklı dini, kültürel ve etnik sınıfların bir arada yaşama imkanına olanak tanıyan bir mekandır(Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu (1992), madde 8.). Kent kültürel anlamda zengin ve farklılık arz eden ve tüm kent sakinlerinin olan bir yaşam alanıdır(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 1.). Bununla birlikte kentler bireyler ve kültür ile karşılıklı farkındalık yaratmalıdırlar. Kentler farklı inanç sınıflarında karşılıklı toleransa destek sağlamalı, kent sakinlerinin fikir özgürlüğü ve kolektif ve kişisel din özgürlüğünü garantide tutmalıdır. Aynı zamanda kentler ayırım gözetmeksizin tüm kent sakinlerinin kamusal alanlarına, okullara ve kültür merkezlerine ulaşımını gerçekleştirerek sosyal bütünleşme ve çok kültürlülüğe destek sağlamalıdır(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 1, 6, 13.).

Yerel yönetimler, kent sakinlerinin kentsel gelişimle birlikte tarihi, kültürel, mimari ve sanatsal miras ve çevre koruma arasında denge sağlayan farklılaşmayı ve dışlanmanın önüne geçen bir çevresel plan yaratılmasına katılım göstermeleri gerekmektedir(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004),madde 3.). Yerel yönetimler, var olan binaların restore edilerek tekrardan kullanımıyla tarihi, doğal, sanatsal ve mimari mirasın korunması yönünde çalışmalıdırlar(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 19.). İyi nitelikte fiziksel çevre ve mimari, kaliteli modern mimari ve tarihi yapılaşmaların hassas ve özenli bir şekilde restore edilmesi gerekmektedir(Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu (1992), madde 10.). Kentin doğal ve kültürel yapısını korumak, sunmak ve bu mirasa ilişkin bilgileri tüm kent sakinleri ile paylaşmak, kentin sanat merkezlerine coğrafi ve ekonomik ulaşımı etkin kılmak; kültürel pratiklerin çeşitliliğini arttırmak; halk kütüphanelerinin desteklenmesini sağlamak belediyelerin görevlerindedir(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 20.).

Şekil 3.15. Kent Şartlarında Kültür

Kaynak: Sadri, 2008: 53

3.4.2.13. Dinlenme ve spor hakkı

Fiziksel faaliyetler ve sporun insan gelişimine ve aynı zamanda da sosyalleşmeye katkıları olduğu söylenmektedir. Dolayısıyla kentlilerin fiziksel faaliyet, rekreasyon

ve spor hakkını sağlamak için, bu gereksinimleri karşılayacak servisler sağlanmalı ve herkesin bu imkanlara ulaşımı sağlanmalıdır(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 11.).

Yerel yönetimler, kültürel faaliyetler ve oyunlar açısından, herkesin eşit şartlarda yer alabileceği uygun kamusal alanlar yaratmalıdırlar. Örneğin; yüksek kalitede park alanları kurulmalıdır(UNESCO-UN HABITAT-ISs. (2006b) “Montreal Charter of Rights and Responsibilities”, 187-198, International Public Debates Urban Policies and the Right to the City, Paris.191, s:15.).

Bireylerin çocukluk çağlarından zevk alabilmeleri açısından nitelikli serbest zaman alanlarının oluşturulmasını yerel yönetimlerin sorumluluğu şeklinde görmektedir(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 10.).

Şekil 3.16. Kent Şartlarında Dinlence ve Spor Hakkı

Kaynak: Sadri, 2008:54

3.4.2.14. Bilgi edinme hakkı

Tüm kent sakinlerinin, ekonomik, sosyal, kültürel ve yerel idare bölgelerinde bilgi edinme hakları bulunmaktadır ve bu hak yalnızca kişilerin özel yaşam ya da çocukların korunması konuları ile kısıtlı kalmaktadır. Bu anlamda belediyeler, kent sakinlerine kolay ve ücretsiz ulaşılabilir bilgi sunmakla sorumludur ve bunun içinde gereken iletişim teknolojilerinin ve kabiliyetlerinin edinilmesi, düzenli periyotlarla güncellenmesi ve bunlara ulaşımın kolay hala getirilmesi gerekli olmaktadır(Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (2000), madde 11, 23.).

Belediyelerde, şeffaflığın kent sakinlerinin demokratik haklarına güç katacağına dikkat çekilmektedir. Bu sayede, kentlilerin yönetim süreçlerine katılım göstermeleri

sağlanmalı ve belediye işlerine yönelik evraklara erişimleri kolay hale getirilmelidir(Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı (2006), madde 4.).

Yönetimde şeffaflığın gerçekleştirilmesi açısından yönetim yapısı, devletlerin ve kamu görevlilerin yükümlülüklerinin kent sakinlerinin denetimine açık şekilde organize edilmelidir. Kentler yolsuzlukla mücadele açısından halkın katılımını teşvik eden ve hukukun üstünlüğü, hesap verme ve şeffaflık yükümlülüğü ilkelerini gösteren etkili stratejiler üretmelidir(Dünya Kent Hakkı Şartı (2004), madde 5.).

Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı
• Madde 11,23
Dünya Kent Hakkı Şartı
• Madde 5
Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Ve Şartı
• Madde 4

Şekil 3.17. Kent Şartlarında Dinlenme ve Spor Hakkı

Kaynak: Sadri, 2008:55-56

3.4.3. Türkiye’deki mevzuata göre kent hakkı

Bu bölümde Türkiye’deki mevzuata göre kent hakkı incelenecektir. bu bağlamda görülecek mevzuatlar ise; 1580 Sayılı Belediyeler Kanunu, 5272 Sayılı Belediye Kanunu, 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yasatılarak Kullanılması Hakkında Kanun’dur.

3.4.3.1. 1580 sayılı belediyeler kanunu

1930 senesinde yayınlanan ve 2004 senesinde Avrupa uyum yasaları sebebiyle mülga edilen 1580 sayılı Belediyeler Kanunu’nun 13. Maddesinde, vatandaşlık ve hemşerilik aynı kapsam içinde yer almaktadır:

“Her Türk, nüfus kütüğüne yerli olarak yazıldığı beldenin hemşerisidir. Hemşerilerin belediye işlerinde reye, intihaba, belediye idaresine iştirake ve belde idaresinin devamlı yardımlarından istifadeye hakları vardır(1580 Sayılı Belediyeler Kanunu, 1930, madde 13.)”.

Kent sakinlerinin belediyeye yönelik sorumlulukları ise aynı kanunun 14. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir:

“Belediye sınırları içinde oturan, bulunan, ilişiği olan her şahıs, belediyenin kanununa, nizam ve talimatına müstenit emirlerini, hükümlerini tutmak, yapmak, resim ve harç ücret ve aidatlarını vermekle mükelleftir(1580 Sayılı Belediyeler Kanunu, 1930, madde 14.)”.

Belediyenin halka olan sorumlulukları ise ilgili kanunun 19. Maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir:

“Belde halkının sıhhat, selamet ve refahını temin ve intizamı beldeyi halelden vikaye maksadı ile kanunların bahsettiği salahiyete müsteniden emirler vermek ve belediye yasakları koymak ve infaz ettirmek, hilafına hareketleri görülenleri cezalandırmak” olarak sıralanmıştır(1580 Sayılı Belediyeler Kanunu, 1930, madde 19.)”.

3.4.3.2. 5272 sayılı belediye kanunu

5272 Sayılı Belediye Kanunu 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'nun yerine yürürlüğe girmiştir. Bu yeni yasa kapsamında hemşerilik kavramı yalnızca belde de ikamet etme şartına bağlanmıştır. İlgili yasanın 13. Maddesinde bu konu aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

“Herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisidir. Hemşerilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur.

Belediye, hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda, üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır.

Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişiği olan her şahıs, belediyenin, kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür(5272 Sayılı Belediye Kanunu, 2004, madde 13.)”.

3.4.3.3. 5393 sayılı belediye kanunu

Kimi değişiklikler ile 2005 senesinde değiştirilen 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun hemşeri kısmı ise aynen korunmuştur. Bu Kanun'un 9. Maddesinde mahalle yönetimi aşığıdaki şekilde ifade edilmiştir:

“Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkanları ölçüsünde gerekli ayni yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır(5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005, madde 9.)”.

İlgili Kanun'un 14. Maddesinde ise yerel yönetimin görev ve sorumluluklarına yer verilmiştir. Bu madde şu şekilde ifade edilmiştir:

“Belediye, mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla;

a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel altyapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikah, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri acar.

b) Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir. Gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurtdışı müsabakalarda ustun başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir(5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005, madde 14)”.

Bu kanun, hizmetlerin kent sakinlerine uyumlu nitelikte ve gereksinimlerine yönelik hizmet gelişimini uygun bulmuştur. Kanun'un 24. Maddesinde bulunan ihtisas komisyonlarına belli bir halk kesiminin oy hakkı olmadan katılımı tanınmıştır. Buna göre maddede şu ifadeler yer almaktadır:

“Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir(5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005, madde 24.)”.

Yerel yönetimlerin aldığı kararlara katılımı ilişkili bir başka önemli kararı da kent konseylerinin kurulmasına ilişkindir. Bu kanunun 76. Maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir:

“Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar”

Yukarıdaki maddeye ek olarak gönüllü katılım ilgili kanunun 77. Maddesinde de şu şekilde ifade edilmiştir:

“Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürllülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular(5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005, madde 77.)”.

Kent hakkına ilişkin olarak 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun maddeleri çizelge 3.3'de verilmiştir.

Çizelge 3.3. 5393 Sayılı Belediyeler Kanunu ve Kent Hakları

	Hak	5393 Sayılı Belediyeler Kanunundaki mevzuat
1	Eşitlik ve ayrımcılığa uğramama	Madde 13, 14, 77
2	Barınma	Madde 14
3	Sağlık	Madde 14, 77
4	Eğitim	Madde 14, 77
5	Çalışma	-
6	Güvenlik	Madde 14, 51
7	Katılım ve demokratik temsil	Madde 9, 13, 24, 76, 77
8	Uyumlu Gelişme	Madde 9, 14, 76
9	Çevre	Madde 14, 76, 77
10	Alt yapı ve Kamusal Hizmetler	Madde 14
11	Ulaşım	Madde14, 77
12	Kültür	Madde 13, 14, 77
13	Dinlenme ve spor	Madde 14, 77
14	Bilgi edinme	Madde 13, 23, 76

Kaynak: 5393 Sayılı Belediyeler Kanunu, 2005

3.4.3.4. 5366 sayılı yıpranan tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yasatılarak kullanılması hakkında kanun

Bu kanun içinde geçen “yenileme” kavramı sit alanlarında gerçekleştirilmesine izin verilen düzenlemeler ile ters düşmekte ve asıl olarak bir şekilde arkasındaki niyeti ortaya çıkarmaktadır(Türkün,2014:123).

Bu kanunun amacı kanunda aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

“... yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel

taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yasatılarak kullanılmasıdır(5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yasatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, 2005, Sayı:25866.)”.

Kanunun diğer maddelerinde de yenileme alanlarının, il özel idarelerinde il genel meclisi, yerel yönetimlerde belediye meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararıyla saptanabileceği ve Bakanlar Kurulu’nda karara bağlanacağı söylenmiştir(Türkün,2014:123).

“... il özel idareleri ve belediyeler eliyle yapılır veya kamu kurum ve kuruluşları veya gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine ...” yaptırılır.

Bu kanun aynı zamanda aşağıdaki esasları da kapsamaktadır:

“... belirtilen amaçlar doğrultusunda oluşturulacak olan yenileme alanlarının tespitine, teknik altyapı ve yapısal standartlarının belirlenmesine, projelerinin oluşturulmasına, uygulama, örgütlenme, yönetim, denetim, katılım ve kullanımına ilişkin usul ve esasları kapsar(5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yasatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, 2005, Sayı:25866.)”.

Yenileme alanı içinde yer alan tüm taşınmazlar, “yenileme projelerinin kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulunca karara bağlanması”ndan sonra yenileme projesi ilkelerine tabi tutulmaktadırlar. Kanunda taşınmazlara yönelik olarak aşağıdaki ifadelere yer verilmiştir:

“Yenileme alanlarında bulunan yapıların boşaltılması, yıkımı ve kamulaştırılmasında anlaşma yolu esastır. Anlaşma sağlanamayan hallerde gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan taşınmazlar ilgili il özel idaresi ve belediye tarafından kamulaştırılabilir(5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yasatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, 2005, Sayı:25866.)”.

Yukarıdaki maddeye ilave olarak taşınmazlarla ilgili şu ifadelere de yer verilmiştir:

“İl özel idaresi ve belediye, yenileme alanı ilan edilen yerlerdeki taşınmazlar üzerinde, her türlü yapılaşma, kullanım ve işletme konularında proje tamamlanuncaya kadar geçici kısıtlamalar uygulayabilir(5366 Sayılı Yıpranan Tarihi

ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yasatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, 2005, Sayı:25866.)”.

Yenileme alanlarında yenileme projelerinin hayata geçirilmesi esnasında tabii afet riski gösteren ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından tespit edilen alanlarda gereken önlemleri almak için il özel idareleri ve belediyeler yenileme projeleri içinde tasfiye yaparak gereken düzenlemeleri gerçekleştirerek kimi yasaklar getirebilir(Türkün,2014:123).

Yenileme projelerinin uygulanmasına yönelik hükümler, projelerin hazırlanma ve denetimleri açısından ilişkilili tüm yetkili mercileri ilgili belediye ve il özel idaresine teslim edilmektedir(5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yasatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, 2005, Sayı:25866.):

“Yenileme alanlarında yapılacak uygulamalarda her türlü mal ve hizmet alımları ile yapım isleri, ceza ve ihalelerden yasaklama hükümleri hariç olmak üzere 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerinden muaftır.”

“Uygulama esnasında her türlü kontrol, denetim ve takip işlemleri, ilgili il özel idaresi ve belediyece yapılır veya yaptırılarak sonuçlandırılır. Bu işlemler, projenin özelliğine göre komuyla ilgili uzman kişi, kurum ve ekiplere yaptırılır.”

4. İDARİ YARGI KARARLARI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

4.1. Yargılama Usulüne İlişkin Kararlar

İdari yargı tarafından açılan daha ilk olarak 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu kapsamında değerlendirmeye alınıp daha sonra hükme bağlanmaktadır. Kentsel Dönüşümle alakalı olarak İdari Yargı Merciiilerinde görülen davalar da ilk olarak 2577 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmeye alınmaktadır. 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu'nun 14. Maddesine göre;

1. Teslim edilmiş olan dilekçeler Danıştay bünyesindeki Evrak Müdürlüğü tarafından kayıt altına alınır ve gerekli olması durumunda Genel Sekreterlik tarafından gerekli yerlere gönderilir.
2. idare ve vergi mahkemelerinde dilekçeler, hakimin ya da mahkeme başkanının gönderimiyle kayıt altına alınmaktadır.
3. Danıştay bünyesinde daire başkanının görevlendirdiği tetkik hakim, idari ve vergi mahkemelerinde mahkeme başkanınca görevlendirilen bir yetkili vasıtasıyla dilekçeler:
 - a) Görevler ile yetkiler
 - b) Kişilerce idari merci tecavüzü yapıp yapılmadığı,
 - c) Kişilerin fiil ehliyeti
 - d) Söz konusu konunun davayla alakalı bir konu olup olmadığı,
 - e) Zaman aşımının olup olmadığı,
 - f) Husumet durumun belirlenmesi,
 - g) Bu kanunun 3. ve 5. Maddeleriyle uyumlu olup olmadıkları, aşama aşama ve bu sıraya uygun olarak değerlendirilir.
4. 3. ve 5. maddelere uygunluğun değerlendirilmesi, dilekçeler geldikten sonraki 15 gün içerisinde gerçekleştirilmektedir. Yapılan incelemeler sonucunda dilekçelerin kanuna uygun olmadığına karar verilirse, bu durum görevli mahkemelere rapor şeklinde sunulur. Bir hakim tarafından çözüme ulaştırılabilecek dava dilekçeleri için rapor

düzenlenmesi söz konusu olmaz ve 15. maddedeki hükümler konuyla ilgili hakim tarafından uygulanmaya konur.

5. İncelemelerin yapılmasının ardından kanuna ters düşen bir durumun olmaması ya da mahkeme veya dairenin ilk inceleme raporu yerinde görülmemişse, bildirim işlemine geçilir.

Yukarıdaki tüm hususların değerlendirilmesinin ardından tespit edilmesi durumunda davanın her safhasında 15. madde hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir (Çakallı,2015:141-142).

Tüm bu açıklamalara göre ilk inceleme safhasını ele almamız sağlıklı olacaktır. Söz konusu davalar ilk derece Mahkemesi ya da Danıştay tarafından bir hakime iletilir. Bu hakim ilk incelemeyle ilgili açıklanan hususları değerlendirir ve aykırı bir durum olması halinde bu durumu rapor haline getirerek karara bağlar. Yapılan incelemenin Kanun kapsamında belirtilen sıraya göre değerlendirilmesi gerektiği Kanun tarafından açıklanmıştır. Bu sebeplerden dolayı ilk incelemede ilk başta görev konusu, ardından Kanunun belirttiği sıraya uygun biçimde, yetki, idari merci tecavüzü, ehliyet durumu, söz konusu durumun dava kapsamında olup olmadığı, zaman aşımı, husumet durumunun belirlenmesi ile bu Kanunun 3. ile 5. Maddelerine uygunluğun araştırılması söz konusu olmaktadır. Bu araştırmaların ardından kararın bu Kanunun 15. maddesine göre alınması söz konusu olmaktadır. Bir davanın mahkemeye gelmesi durumunda mahkeme ilk olarak görev konusunu inceleyecektir, eğer görev konusu bu mahkemeye ilgili ise, mahkeme yetki konusu değerlendirecektir. Mahkeme eğer yetki konusuna da uygunsa sırasıyla diğer konuları değerlendirecektir. Tüm süreçlerin mahkeme tarafından değerlendirilmesinin ardından, mahkeme bir sorun görmezse ilk inceleme aşaması tamamlayarak tekemmüle karar verecektir. Fakat ilk inceleme safhasında yukarıda bahsedilen hükümlere aykırı bir durum belirlenirse, 2577 sayılı Kanun'un 15. maddesinde açıklanan "İlk İnceleme Üzerine Verilecek Kararlar" kısmındaki kararlardan birini uygulayacaktır(Çakallı,2015:142-143).

Bu Kanun kapsamında 15. maddede(Çakallı,2015:143-144);

"1. Danıştay veya idare ve vergi mahkemelerince yukarıdaki maddenin

3 üncü fıkrasında yazılı hususlarda kanuna aykırılık görülürse, 14 üncü maddenin;

- a) 3/a bendine göre adli ve askeri yargının görevli olduğu konularda açılan davaların reddine; idari yargının görevli olduğu konularda ise görevli veya yetkili olmayan mahkemeye açılan davanın görev veya yetki yönünden reddedilerek dava dosyasının görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesine,
- b) 3/c, 3/d ve 3/e bentlerinde yazılı hallerde davanın reddine,
- c) 3/f bendine göre, davanın hasım gösterilmeden veya yanlış hasım gösterilerek açılması halinde, dava dilekçesinin tespit edilecek gerçek hasma tebliğine,
- d) 3/g bendinde yazılı halde otuz gün içinde 3 ve 5 inci maddelere uygun şekilde yeniden düzenlenmek veya noksanları tamamlanmak yahut (c) bendinde yazılı hallerde, ehliyetli olan şahsın avukat olmayan vekili tarafından dava açılmış ise otuz gün içinde bizzat veya bir avukat vasıtasıyla dava açılmak üzere dilekçelerin reddine,
- e) 3/b bendinde yazılı halde dilekçelerin görevli idare merciine tevdiine, Karar verilir.

2. Dilekçelerin görevli mercie tevdi halinde, Danıştaya veya ilgili mahkemeye başvurma tarihi, merciine başvurma tarihi olarak kabul edilir.

3. Dilekçelerin 3 ncü maddeye uygun olmamaları dolayısıyla reddi halinde yeni dilekçeler için ayrıca harç alınmaz.

İlk inceleme üzerine Danıştay veya mahkemelerce verilen; bu maddenin 1/a bendinde belirtilen idari yargının görevli olduğu konularda davanın görev ve yetki yönünden reddine ilişkin kararlarla, 1/c bendinde yazılı gerçek hasma tebliğ ve 1/d bendindeki dilekçe red kararları dışında, ilgisine göre istinaf ya da temyiz yoluna başvurulabilir.

1 inci fıkranın (d) bendine göre dilekçenin reddedilmesi üzerine, yeniden verilen dilekçelerde aynı yanlışlıklar yapıldığı takdirde dava reddedilir.” biçiminde düzenlenmiştir.

Tüm uygulamaların hep birlikte değerlendirilmesinin arından davanın ilk incelenmesi sırasındaki sırayla sağlanması gereken unsurlara aykırı durumların oluşmasını sonucunda Mahkemenin davadan elini çekmesine neden olan kararlar

verilmektedir. Fakat belirtmek gereklidir ki husumet ile 3. ve 5. maddelere ayrılık durumunda mahkemenin dosyadan elini çekmesiyle alakalı kararlar alınmış olmayacak davanın şeklinin düzeltilmesiyle ilgili kararlar alınacaktır. Ayrıca 2577 sayılı Kanun'un 14/6. fıkrasındaki açıklandığı şeklinde 14/3. fıkrasındaki konularla alakalı olarak aykırı durumların oluşması halinde dava temyiz aşamasına gelmiş dahi olsa 15. maddeye göre hareket edilecektir(Çakallı,2015:144).

Danıştay 6. Dairesinin 03.06.2009 gün E: 2009/6171, K: 2009/6621 sayılı kararında, “Dava, Mamak belediyesince yapılan Hüseyin Gazi Mahallesi kentsel dönüşüm projesinin ve bu projeye bağlı imar planı ve plan uygulamasının iptali istemiyle açılmıştır.

2575 sayılı Danıştay Kanununun 24. Maddesinde belirtilen iptal davalarının Danıştay'da ilk derece mahkemesi olarak çözümleneceği, 2576 sayılı Kanununun 5. Maddesinde de idare Mahkemelerinin, Danıştay'da çözümlenecek olanlar dışındaki davalara bakacağı hükme bağlanmıştır.

2577 sayılı yasanın 34. Maddesinde ise imar, kamulaştırma, yıkım, işgal, tahsis, ruhsat ve iskân gibi taşınmazlar mallarla ilgili mevzuatın uygulanmasından veya bunlara bağlı her türlü haklara veya kamu mallarına ilişkin idari davalarda yetkili mahkemenin taşınmaz malların bulunduğu yerdeki idare mahkemesi olduğu belirtilmiştir.

Dava konusu işlemlerin 2575 sayılı Yasanın 24. Maddesinde belirlenen kapsamda tesis edilmiş bir işlem olarak kabul edilmesine olanak bulunmamaktadır.

Bu durumda Kentsel dönüşüm projesi ve buna bağlı imar planı ve plan uygulamasının iptali istemiyle açılan davanın çözümü yukarıda anılan yasa hükümleri gereğince İdare mahkemesinin görev alanı içerisinde bulunduğundan Danıştay'da açılan davanın 2577 sayılı yasanın 15/1-a maddesi uyarınca görev yönünden reddine dosyanın Ankara İdare mahkemesi Başkanlığı'na gönderilmesine.” bahsedilerek olay yetkili mahkemeye iletilmiştir(Çakallı,2015:145-146).

Başka bir ilk derece mahkemesinde, **Danıştay 6. Dairesinin 06.07.2010 tarih ve E:2010/396, K:2010/7248 sayılı kararında**, “Dava, Ankara İli, Çankaya İlçesi Dikmen Mevkii, İlker Mahallesi, 158. Sokak No:32 adresinde, ..., Kentsel dönüşüm

kapsamında 17.02.2006 günlü, 483 sayılı Ankara Büyükşehir belediye meclisi uyarınca davalı idare ile imzaladığı, 10.08.2006 günlü, 344 sayılı tapu tahsis belgeli tesis sözleşmesine göre Dikmen Vadisi 4. ve 5. Etap Kentsel Dönüşüm Projesi dâhilinde kalan 400m²'lik tapu tahsisli konutun teslimi ve 72 ay 384,95-YTL ödeme karşılığında proje kapsamında yapılacak konutlardan 100,00 m²'lik bir konutun tarafına verilmesi, ayrıca yeni yapılacak konut tarafına teslim edilinceye kadar 2006 yılı için 250,00-TL ve daha sonra artacak şekilde kira yardımı yapılması konusunda davalı idare ile anlaşan davacı tarafından, idareye teslim ettiği ve idarece yıkılan konutu ve müştemilatı nedeniyle oluşan zararın gerekirse bilirkişi marifetiyle hesaplatılarak yıkım tarihinden ödeme tarihine kadar işleyecek yasal faizi ile birlikte tarafına ödenmesine, bahçesinde bulunan toplam 27 adet yetişkin idarece ortadan kaldırılması nedeniyle oluşan zararın gerekirse bilirkişi marifetiyle hesaplatılarak kesim tarihinden ödeme tarihine kadar işleyecek yasal faizi ile birlikte tarafına ödenmesine, tapu tahsisi belgesi ile sahibi bulunduğu arsanın tarafına iadesine, idarece ihlal edilen sözleşme gereğince idareye ödemiş olduğu taksit tutarlarının ödeme tarihine kadar tarafına ödenmesine, gerek konutun ve müştemilatının gerekse bahçesinde bulunan ağaçların idarece ortadan kaldırılması nedeniyle bunlardan faydalanamaması ve bundan sonra da faydalanmayacak olması nedeniyle ortaya çıkacak zararların idarece tarafına yapılan kira ödemelerinin tenzilinden sonraki kısımlarının gerekirse bilirkişi marifetiyle hesaplatılarak ödeme tarihine kadar işleyecek yasal faizi ile birlikte ödenmesi istemiyle açılmış; İdare Mahkemesince, dosyanın incelenmesinden, her ne kadar davacı tarafından tapu tahsisi belgesi ile sahibi bulunduğu arsanın tarafına iadesi istenilmek suretiyle idari işlem ve eylem niteliğinde idari davaya konu olmayacak bir istemde bulunmuş ve tam yargı davası niteliğindeki diğer istemlerinde de tazmini istenen tutarlar belirtilmemiş ise de uyuşmazlığın bir bütün olarak değerlendirilmesinden 10.08.2006 günlü,344 sayılı tapu tahsisi belgeli tesis sözleşmesi ile davacının tapu tahsis belgesi ile sahibi bulunduğu arsanın davalı idareye teslimi karşılığı davacı ile davalı idare arasında mülkiyet hakkını sona erdiren ve davacıya yeni bazı hak ve menfaatler doğuran bir sözleşme imzalandığı, davacının tazmini istediği zararların bu sözleşmenin uygulanmamasından doğduğu anlaşıldığından, özel hukuk ilişkisinden doğan uyuşmazlığın görüm ve alanına girdiği gerekçesiyle davanın görev yönünden reddine karar verilmiş, karar davacı tarafından temyiz edilmiştir.

Davanın yukarıda özetlenen gerekçeyle görev yönünden reddi yolundaki temyize konu Ankara 15. İdare Mahkemesinin 16.09.2009 günlü, E:2009/1054, K:2009/1063 sayılı kararında, 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. Maddesinin 1. Fıkrasında sayılan bozma nedenlerinden hiçbiri bulunmadığından, bozma istemi yerinde görülmeyle anılan mahkemem kararının ONANMASINA, dosyanın adı geçen mahkemeye gönderilmesine," şeklinde açıklanarak kararın onanmasına karar verilmiştir(Çakallı,2015:146-147).

Yaşama hakkı, tüm insan haklarının maddi temelini oluşturması bakımından vazgeçilmez, demokratik toplumun istisnai ve geçici biçimde de olsa yer verdiği olağanüstü hallerde bile dokunulmaz bir yapıdadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 17. maddesinde, herkesin, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu, 56. maddesinde ise; herkesin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu, çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemenin Devletin ve vatandaşların ödevi olduğu belirtilmiştir.

Anayasa 90. maddesinin son fıkrasında; "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır." hükmü mevcuttur. Bu nedenle yargılama usulüne ilişkin kararlar insan hakları çerçevesinde açılmış ve sonuçlanmıştır.

4.2. Uygulamaya İlişkin Kararlar

1. kentsel dönüşümle alakalı olarak kararlaştırılan imar planlarında ön planda kamu yararı tutulmuştur. Kamu yararı yönetimler tarafından sağlanması gereken ana unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan idare hukukunda kamu yararı birey yararının üzerine çıkmaktadır. Bu düşünce açısından kamu yararını sağlayıcı ve denetleyici sistemler geliştirilmiş bulunmaktadır. bu sistemler aynı zamanda kamu yararı için verilen kararların bireysel haklara zarar vermemesini sağlamaya çalışmaktadır(Çakallı,2015:202).

Çoğunlukla idari yargı mercilerinin kentsel dönüşümle alakalı olarak aldıkları kararlarda ön planda kamu yararını tutmuşlardır. Özellikle kentsel dönüşüm alanlarında birçok kişinin yaşaması kamu yararının ön plana çıkmasını sağlayan unsur olmuştur(Çakallı,2015:202). Aşağıda uygulamaya ilişkin bazı kararlar bulunmaktadır

Danıştay 6. Dairesinin 13.02.2006 tarih ve E:2005/4312, K:2006/460 sayılı kararında, “Dava, davacının hissedarı olduğu, Trabzon, Merkez, Bahçecik Mahallesi, 89 pafta, 464 ada,32 parsel sayılı taşınmazın 5755 m²’lik kısmının kamulaştırılmasına, 20.05.2004 günlü, 1905 sayılı işlemin iptali istemiyle açılmış; İdare mahkemesince dosyanın incelenmesinden, uyuşmazlık konusu parsellerin Trabzon kentinin değişmesini ve gelişimini sağlamayı amaçlayan Trabzon Kentsel Yenileme (Gecekondu Dönüşüm) Projesi kapsamında kaldığı, Başbakanlık oluru ile alınan kamu yararı kavramına dayalı olarak kamulaştırma işlemlerine başlandığı, imar planının parselin iskân sahası içerisinde yer aldığı, parseldeki davacıya ait hissenin bu projenin gerçekleştirilmesine dönük olarak kamulaştırılmasında kamu yararı bulunduğu, bu nedenle bireysel yarar yerine toplum ve kent yararının gözetilmesi suretiyle tesis edilen işlemde hukuka aykırılık görülmediğinin anlaşıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş bu karar davacı vekilleri tarafından temyiz edilmiştir.

Davanın yukarıda özetlenen gerekçeyle reddi yolundaki temyize konu Trabzon İdare Mahkemesinin 11.05.2005 günlü, E:2005/104, K: 2005/441 sayılı kararında 1577 sayılı İdari yargılama Usulü Kanununun 49. Maddesinin 1. Fıkrasında sayılan bozma nedenlerinden hiçbirisi bulunmadığından, bozma istemi yerinde görülmeyle anılan mahkeme kararının ONANMASINA, fazla yatırılan 17,00 YTL harcın temyiz isteminde bulunana iadesine, dosyanın adı geçen mahkemeye gönderilmesine” biçiminde karara bağlanmıştır(Çakallı,2015:203).

Bir diğer ilk derece mahkemesinde, **Danıştay 6. Dairesinin 23.12.2008 tarih ve E: 2007/609, K:2008/9502 sayılı kararında**, “Dava, Ankara, Çankaya, Akpınar Mahallesi, 28015 ada, 2 parsel sayılı taşınmazın bulunduğu alanda yürürlükte bulunan Konya Yolu çaldağı kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı 175000 ölçekli nazım imar planı notlarını kabul edilmesine ilişkin 13.04.2005 günlü, 883 sayılı, belediye meclisi kararının iptali istemiyle açılmış; İdare mahkemesince, dosyanın

incelenmesinden, imar planı kararlarının kamu yararı gözetilerek yapılması gerektiği, davacının muhtemel gelir kaybının önlenmesi için plan yapılamayacağı, Yasadan kaynaklanan yetkiye dayanılarak tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı, gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş bu karar davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Davanın yukarıda özetlenen gerekçeyle reddi yolundaki temyize konu Ankara 11. İdare Mahkemesinin 19.04.2006 günlü; E:2005/1930,K:2006/1083 sayılı kararında, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. Maddesinin 1. Fıkrasında sayılan bozma nedenlerinden hiç birisi bulunmadığından, bozma istemi yerinde görülmeyle anılan mahkeme kararının ONANMASINA, dosyanın adı geçen mahkemeye gönderilmesine" söylenerek karara bağlanmıştır(Çakallı,2015:209-210). Alınan başka bir kararda, **Danıştay 6. Dairesinin 16.09.2010 tarih ve E:2008/11987, K:2010/8008 sayılı kararında**, "Dava Ankara ili Çankaya İlçesi, Karakuşunlar Mahallesi 27354 ada, 1,2 sayılı parseller, 27355 ada, 3 sayılı parsel ve 27367 ada, 1 sayılı parsellerin "Semazen kentsel dönüşüm ve Gelişim Proje Alanını" ilan edilmek suretiyle bu alana ilişkin 1/5000 ölçekli nazım imar planı yapılmasına ilişkin Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 15.09.2006 günlü, 2316 sayılı kararının iptali istemiyle açılmış; İdare Mahkemesince yerinde yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu hazırlanan raporun ve dosyada yer alan diğer bilgi ve belgelerin birlikte incelenmesinden, dava konusu işlem ile semazen Kentsel dönüşüm ve proje alanı ilan edilen 27354 ve 27367 sayılı adaların yeniden inşa ve restore etmeyi gerektiren nitelikte eskiyen kent dokusu özelliğini taşımadığı ve bu alanın üzerinde hiçbir yapılaşma bulunmayan boş alan niteliğinde bulunduğu, bu bakımdan uyumsuzluğa konu "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" olarak ilan edilebilmeleri. İçin gerekli bilimsel verilerin bulunmadığı, diğer taraftan alanda E:3,5 olarak belirlenmesi sonucu getirilen yoğunluk artışı miktarının da uygun olmadığı, sonuç olarak planlama esasları, şehircilik ilkelerine aykırı olan ve kamu yararı bulunmayan dava konusu işlemin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle iptaline karar verilmiş, bu karar davalı idare ve davalı yanında müdahil tarafından temyiz edilmiştir.

Dava konusu işlemin yukarıda özetlenen gerekçeyle iptali yolundaki temyize konu Ankara 6. İdare Mahkemesi'nin 22.02.2008 günlü, E: 2007/1635, K:217 sayılı kararında, 2577 sayılı İdari yargılama Usulü Kanununu 49. Maddesinin 1. Fıkrasında sayılan bozma nedenlerinden hiçbirisi bulunmadığından, bozma istemi yerinde

görülmeyle anılan mahkeme kararının ONANMASINA, dosyanın adı geçen mahkemeye gönderilmesine” biçiminde söylenerek karara bağlanmıştır(Çakallı,2015:225).

Türkiye'de kentsel dönüşüme ilişkin mevzuatta kentsel dönüşümün ilke ve esaslarının belirlenmemesi, örneğin üzerinde yapılaşma bulunmayan alanların kentsel dönüşüme konu olup olamayacağı gibi belirsizlikler, bu konulardaki bilimsel verilerin ortaya konulması için uzman raporunu gerektirmekte, bu da uyumsuzlukta bilirkişi olarak seçilen uzmanların akademik görüşlerine göre farklılık gösterebilmektedir. Öte yandan, mahkemece alınan bir iptal kararın uygulanması açısından, idari yargı kararlarının gereğinin yerine getirilmesi hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir. Buna göre, kamunun tümünü ilgilendiren kentsel dönüşüm gibi imar davalarında mahkemelerin verdiği özellikle iptal kararlarının yerine getirilmesini takip edecek mekanizmaların faaliyete geçirilmesi veya idarelerin mahkeme kararlarını şeklen yerine getirmelerinin önüne geçilmesi için çözüm arayışları içine girilmesi gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm mevzuatında ayrıntıya yer verilmesi ve kentsel dönüşüme tabi tutulacak alanların tespitinde tereddüde yer bırakmayacak şekilde somut kriterlerin getirilmesi gerekliliği hem uygulayıcılar hem de işlemin hukukilik denetimini yapan hâkimler açısından önemlidir. Elbette ki, her bölgenin birbiri ile aynı nitelikte olmaması farklı planlama anlayışları gerektirmekte ise de, en azından dönüşümün genel hatlarını ifade eden ve sınırlarını belirleyen ve çağın gereklerine uygun bir mevzuatın varlığı, Türkiye için dönüşümde başarıya ulaşma adına şarttır. Ancak bu şekilde insan hakları çerçevesinde kararların verilmesi sağlanabilir.

1972 Stockholm Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı Deklarasyonu'nun 1.maddesine göre; "...İnsanın, hürriyet, eşitlik ve yeterli yaşam koşullarını sağlayan onurlu ve refah içinde bir çevrede yaşamak temel hakkıdır. İnsanın bugünkü ve gelecek nesiller için çevreyi korumak ve geliştirmek için ciddi bir sorumluluğu vardır...", 2. maddesine göre de; "...bugünkü ve gelecek nesiller için ihtiyaca göre özenli planlama veya yönetim ile dünyanın doğal kaynakları, hava, su, toprak, flora ve fauna dahil, özellikle de doğal ekosistemleri temsil eden örnekler korunmalıdır..."

Anayasa'nın 17/1. maddesine göre; Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Buna istinaden, Anayasa Mahkemesi'nin 21.09.1995 tarih ve E:1995/27, K:1995/47 sayılı kararında, Danıştay 5'inci Dairesinin, 06.01.1982 tarihli 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun, 10.06.1994 tarihli 4001 Sayılı Yasanın İnci maddesiyle değiştirilen 2nci maddesinin İnci bendinin (a) alt bendinde yer alan "kişisel hakları ihlal edilenler" ibaresini, Anayasa'nın bazı maddelerine aykırılık yönünden iptali istemiyle açtığı dava ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi maddeyi Anayasa'nın 2, 36 ve 125nci maddelerine aykırı iptal ederken, gerekçesinin bir yerinde aynen şöyle demektedir: "Hak, hukukun koruduğu menfaattir. Özel hukukta her menfaat korunmaz. Kamu hukukunda ise iptal davaları yoluyla her menfaatin korunması zorunludur." "Devletin, hak arama özgürlüğünü daraltan bütün sınırlamaları kaldırması ve bu yolla yargı denetimini yaygınlaştırarak adaletin gerçekleştirilmesini sağlaması hukuk devleti ilkelerine yer veren Anayasa'nın 2nci maddesi gereğidir."

5. SONUÇ

Kentler, homojen, istikrarlı, kestirilebilir davranış ve talepleri olan bireylerin oluşturduğu mekânlar değildir. Bu sonuç, kentlerin, sürekli değişim içinde olmasını ve bireylerin sınırsız ve çok çeşitli ihtiyaçlarına cevap verebilme yeterliliğine ulaşması zorunluluğunu doğurur. Kentler, bireylerin bir arada yaşaması gayesiyle oluşmaları ve insan odaklı olmaları münasebetiyle cazibe merkezleri olduğundan, insan ihtiyaçlarına cevap verememeleri ve cazibelerini kaybetmeleri halinde, içlerinde yaşanması mümkün olmayan alanlara dönüşebilme tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar.

Sanayi Devrimi sonrasında sağlıklı konut alanlarının fiziken dönüşümü ile başlayan ve devam eden yıllarda çok farklı yöntem ve amaçlarla kullanılan kentsel dönüşüm uygulamaları, günümüzde ilk uygulandığı yıllarda ifade ettiği anlamdan çok farklı bir kavrama dönüşmüştür. Nüfus hareketlerinin yoğunluğu ve buna bağlı olarak yapıların eskimesi, bazen deprem gibi doğal afetler, ekonomik değişimler, tüketim alışkanlıklarının değişmesinden diğer sosyal ve kültürel değişimlere kadar birçok dış etken nedeniyle kentsel mekânda dönüşüme ihtiyaç duyulur.

Yöntemleri ve kullanım alanları değişse de, kentsel dönüşüm sürekli değişen ve dönüşen dünya kentleri için aralık bir zorunluluk halini almıştır. Sadece kamu eliyle değil, özel sektörün zaman zaman projelere öncülük ettiği, halkın da katılımının arandığı toplum destekli projelerin uygulamaya konulduğu görülmektedir.

Kentsel dönüşüm günümüze dek pek çok değişim sürecinden geçmiştir. Kullanım alanları ve yöntemleri farklılaşsa da kentsel dönüşüm sürekli değişen dünya koşulları açısından artık bir zorunluluk durumundadır. Yalnızca kamu tarafından değil aynı zamanda özel sektör tarafından da gerçekleştirildiği ve toplum destekli projelerin uygulandığı görülmektedir.

Kentsel dönüşümün bir kavram olarak ortaya çıktığı dönemdeki dünya şartları ile bugünün şartları kuşkusuz ki çok farklıdır. Küreselleşen dünyada kentlerin, küresel sistemdeki yerlerini muhafaza etmeleri ve rekabetçi yapıya kavuşmaları açısından

kentsel dönüşüm bugün çok sık kullanılagelen bir planlama aracı olarak merkezi ve yerel yönetimlerin ilgisini çekmektedir.

Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, mikro düzeyde, kentin karşı karşıya olduğu sorunlara çare bulunarak, örneğin kentsel standartların arttırılması ve istihdam olanaklarının getirilmesinden yola çıkılıp bu şekilde tüm dünya ile rekabet edebilir kentlerin hedeflenmesi açısından kentsel dönüşüm, artık tüm dünya ülkeleri açısından vazgeçilmez bir "devlet politikası" olmuştur.

Kentsel dönüşüm ile ilgili birçok yaklaşımda, dönüşümün sadece fiziki bir müdahale eylemi olmadığı, kentsel dönüşümün bunun yanında ekonomik canlılığı ve sosyal bütünleşmeyi de amaçladığı belirtilmektedir. Buna göre, kentsel dönüşüm, fiziksel çöküşü durdurmak, kentte yer alan tarihi dokuyu korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak, ekonomik yaşamı diri tutmak ve ekonomiye canlılık getirmek ve bir bütün olarak kentsel yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlar. Bütün bunlar yapılırken de kente ait sosyal ve kültürel dinamikler harekete geçirilip aynı zamanda halk katılımının sağlanması gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm uygulamaları, sorunları başarılı bir biçimde çözebileceği garantisi olan uygulamalar değildir. Kentsel dönüşüm, uygulanacak alana ait toplumsal, ekonomik, kültürel özelliklere göre hem uygulama hem de sonuç anlamında farklılıklar gösterebilmektedir. Bu da her zaman ve her yerde, aynı kentsel dönüşüm modelinin uygulanmamasına sebep olmaktadır. Bütün bu özelliklerinden dolayı kentsel dönüşüm, bugün kent planlaması anlayışında uzun dönemde planlamanın alternatifi olarak görülmeye başlanmıştır.

Kentsel dönüşüm yalnızca bir fiziki müdahale değil aynı zamanda ekonomik canlılığı ve sosyal bütünleşmeyi sağlayan bir mekanizmadır. Dolayısıyla kentsel dönüşümün, fiziksel çöküşe dur demek, kentin tarihi dokusunu muhafaza etmek ve devamlılığını sağlamak, ekonomik hayatı canlandırmak ve yaşam kalitesini yükseltmek gibi amaçları bulunmaktadır. Dolayısıyla bunlar gerçekleştirilirken kentin kültürel ve sosyal mekanizmaları hareketlendirilip halkın katılımı sağlanmalıdır.

Türkiye'de ise, kentsel dönüşüm, 80'li yıllarda çıkarılan bir dizi imar affının ardından gecekondularında yenilemenin sağlanmasına yönelik gerçekleştirilen ıslah imar planlarının öncülüğünde başlamıştır. 90'lı yıllarda ise kentsel dönüşüm projeleriyle sağlanan dönüşümler kent merkezlerindeki gecekondularında

soylulaştırma süreçlerinin başlamasına neden olmuştur. Mevcut ekonomik durumları itibarı ile dönüşüm sonrası aynı bölgede ikamet etme durumu olmayan sakinler mecburen kentin başka bir bölgesine hareket etmek zorunda kalmaktadırlar.

Türkiye'de kentsel dönüşüme ilişkin yazın incelendiğinde, birçoğunda kentsel dönüşümün fiziki boyutunun yanında, sosyal ve kültürel yanlarının da aynı öneme sahip olduğu ve Türkiye'deki kentsel dönüşüm uygulamalarına ilişkin örneklerde bu boyutların göz ardı edildiği veya ihmal edildiğinin çok sık bir şekilde vurgulandığı görülmektedir. Kentin çok geniş bir yelpazeye sahip fonksiyonlarının bulunduğu ve sadece fiziki bir yapıdan ibaret olmadığı, fiziki yönünün yanında, ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerinin de bulunduğu ve planlama sürecinde bunların da hesaba katılması yönünde tereddüde yer olmamakla birlikte, Türkiye'deki dönüşüm projeleri uygulamalarında fiziki boyut dışındaki boyutların ihmal edildiği hususu tartışılmaya muhtaçtır. Kentsel dönüşüm, her şeyden önce kentsel mekâna yapılan doğrudan bir fiziki müdahaledir. Burada esas sorun, mekânı fiziken şekillendirirken, müdahale edilen mekânın ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlara uygun şekillendirilmesidir. Tüm bu ihtiyaçlar ise, bir toplumun medeniyet ve kültür seviyesinden bağımsız olarak düşünülemez. Bu nedenle, Türkiye'de kentsel dönüşüme kendisinden beklenenin çok üzerinde önem atfedilmekte ve dönüşüm projeleri ile vatandaşların yaşam tarzlarını değiştirmeleri beklenmektedir. Oysaki bireylerin yaşadıkları yeri değiştirmelerine bağlı olarak eski alışkanlıklarını terk etmeleri, yeni duruma intibak etmeleri ve yaşam tarzlarını değiştirmeleri gibi beklentiler toplumsal bir olgudur ve şehir planlamadan daha çok sosyoloji ilminin ilgi alanına girmektedir. Başka bir anlatımla, Türkiye'de kentsel dönüşüm bütün sosyal ve ekonomik sorunların "ilacı" olarak görülmekte ve dönüşüme uğrayan bölgenin veya alanın dönüşüm sonrası sorunlarının çözüleceği algısı yaratılmaktadır. Bununla birlikte, İkinci Dünya Savaşı'ndan çok sonra kent nüfusunun kır nüfusunu geçtiği, çok köklü bir kent yaşamına sahip olmayan kentlerde yaşayan insanların bile hala kır yaşamındaki alışkanlıklarını devam ettirdiği bir toplumun her şeyden önce toplumsal bir dönüşümden geçmesi gerekmektedir. Bu süreç yaşanmadan ve tamamlanmadan örneğin dönüşüm uygulanan bir alanda tek başına sosyal donatı alanlarına yer verilmesi kentsel dönüşümün hedefine ulaşmasında tek başına yeterli olmayacaktır. Kent özelinde ve ülke genelindeki kemikleşmiş ekonomik ve sosyal sorunların

çözümü ancak eğitim seviyesinin ve kalitesinin yükseltilmesi ve sosyal bilinçlenme ile mümkündür.

Türkiye’de kentsel dönüşümün insan hakları çerçevesindeki yargı kararlarına bakıldığında genellikle uzman görüşünün alındığı görülmektedir. Genel olarak planlama, alanında gerçekleştirilen incelemelerden sonra planlama alanında uygulanması uygun görülen projenin şehircilik ve planlama ilkelerine dayanarak rapor elde edilmesi ve buna yönelik karar alınarak gerçekleşmektedir. Türkiye’de kentsel dönüşüme yönelik mevzuatın ayrıntılı düzenlemelere sahip olmaması ve soyut olması sebebiyle proje uygulayıcısı olan kişi ya da kurumlara geniş takdir yetkisi doğurduğundan, hakimler kentsel dönüşüme yönelik dava dosyalarına genellikle bu yöntemle gerçekleştirilmektedir. Kentsel dönüşümün dünyadaki başarılı örnekleri incelendiğinde, bu projelerin, eğitim seviyesinin Türkiye’den daha ileri ve imar ve planlama gibi tüm bireyleri ilgilendiren konularda toplumsal bilincin yüksek olduğu ülkelerde uygulandığı görülmektedir. Bu toplumsal seviyeye ulaşmış bir ülkede uygulamaya konulacak kentsel dönüşüme ilişkin projelerin arkasındaki toplumsal destek düşünüldüğünde, başarıya ulaşması olasılığı daha fazladır. Bu nedenle, Türkiye, kentsel dönüşümden vazgeçmemeli ancak yılların getirdiği ve önceki nesillerden miras kalan köklü sorunların da sadece kentsel dönüşüm projesi üretmek ve uygulamaktan geçmediğini bilmelidir. Yönetimin her kademesinde bulunanlara düşen, gecekondulaşma ve çarpık kentleşme gibi sorunların sadece yönetim kademesinin değil, bir bütün olarak herkesin sorunu ve "devlet meselesi" olduğunun topluma empoze edilmesidir. Bu da ancak toplumu oluşturan bireylerin farkındalık düzeylerinin arttırılması ile mümkün olacaktır.

Kazanılan bu farkındalık konusunda üzerine görev düşen kurumlardan biri de şüphesiz yargıdır. Toplumdaki uyuşmazlıkların çözüm mercii olan ve bu uyuşmazlıkları vicdani kanaatlerine göre 'Türk Milleti Adına' çözüme yetkisini Anayasa'dan alan mahkemelerin, bu konuda üzerlerine çok iş düşmektedir. İdarenin işlemlerinin hukukilik denetimini yapma görev ve yetkisine sahip idari yargı mercilerinin, ilk derece mahkemeleri ve yüksek mahkeme olan Danıştay olarak Kanunla örgütlendiği tarih olan 1982 yılından bu yana imar planlaması konusunda yerleşmiş içtihatları ve istikrar bulmuş kararları bulunmaktadır. Türkiye’de kentsel dönüşüme ilişkin planlar planlamada farklı bir usule tabi olmayıp 3194 sayılı Kanunda öngörülen plan hiyerarşisine göre uygulamaya konulmaktadır. İki nedenle,

Türkiye'de idari yargı kararları kentsel dönüşüme ilişkili 5393 sayılı Kanununun 73. maddesi gibi özel mevzuat yanında genel esaslara göre şekillenmektedir. Türkiye'de kentsel dönüşüme dair idari yargı kararları incelendiğinde, dava dosyalarında çoğu zaman uzman görüşüne başvurulduğu görülmektedir. 6100 sayılı Kanundaki ifadeyle, keşif ve bilirkişi incelemesi müessesesi denilen bu kurum, çoğu zaman planlama alanında yapılan incelemeden sonra planlama alanında uygulanmak istenen projenin şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına uygun olup olmadığına ilişkin tespitlerin bir rapora bağlanması ve buna göre karar verilmesi usulüne göre işlemektedir. Türkiye'de kentsel dönüşüme ilişkin mevzuatın soyut olması ve mevzuatta ayrıntılı düzenlemelere yer verilmemesi projede yetkili ve uygulayıcı konumunda olanlara geniş takdir yetkisi verdiği için, hâkimler, kentsel dönüşüme ilişkin dava dosyaları önlerine geldiğinde sıklıkla bu usule başvurumaktadırlar.

Türkiye'de kentsel mevzuata yönelik ilke ve esasların belirlenmemesi, bilimsel verilerin ortaya konulması açısından uzman raporunu gerekli kılmakta bu durum da bilirkişi olarak seçilen uzmanların akademik fikirlerine göre farklılaşabilmektedir. Türkiye'de idare mahkemelerinin kentsel dönüşüm ile ilgili kararlarında, bireysel yarar yerine, kamunun yararının ön planda tutulduğu, uyuşmazlıklara devletçi bir bakış açısıyla yaklaşan görüşün egemen olduğu söylenebilir. İmar planlarına ilişkin davalarda kamu yararı bulunduğu ve bu nedenle bu tür davalarda dava açıldıktan sonra feragatin mümkün olmadığına ilişkin yüksek mahkemenin yerleşik kararları bu egemen görüşün yansımasıdır. İmar planlarının birden çok kişiyi ilgilendiren idari işlemler olduğu tartışmasız olsa da, birey yararı ile kamu yararı arasında dengenin kurulması daha yerinde olacaktır.

KAYNAKLAR

1580 Sayılı Belediyeler Kanunu, 1930, Madde 13

5272 Sayılı Belediye Kanunu, 2004, Madde 13

5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yasatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, 2005, Sayı:25866

5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005, Madde 9

Akkar, M. “Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı’daki Kavramlar, Tanımlar”, Süreçler ve Türkiye. Planlama Dergisi, Cilt:2, 2006, s. 15-36

Aksu Kaya, E., Üstünelan, S., Aral, M., Göçebe, M., Kaya, K. ve Öztürk, T., Gecekonduardan Varoşlara Kentsel Dönüşüme Karşı Kentsel İyileştirme, İstanbul Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 13-15 Eylül, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2007

Atkinson R., Kentsel Dönüşüm, Ortaklıklar ve Yerel Katılım İngiltere Deneyimi, İçinde Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu, D.Özdemir, P.P.Özden ve S.R.Turgut (Der.), 27-30 Kasım 2004, Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı, Küçükçekmece Belediyesi Yayını, İstanbul, 2005

Avrupa Kent Hakları Deklarasyonu, 1992

Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı, 2000

Bailey N. Konuta Yönelik Dönüşüm Glasgow Deneyimi, İçinde Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu, D. Özdemir, P.P.Özden ve S.R.Turgut (Der.), 27-30 Kasım 2004, Lütfi Kırdar Kongre ve Sergisarı, Küçükçekmece Belediyesi Yayını, İstanbul, 2005

Bal, H., Kent Sosyolojisi, 5. Baskı, Isparta, Fakülte Kitabevi, 2011

Başaran, İ., Kent ve Yerel Yönetim. İstanbul: Okutan Yayıncılık, 2008

Bayraktar, E., Gecekondu ve Kentsel Yenileme. Ankara: Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2006

Bilsel S.G., Polat, E. ve Yılmaz, N., Değişim-Dönüşüm Sürecinde Kimlik Arayışları ve Kentsel Yenileşme Kavramı, İçinde Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, P.P. Özden, İ.Karakaş, s.Turgut, H.Yakar, D.Erdem ve N.Palaoğlu (Der.), 11-13 Haziran, Ytü Oditoryumu, İstanbul, 2003

Ciğeroğlu D., Denizli Kentsel Alanının Tanımı, Özellikleri ve Dönüşümü, Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler, F.N.GENÇ, A.YILMAZ ve H.ÖZGÜR (der.), Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008

Cömertler S., Kentsel Dönüşümde Bir Araç Olarak Kullanılan Kentsel Tasarım Yarışmaları Üzerine Bir Tartışma, İçinde Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, P.P.Özden, İ. Karakaş, s.Turgut, H.Yakar, D.Erdem ve N.Palaoğlu (Der.), 11-13 Haziran, Ytü Oditoryumu, İstanbul, 2003

Cranston, M. İnsan Hakları Nedir, Sosyal ve Siyasal Teori, Seçme Yazılar, (Der. Atilla Yayla), Siyasal Kitabevi, Ankara, 1999, s.252

Çakılcıoğlu M. ve Cebeci Ö. F., Kentin Çöküntü Alanlarında Uygulamada Yetersiz Kalan İmar Planlarının Yerine Alternatif Planlama Süreçleri, İçinde Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, P.P.Özden, İ.Karakaş, s.Turgut, H.Yakar, D.Erdem ve N.Palaoğlu (Der.), 11-13 Haziran, Ytü Oditoryumu, İstanbul, 2003

Çakallı M. E., Kentsel Dönüşüm Projeleri ve İlgili İdari Yargı Kararları, 2.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015

Çavuşoğlu E., “Bir Kentsel Toplumsal Hareket”, İstanbul Dergisi, Sayı 62, 2008, s.52-68

Çeçen, A., İnsan Hakları, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2000

Çizmeci F. ve Çınar C., İstanbul Konut Piyasasında Kitleli Tüketimin Şekillendirdiği Yeni Konut Yerleşimleri, İçinde İstanbul Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 13-15 Eylül, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2007

Doğan, İ., Modern Toplumda Vatandaşlık ve İnsan Hakları, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2002

- Duru, B.**, Gökdelenler ve Kent, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 2001
- Dünya Kent Hakkı Şartı, 2004
- Elkatmış, M.**, İnsan Hakları Eğitimi, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 2007
- Erbey E.**, “Kentsel Koruma ve Yenileşmede Dönüşüm Projeleri-Eyüp Rehabilitasyon Projeleri”, Planlama Dergisi, 2004, Sayı 4, s.32-60
- Ergun C.**, Kentsel Dönüşüm Sürecine Dönüşüm Alanlarından Bakmak: İstanbul Maltepe (Başbüyük ve Gülsuyu) Örneği, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2011
- Erten, M.**, Nasıl Bir Yerel Yönetim?. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1999
- Genç, F. N., Yılmaz, H. ve Özgür, H.**, Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler, Ankara: Gazi Kitabevi, 2008
- Göksu, E. ve Bal, E.**, Türkiye’de Neoliberal Mekansal Gelişim Stratejisi Olarak Kentsel Dönüşüm Projeleri. Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları. (Ed: D. Özdemir), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2010
- Görgülü, Z.**, “Kentsel Dönüşüm ve Ülkemiz” TMMOB İzmir Kent Sempozyumu, 2009, s.769-780
- Gövercin G.**, İnsan Hakları Alanında Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimine Katkısı, Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2013
- Göz A.C.**, “Kentsel Dönüşümün Esasları ve İskoçya “Whitfield Örneği””, Yerel Siyaset, 2008, Sayı 31, s. 9
- Gözlügül, S. V.**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İç Hukukumuz Etkisi, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2002
- Gül H.**, Kentleşme ve Kent Politikası, İçinde Tek Kitap, Alan Bilgisi 2, C. Baltacı (Ed.), Gökçe Kitabevi, Ankara, 2006
- Gülmez, M.**, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, TODAİE, Ankara, 2001

Gün T., Kentsel Dönüşüm: Eskişehir Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013

Gürler, E., Kentsel Yeniden Üretim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma: İstanbul Örneği. Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, 2003

Hague C., Konut Alanlarının Dönüşümü ve Yenileme Projelerinde Başarı, İçinde Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu, D. Özdemir, P. P. Özden ve s. R.Turgut (Der), 27-30 Kasım 2004, Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı, Küçükçekmece Belediyesi Yayını, İstanbul, 2005

Harvey, D., “Debates and Developments The Right to the City”, International Journal of Urban and Regional Research, 2003, 27(4):940

Harvey, D., “The Right to the City”, Divided Cities, R. Scholar, (Derl.), Oxford University Press, Oxford, 2006, s.83-103

Hatt, P.K., Reiss, A.J., Kentsel Yenileşmelerin Tarihi, 20. Yüzyıl Kenti.(1. Baskı). (Çev:B. Duru- A. Alkan). Ankara: İmge Kitabevi, 2002

İlkme, M., Kentsel Dönüşüm ve Bursa Raporu. Bursa: TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 2008

İnsan Hakları Eğitimine Başlangıç El Kitabı, Çev.: İpek Üstüner, İstanbul Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, İstanbul, 2010

İnsan Hakları, Matus Basımevi, Ankara, 2006

İslam T., Galata’da Soylulaştırma: Soylulaştırıcıların Demografik ve Kültürel Özellikleri Üzerine Bir Çalışma, İçinde Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı , P. P. Özden, İ.Karakaş, s. Turgut, H. Yakar, D. Erdem ve N. Palaoğlu, 11-13 Haziran, YTÜ Oditoryumu, İstanbul, 2006

Kaboğlu, İ. Ö., Anayasa Hukuku Dersleri, Legal Yayıncılık, 2. Baskı. İstanbul, 2005

Kalabalık, H., İnsan Hakları Hukuku Ders Notları, Değişim Yayınları, İstanbul, 2003

Kara M. ve Palabıyık H., 1980 Sonrası Türkiye’de Konut Politikaları: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (Toki) Gecekondu Dönüşüm Uygulamaları. Uluslararası Davraz Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta, 2009

Karahan, Ö., Demokrasi İnsan Hakları ve Hukuk Devleti, Raif, Kamil & Mollaoğlu Jülide, Demokrasi Dosyası, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.

Keleş, R., Kentleşme Politikası. (12. Baskı). Ankara: İmge Yayınevi, 2012

Keleş, R., “Kentsel Dönüşümün Tüzel Altyapısı”, Mimar. İstanbul, 2004, Sayı 12, s.s.25-45

Kocabaş, A., Kentsel Dönüşüm (/Yenileş(Tir)Me): İngiltere Deneyimi ve Türkiye’deki Beklentiler. (1. Baskı). İstanbul: Literatür Yayınları, 2006

Koenig, E. B., “The Right to the City: Mobilizing Under the Emerging Paradigm of Urban Inhabitancy”, Researching Contemporary Cities Post Graduate Conference, Kasım 2006, Manchester, <http://www.wun.ac.uk/rcc/pdfs/papers/Erin%20Koenig.pdf>

Kurtuluş, H., “Kentsel Dönüşümün Politik Ekonomisi”, İktisat Dergisi, 2008, Sayı:499, 29

Montreal Haklar Ve Sorumluluklar Şartı, 2006

Mumcu, A., İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri, Savaş Yayınları, Ankara, 1992, s.231-238

Öktem, B., “Stratejik Mekânsal Planlama ve Büyük Kentsel Projeler”. Ölçü Dergisi, 2007, Sayı:4, Cilt:25, s.90-112

Özden, P., “Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği”. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 2001, Sayı:24, s.62-84

Özden, P., Kentsel Yenileme. Ankara: İmge Kitabevi, 2008

Özer, İ., Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme. Bursa: Ekin Kitabevi, 2004

Özgüner, B., Bir Kentsel İyileştirme Deneyiminin İçinden: Fener ve Balat Semtleri Rehabilitasyon Programı. Kentsel Dönüşümde Politika Mevzuat Uygulama Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları. (Ed: D. Özdemir). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2010

Özkan E., Küreselleşme-Yerelleşme Diyalektiğinde „Olmayan Kent“, İçinde Değişen-Dönüşen Kent ve Bölge, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokiyumu Bildiriler Kitabı, 8-10 Kasım 2004, ODTÜ, ODTÜ Mimarlık Fakültesi ve TMMOB ŞPO Ortak Yayını, Cilt 1, Ankara, 2005

Polat, S. ve Dostoğlu N., “Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa’da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri”, Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 2007, Cit 12, Sayı 1

Resmi Gazete, Sayı:27964, 4 Temmuz 2011 Pazartesi

Resmi Gazete, Sayı:28343, 4 Temmuz 2012 Çarşamba

Roberts, P., The Evolution, Definition And Purpose Of Urban Regeneration. (Ed: P. Roberts, H. Sykes). Urban Regeneration A Handbook . London: Sage Publications, 2000

Sadri S. Z., Kentsel Dönüşüm ve Kent Hakkı: Fener-Balat Rehabilitasyon Programı ve Santral İstanbul Projesi Örnekleri, Doktora Tezi, FBE, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2008

Sjoberg, G., Sanayi Öncesi Kenti. 20.Yy Kenti. (1. Baskı). (Ed: B. Duru, A. Alkan). Ankara: İmge Kitabevi, 2002

Smith N., “Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma”, Planlama, İ.Urkun-Bowe ve İ.Gündoğdu (Çev.), 2006, Sayı 36, s.69-99

Swyngedouw, E., “Introduction to David Harvey”, Divided Cities, R. Scholar, (Derl.), Oxford University Press, Oxford, 2006, s.79-82

Şahin, Z., İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı (Pseudo) Kentsel Dönüşüm Senaryoları: Ankara Altındağ İlçesi Örneği. TMMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Oditoryumu, 2003

Şahingür, A. ve Müderrisoğlu, B., AB’nin Toplum Tabanlı Kentsel Dönüşüme Yaklaşımı ve Türkiye’deki Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Etkinliği: İstanbul Özelinde Türkiye”, İçinde Değişen-Dönüşen Kent ve Bölge, 8 Kasım Dünya

Şehircilik Günü 28. Kolokyumu Bildiriler Kitabı, 8-10 Kasım 2004, ODTÜ, ODTÜ Mimarlık Fakültesi ve TMMOB ŞPO Ortak Yayını, Cilt 1, Ankara, 2005

Şen B., Soylulaştırma ve Konut Sorunu: Kente Dair İyimser Beklentilerin Karşılanamaması, İçinde Planlama, Siyaset, Siyasalar: 6. Türkiye Şehircilik Kongresi Bildiriler Kitabı, 6-7-8 Kasım 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007

Şen, B., Soylulaştırma: Kentsel Mekanda Yeni Bir Ayrışma Biçimi. İstanbul'da Kentsel Ayrışma. (Ed: H. Kurtuluş). İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2005

Şen, B. "Kentsel Dönüşüm": Kavramsal Karmaşa ve Neoliberalizm". İktisat Dergisi. 2008, Sayı:499, s.35-56

Şengül, H. T., Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul, 2001

Şenyapılı T., Baraka'dan Gecekonduya Ankara'da Kentsel Mekânın Dönüşümü:1923-1960. (1. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 2004

Şişman, A., Kibaroglu, D., Dünyada ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı. Ankara, 2009

Tapan M., Yuvarlak Masa Söyleşisi, İstanbul'da Kentsel Dönüşüm", Mimar.İst, 2008,Sayı 30, s.78-102

Tekeli, İ., Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi, (1. Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 2009

Tekeli, İ., Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2011

Thorns, D.C., Kentlerin Dönüşümü Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam. (Çev: E. Nal ve H. Nal). İstanbul: Soyak Yayınları, 2004

Topal, A.K., Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye'de Kent Neresidir?. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2004, Cilt: 6, Sayı:1, s.56-78

Turok, I., Kentsel Dönüşüm: Neler Yapılabilir ve Nelerden Kaçınılmalı?. Uluslararası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, İstanbul 2004 Küçükçekmece

Belediyesi Atölye Çalışması. (Ed:D. Özdemir, P.Özden, s. Turgut). İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayını, 2005

Türkün A., Mülk, Mahal, İnsan İstanbul'da Kentsel Dönüşüm, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014

Türkün, A. ve Yapıcı, M., Kentsel Dönüşüm ve Yasaların Araçsallaşan Rolü. İktisat Dergisi.,2008, Sayı.499, s.78-120

UNESCO-UN HABITAT-ISs., European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City, International Public Debates Urban Policies and the Right to the City, Paris. 2006a

UNESCO-UN HABITAT-ISs. Montreal Charter of Rights and Responsibilities, International Public Debates Urban Policies and the Right to the City, Paris, 2006b

UNESCO-UN-HABITAT-ISs., Discussion Paper Urban Policies and the Right to the City, Public Debate, Paris, www.hicmena.org/documents/UN%20Habitat%20discussion.pdf, 2005

Uygun, O., Türkiye'de Demokrasi ve İnsan Hakları, TODAİE, Ankara, 1996

Uysal, Ü.E., "Soylulaştırma Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği: Cihangir Örneği". Planlama Dergisi. Cilt: 2, Sayı:41, s.56-89

Uzun, N. C., "Yeni Yasal Düzenlemeler ve Kentsel Dönüşüme Etkileri", Planlama, 2006, Sayı 36, s.54-89

Ülger, N. E., Türkiye'de Arsa Düzenlemeleri ve Kentsel Dönüşüm. (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2010

Ünal, Ş., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, TBMM Basımevi Müdürlüğü, Ankara, 1995

Wirth, L., Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme. 20. Yüzyıl Kenti. (Ed: B. Duru, A. Alkan). Ankara: İmge Kitabevi, 2002

www.kentselyenileme.org, Erişim:21.6.2014

Yeşil, R. Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, Nobel Yayınları, Ankara, 2002

Yılmaz A., Bozkurt, Y. “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Kütahya TOKİ Örneği”. Çağdaş Yerel Yönetimler, 2008, Cilt:17(2), s.26-84

Yılmaz, K., Çağdaşlaşma, İnsan Hakları ve Türkiye, İnsan Hakları Yıllığı, 16. Sayı, Ankara, 1994

Yiğitcanlar T., “Kentsel Yenileme Olgusu ve Gelişim Süreci”, Planlama Dergisi, 2001, Sayı , s.45-87

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Gül İsmahan BABA

Doğum Tarihi ve Yeri: 01.10.1987- Bursa

E-posta :glismahan@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Ön Lisans:** 2012, İstanbul Aydın Üniversitesi, Anadolu Bil MYO, Yerel Yönetimler
- **Lisans:** 2011, Anadolu Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi